

Ligia Romontscha = Lia Rumantscha : rapport annual 1984

Autor(en): [s.n.]

Objektyp: **Group**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **98 (1985)**

PDF erstellt am: **06.08.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Ligia Romontscha Lia Rumantscha

Rapport annual 1984

Aspects da la lavur rumantscha

Politica culturala e moviment dals Rumantschs

da Romedi Arquint, parsura LR fin 1-7-1984

Concepziun da cultura

La definiziun da quai che nus numnain cultura è sa schlargiada ed è daventada bler pli vasta. Savens colliain nus la cultura anc adina cun in'occupaziun reservada ad ina tscherta gruppa plitost da tempra intellectuala. Las spartas litteraras, chant, musica e teater ensemen cun l'interess accentuà vi da l'aspect linguistic domineschan anc oz en la discussiun davart la cultura rumantscha.

La definiziun pli vasta vesa la cultura sco la reflexiun e l'expressiun integrala da la vita. Sco che jau ves mamez, sco che jau ma ves en mes mund social, e sco che jau ma ves en l'ambient politic ed economic. Cultura cumprenda l'instrumentari per reflectar, exprimer ed applitgar valurs fundamentalas da la vita. Questa concepziun impedescha ch'ins possia cultivar in iert bain definì cultural, surlaschond cun fidanza ed egl serrads als politichers la politica, als economs l'economia, als technichers la tecnica.

Quai na vul betg dir che *l'aspect linguistic* perdia d'impurtanza: la lingua resta la via principala per reflectar ed exprimer las valurs fundamentalas menziunadas. Ans pertgirar stuain nus be tuttina dad ina vart da nun ans fixar en in'ideologia che sa giustifitgescha nà dal negativ accentuond p. ex. ch'esser rumantsch signifitgeschia en emprima lingia da nun esser tudestg (ni tudestgs, ni talians...), ch'esser puter veglia en emprima lingia dir da sa dustar cunter il vallader etc. Da tschella vart èsi d'insister sin il fatg – e quai avain nus Rumantschs bun motiv d'ans scriver davos las ureglias – ch'ina lingua na saja betg be l'instrument per exprimer ils sentiments dal cor, mabain ch'ella possia be subsister sch'ella serva er sco med da comunicaziun simpel, enclegentaivel e praticabel. En questa direcziun van ils sforzs per derasar il rumantsch grischun.

Er la cultura en il senn stretg e tradiziunal cun sia ritgezza da furmas d'expressiun sto vegnir tgrada e sviluppada vinavant.

Quai vala per la litteratura cun sia gronda forza simbolica d'integraziun sco er per musica, chant e saut.

Cultura sco expressiun integrala da la vita surpassa però quests cunfins. Ella vesa ed accentuescha l'interdependenza da l'agir cultural, politic, social ed economic.

Lingua e cultura rumantscha daventan ina part da la problematica generala d'in pievelet da muntogna en ses cumbat existenzial da noss temp. Critic e fascinant al medem temp daventa quai, sche nus, schlargiond uschia l'orizont, cumenzain d'ans dumandar:

- Po quai esser tuttina tge che nus Rumantschs faschain cun noss terren?
- Tge vias politicas èsi d'inchaminar per schliar il problem da la convivenza da trais linguatgs e culturas en noss chantun?
- Co èsi d'impunder ils daners ch'ans vegnan mess a disposiziun per la promoziun effizienta dal rumantsch?

Definir noss basegns

Oz essan nus Rumantschs londervia d'ans definir da nov, sviluppond noss agens basegns per chattar noss'identitad.

Quest'identitad sa dat da la tensiun da la tradiziun cun ils basegns da noss temp. I dat tuts dus: elements da la tradiziun che valan da vegnir mantegnids vinavant e da quels ch'han pers lur valor ed èn daventads crosa vida senza vita. Sco ch'i dat valurs da noss temp che pon sa mus-sar sco modas svanaivlas e da quellas ch'i vala la paina d'integrar.

Tegnair ora questa tensiun n'è betg simpel, ma indispensabel per la tschertga da l'identitad. A dus privels vuless jau render attent: l'emprim è quel che nus ans laschian definir tras l'istorgia e la tradiziun e tschel è che nus acceptian il purtret che tschels, la maioritad, fa da nus.

I na po betg sa tractar da snegar la valor e la ritgezza da l'istorgia e da la tradiziun; pli che nus ans approfondain en quella dimensiun e pli ch'ella ans po dar impuls. Da tschella vart pon l'istorgia e la tradiziun bain dar il spiert, il feu sacré, ma be darar ils recepts concrets per responder a las dumondas da noss temp. In exempel: las instituziuns rumantschas èn l'uffant d'ina concepziun da cultura, d'in'ideologia, nua che particularissem ed er l'aspect confessiunal avevan in'impurtanza evidenta. Resguardond las ponderaziuns fatgas ma pari ch'ina revisiun cri-

tica er da nossas instituziuns rumantschas pudess servir ad in svilup d'integrasiun da l'entira populaziun en terra rumantscha en la retschertga da sia identitad.

La definiziun ch' *auters* dattan a nus è gist uschè problematica, perquai ch'ella maina a las 2 modas extremas da l'identitad alienada: viver da la benedicziun e grazia d'ina maioritad diffusa (quai che nus crititgain cun raschun sco *servilitad*) u lura sviluppar ina posiziun extrema (quai che da tschella vart vegn crititgà sco *fanatissem*) senza la punt dal dialog.

L'identitad – e quai è ina tesa – corrumpa en il mument ch'ella è pronta al cumpromiss avant che avair definì seriusamain si'atgna posiziun. Sch'insatge ha manà al success dals ultims onns è quai stà gist questa devisa: la Lia ha provà da definir la posiziun dal rumantsch e dals Rumantschs, basegns, necessitads e prioritads; ella è stada en per quai cun insistenza senza guntgir il conflict. Gist questa seriusitad è stada la schanza e la basa da noss success! Sche jau avess da dar in cussegl: «stain dirs, tegnain londervi, mantegnain questa clera concepziun da lavur, ans pertgirain *d'integrar la censura interna memia baud*, da dar prioritads ad arguments da segunda categoria. Quai vala tant per dumondas persunalas sco er materialas. Il cumpromiss vegn anc adina baud avunda! El vegn segiramain. Ans preparain per quel, sviluppond la facultad d'ans confruntar al conflict en ina maniera ch'è pronta d'acceptar auters puntgs da vista e che sa fida plainamain da las structuradas democraticas che pussibiliteschan discussiuns e decisiuns.»

Il pensum da la Lia Rumantscha

da Toni Cantieni, parsura LR a partir dals 1-7-1984

Cun l'entschatta da fanadur 1984 ha il suttascrit surpiglià il presidi da la Lia rumantscha. Quest mandat è vegnì surdà ad el en occasiun da la radunanza da delegads a Falera, ils 23 da zercladur 1984. Per motivs da professiun ha signur Romedi Arquint renunzià a la presidenza da la LR sin la fin da zercladur 1984. Signur Romedi Arquint, il qual ha oz ina impurtanta funcziun tar l'uffizi da la cultura da la Confederaziun, merita grond engraziament e reconuschientscha per sia lavur sco president

da la LR. Quest engraziament bain merità vuessan nus admetter ad el en num da la Lia rumantscha, da las societads affiliadas e da tut la Rumantschia.

Cumenzond cun la lavur da nov parsura da la LR ma regord jau gugent er a la collavuraziun ch'jau hai dastgà giudair cun ils anteriurs parsuras da la LR, Steafan Loringett e Peider Ratti. Igl è mes giavisch da cuntinuar cun la lavur en suprastanza da nossa Lia rumantscha en sentiment e spiert dals parsuras precedents. La vigilia da las festivitads per la Scuntrada dals 4-11 d'avust 1985 a Savognin vuess jau exprimer in pèr partratgs areguard noss engaschament cuminaivel per il mantegniment da linguatg e cultura rumantscha. Las differentas activitads da la Lia rumantscha davent da la fundaziun l'onn 1919 èn purtadas d'ina tenuta severa e documenteschan adina puspè grond idealissem e gronda perseveranza. Questas cumponentas ston er furmar las pitgas da nossa lavur per l'avegnir. Ins ha forsa savens survesì tge eminenta funcziun d'integrasiun democratica e culturala che la lavur da tuttas organisaziuns per il mantegniment e la promoziun da las minoritads linguisticas signifitgescha per noss stadi e per nossa cuminanza. Igl è prudent dal stadi da sustegnair ils cun meds finansials necessaris. Il princip federalistic sto vegnir respectà senza interrupziun tras tuttas instituziuns statalas: confederaziun, chantun, vischnanca e cuminanza. Gist il temp dad oz, ch'è caracterisà da tendenzas che promovon ed augmentan l'anonimad, dovra in'intensiva lavur sin il sector da la cuminanza che furma la basa per vaira activitad culturala e sociala da noss stadi.

Nossa Rumantschia po festivar quest onn il 2000avel anniversari. Questa data istorica è bain motiv avunda per dar in sguard en l'istorgia, per s'occupar da la situaziun dad oz e per discutir l'avegnir. La scuntrada da Savognin duess esser l'ocasiun per mussar a tuts noss Confederads la lavur da l'entir pievel rumantsch, da las uniuns rumantschas e da la Lia rumantscha. Nus vuessan metter questa scuntrada en in rom naziunal e qua tras documentar ch'il mantegniment da las minoritads culturalas è in'obligaziun naziunala. Nossa pitschna Svizra viva di per di ina stretga cuminanza da quatter pievels cun differenta cultura e differenta mentalitad. A quest aspect politic vuessan nus attestar in'impurtanza fundamentala per l'enclegientscha tranter ils pievels da l'entir mund. En quest senn po noss pajais esser in exempel per toleranza e chapientscha vicendaivla tranter cuminanze da differenta cultura e da different linguatg.

Ils 8 da december 1984 ha la radunanza da delegads da la Lia Rumantscha approvà il program da lavur per l'onn 1985. Quest program è la cuntinuaziun da quai ch'è vegnì fatg ils davos onns. Las lavurs prestadas durant il 1984 en il rom da quest program vegnan specifitgadas en il rapport detaglià da gestiun sin las paginas sequentas. Singuls puncts da program che figureschan gia en il program da lavur 1984 èn danovamain integrads en il nov program, essend quels in pensum cuntinuà da la LR. Differentas mesiras (pressa!) pon mo vegnir realisadas cun contribuziuns spezialas ord ils meds federalis restads al chantun.

Davart in'istanza da la LR a la regenza chantunala vegnin nus a rapportar pli en detagl en il rapport per l'onn 1985.

Ils 8 d'avust 1984 è mort a Cuira *dr. Pierin Ratti*, anteriur parsura da la LR. Quel di avess el pudì festivar ses 80avel anniversari. Il Fögl Ladin e tuttas gasettas rumantschas han rendì omagi a l'anteriur president da la Lia rumantscha. El è vegnì tschernì sco president da la LR l'onn 1964 ed ha servì en quest uffizi durant dudesch onns, q. v. d. enfin l'onn 1976. Per motivs da vegliadetgna ha el alura dà vinavant la carica a ses successur. Different onns hai jau dastgà collavurar cun dr. P. Ratti en la suprastanza da nossa Lia. Durant quel temp hai jau adina puspè admirà il caracter equilibrà dal defunct, sia tenuta plain idealissem, optimissem e la permanenta fidanza en il bun da l'uman. La Lia rumantscha engrazia cordialmain a ses anteriur parsura per la gronda lavur e per l'intensiv engaschament en il servetsch da linguatg e cultura rumantscha. R. I. P.

Per conclusiun vulessan nus engraziar cordialmain a tuts members da suprastanza, dal cussegl, als delegads ed als collavurats da l'administraziun. Els tuts han prestà ina gronda lavur. Engraziar vulessan nus er a tuttas persunas ed instituziuns che han l'onn da gestiun puspè gidà e sustegnì la realisaziun da divers projects.

Matg 1985

Centrala da la Lia Rumantscha a Cuira

Direcziun

Secretari Bernard Cathomas, Cuira/Breil
Substituta: Rita Uffer, Cuira/Savognin

Partiziuns

1. Secretariat

Manadra: Rita Uffer, Cuira/Savognin
Collavuratura: Lydia Lombris, Cuira/Vella
Emprendistas: Yvonne Michael, Cuira/Farden
 Jeannette Demont, Cuira/Breil

2. Finanzas

Contabilista: Corina Dürmüller-Gilly, Cuira/Zernez
 (parzialmain)

3. Ediziuns, chant, curs, exposiziuns

Manader: Toni Kaiser, Cuira/Zuoz
Collavuraturas: Olga Merlo, Cuira/Breil (parzialmain)
 Barblina Ruinatscha, Cuira/Fuldera
 (parzialmain)

4. Post da linguatg (*purta per part dal Fond naziunal, FN*)

Manader: Georges Darms, Cuira/Ruschein (p. p. FN)
Collavuratur: Anna-Alice Dazzi, Cuira/Samedan
 (parzialmain, FN)
 Manfred Gross, Cuira/Fuldera (parzialmain, FN)
 Erica Caderas, Cuira/Ladir (parzialmain, FN))
 Alexi Baselgia, Cuira/Rabius (FN)
 Jachen Andry, Turitg/Ramosch (parzialmain)
 Marietta Tuor, Cuira/Rabius (parzialmain)

5. *Post da translaziuns*

Coordinaziun: Rita Uffer, Cuira/Savognin
Collavuraturas: Emilia Alig-Schaniel, Domat/Vrin (parzialmain)
Ladina Parli, Turitg/San Murezzan (parzialmain)
Annalis Schaniel, Alvaschagn/Tinizong
(parzialmain)

6. *Post da teater*

Responsabel: Gian Gianotti, Cuira/Sent (parzialmain)
Collavuratur: Annamieke Buob, La Punt-Chamues-ch
(parzialmain)
Marco Gieriet, Domat (parzialmain)

7. *Scolina rumantscha a Cuira*

Mussadras: Annatina Campell, Cuira/Cinuos-chel
Dorina Item, Cuira/Flem
Transport: Heinrich Bär, Cuira (parzialmain)

8. *Collavuraturas regiunals (a partir 1-9-1984)*

Romania: Carli Scherrer, Trun
Uniun dals Grischs: Jacques Guidon, Zernez
Renania: Bartolomeo Tscharner
Uniung Rumantscha
da Surmeir: Reto Capeder, Savognin

Rapport da lavur 1984

(Sincronisà cun il program da lavur 1984)

La suprastanza ha salvà 20 sedutas cun 197 tractandas. Il cussegl è sa radunà per las 2 sedutas ordinarias. Cun ils parsuras da las uniuns regiunalas han gì lieu pliras discussiuns.

1. Uniuns affiliadas / Collavuratur regionalas

1984 han las societads affiliadas retschavì per l'emprima giada las contribuziuns augmentadas tenor l'istanza a la Confederaziun dal 1980. Davart l'impundament da quests meds mira ils rapports da las singulas uniuns. Per acziuns spezialas ha be la URS dumandà in sustegn per ina derasaziun da la PdS (Pagina da Surmeir) en l'entira Val d'Alvra. Cun l'entschatta da settember èn ils collavuratur regionalas entrads en uffizi. Durant in'emna (3-7 settember) èn els vegnids introducids en lur lavur cun referats da persunas cumpetentas per l'organisaziun, il teater, la scolaziun da creschids, il barat da classas, l'animaziun culturala. Per part han era ils presidents da las uniuns regionalas prendì part a questas discussiuns. Ils rapports cun ils collavuratur regionalas han lieu per regla ina giada il mais per discutir plans e resultats da lur lavur e per il barat d'opiniuns (cf. rapport collavuratur regionalas). Per ina istanza a la Regenza davart l'adiever dals meds federalas en ils mauns dal chantun han las uniuns regionalas e la Societad retorumantscha inoltrà dumondas a la LR!

2. Scolaziun e furnaziun

2.1 Scolinas

Ils 31-3-1984 ha la LR – ensemen cun la Centrala chantunala da dunnas – clamà ils purtaders da scolinas per ina dieta davart l'organisaziun da la scolina (reglaments da servetsch, reglaments da scolina, materialias da lavur, cussegliaziun e. a.). Quella dieta, averta per tuts trais linguatgs grischuns, è stada frequentada da passa 150 persunas.

La suprastanza ha elavurà directivas per la cussegliaziun dal linguatg en scolina. En las quatter regiuns rumantschas vegnan engaschadas en il decurs dal 1985 cussegliastras per lavur temporara e punctuala en las scolinas. – Cun la nova lescha chantunala da scolina crodan era las contribuziuns regularas per las scolinas en las regiuns. Ils meds vegnan investids da nov per la preparaziun da materialias da lavur, per las cussegliastras e per sustegns spezialas a scolinas al cunfin da linguatg. – Per la scolaziun supplementara da las mussadras collavura la LR cun la CMR e cun il seminari da mussadras chantunal. – Per las scolinas en Chasa rumantscha cun funcziun da scolinas d'exercizi paja il chantun da nov ina contribuziun da 2 x 2 000.-- francs.

2.2 Scolas fundamentalas tudestgas

Ils meds d'instrucziun «Rumantsch en scola» èn per part ussa er avant maun en surmiran e puter. Els han bun esit en las scolas davent da Glion fin a Cuira. – Cun exponents dad Alvagni, cun il cussegl da scola da Razèn, cun ina grupp d'acziun da Domat, cun scolasts a Cuira ed exponents da Bravuogn è la situaziun dal rumantsch en las scolas da quellas vischnancas vegnida discutada e novas pussaivladads èn vegnidas tschertgadas. La LR vul s'engaschar per quels e sumegliants lieus per in tip da scola biling. A Cuira han 108 scolars frequentà en 13 gruppas l'instrucziun facultativa da rumantsch.

2.3 Scolas fundamentalas rumantschas

Il chantun ha acceptà da la LR l'impuls per la preparaziun ed ediziun d'ina «Grammatica romontscha sursilvana» ed ha surdà las incumbensas. La revisiun da las «Normas surmiranas» è terminada. La LR dumonda il chantun Grischun da surprender ed edir quest manual per las scolas surmiranas. – Concernent il barat da classas tranter las regiuns rumantschas ha la LR elavurà ensemen cun il Post svizzer per il barat da classas las directives necessarias. Il collavuratur Reto Capeder ha l'incumbensa speziala da perseguitar questa dumonda ed instradar barats. La LR ha concedì in sustegn per in barat dal Preseminari ladin cun ina scola cumparegliabla ad Ortisei (Val Gardeina).

2.4 Scolas professiunalas

Il postulat da la LR per in «obligatori miaivel» ha gi success en las scolas professiunalas da Samedan, nua ch'il rumantsch ha ussa ina posiziun reglada. A Cuira sa preschentan difficultads cun la furmaziun da classas rumantschas, tuttina frequentan era a Cuira passa 100 scolars in'ura da rumantsch en pliras classas. – Ensemen cun l'entruidament da professiun en Surselva èn vegnidas realisadas cassetas rumantschas per la preschentaziun da professiuns. – Cun il Plantahof han gi lieu discussiuns per instituziunalisar l'instrucziun da rumantsch al Plantahof. Il directur dal Plantahof ha preschentà l'idea dad incumbensar in magister

che s'occupescha regularmain cun la dumonda dal rumantsch a la scola Plantahof en in senn pli vast.

2.5 Scolas medias e scolas autas

Gion Deplazes ha surdà a la LR ina emprima part da l'istorgia da la litteratura rumantscha per scolas medias. Quella è vegnida preschentada a chaschun da la dieta dals magisters da rumantsch en scolas medias a Samedan. Suenter ina consultaziun dals magisters vegnan las parts da decleraziun da questa istorgia da litteratura transladas per ina fasa d'emprova en rumantsch grischun, ils texts originals restan dentant en lur furma idiomatica. – En cunvegna cun ils magisters da scola media ed il center svizzer per la perfecziun dals scolasts da scola media a Lucerna surdat la LR a la conferenza dals scolasts l'organisaziun da la dieta annuala da quels magisters, organisada dapi il 1980 directamain da la LR. – Las demarschas da la LR dals davos onns tar las instanzas cumpetentas per rinforzar la posiziun dal rumantsch a las universitads porta success: A la scola politecnica a Turitg vegn installà ina mesa professura da rumantsch ensemen cun l'universitad da Turitg. L'universitad da Fribourg engascha in assistent stabel per la retoromanistica; a la scola auta da Son Gagl vegnan offeridas lecziuns en rumantsch. – Il seminari chantunal da magisters ha incumbensà ina cumissiun da sclerir las pussaivladads per l'instrucziun da rumantsch per na-rumantschs sco rom d'instrucziun obligatori da la 1.-3. classa.

2.6 Scolaziun da creschids

L'organisaziun da la scolaziun da creschids en las regiuns duess vegnir sistematisada. La LR è daventada commembra da l'Associaziun svizra per scolas autas popularas. A basa dals concepts da quella associaziun ed en collavuraziun cun las uniuns regionalas e lur collavuratur prepara la LR in concept per la scolaziun da creschids en las regiuns. Previsa fiss la realisaziun da secziuns da l'Associaziun svizra per scolas autas popularas en las regiuns rumantschas. L'onn da rapport ha la LR sustegnì ils curs organisads autonomamain en las regiuns sco fin ussa e ha scuntrà quint cun il chantun Grischun a basa da la lescha chantunala da

scola da perfecziun. In da plirs curs organisà en Engiadina bassa n'ha per motivs dad unilateralitad betg pudì vegnir sustegnì.

2.7 Curs da perfecziunament en rumantsch

A Rueun, Riom e Zernez ha la LR organisà per chanzlists ed uffiziants rumantschs in mez di da lavur cun il tema: Rumantsch grischun. Las occurrenzas èn stadas frequentadas fitg bain. Da differenta vart vengnan pretendids curs spezials per chanzlists e funcziunaris cun la tematica «Correspondenza rumantscha» e terminologia administrativ-giuridica.

3. Assimilaziun

Curs d'assimilaziun da la Lia Rumantscha

en collavuraziun cun differentas instituziuns ed autoritads communalas e regiunalas*

Alvaschagn	1 curs	9 participants
Baiva	1 curs	13 participants
Bever	3 curs	33 participants
Bravuogn	2 curs	17 participants
Breil	1 curs	7 participants
Danis	1 curs	4 participants
Domat-Ems	8 curs	68 participants
Flem	1 curs	7 participants
Glion	5 curs	38 participants
Lai	1 curs	14 participants
Lantsch	2 curs	11 participants
La Punt	5 curs	57 participants
Mulegns	2 curs	25 participants
Mustér	2 curs	15 participants
Puntraschigna	5 curs	49 participants
Razén	1 curs	14 participants
Rueras	2 curs	18 participants

Salouf	1 curs	7 participants
Samedan	7 curs	92 participants
Savognin	4 curs	44 participants
Sur	1 curs	11 participants
Schluein	1 curs	7 participants
San Murezzan	5 curs	59 participants
Trin	1 curs	5 participants
Trun	1 curs	7 participants
Tschier	2 curs	25 participants
Vella	1 curs	14 participants
Zerne	2 curs	21 participants
Ziràn	2 curs	21 participants
Zuoz	2 curs	13 participants

Total	73 curs cun	725 participants
-------	-------------	------------------

Curs a Cuira

Total	18 curs cun	175 participants
	11 curs sursilvans	
	2 curs ladins	
	1 curs surmiran e 4 curs RG	

* Singulas vischnancas ed organisaziuns organischeschan er curs en atgna reschia (p. ex. Laax, La Chesa Planta, Fundaziun Retoromana).

Il collavuratur regional gidan a rinforzar las stentas per ils curs d'assimilaziun. En gruppas pitschnas èn era vegnids realisads curs da rumantsch per mammas da linguatg tudestg. La rait da curs po be vegnir mantegnida cun il sustegn da las vischnancas rumantschas per l'organisaziun che mettan a disposiziun gratuitamain las localitads da curs. Deplorablmain nun èsi reussì da motivar ils meds electronics rumantschs da realisar in curs da linguatg. Era la pressa rumantscha renda pitschna atenziun a questa dumonda. – Per l'organisaziun e realisaziun dals curs ha la suprastanza decidì il sequent nov regulativ.

Regulativ per ils curs d'assimilaziun/integrasiun linguistica

1. *L'organisaziun* succeda directamain tras la LR u tras ils collavuratur regiunals, tras uniuns regionalas, vischnancas, autras uniuns.
2. La LR
 - procura per meds d'instrucziun
 - paja ils scolasts
 - incassa (sur ils organisatur, resp. scolasts) il daner da curs
3. In curs dura 8 fin max. 10 sairas a duas uras (duas giadas 45 minutas).
4. Il daner da curs munta
 - per il territori rumantsch a fr. 5.-/saira (curs 8 sairas fr. 40.-, curs 10 sairas fr. 50.-);
 - per Cuira ed auters lieus ordaifer il territori rumantsch fr. 8.-/saira (curs 8 sairas fr. 64.-, curs 10 sairas fr. 80.-).
5. La paja dals scolasts munta a fr. 70.-/saira a duos uras, incl. preparaziuns. Viadis dal scolast na vegnan per regla betg indemnisads supplementarmain. Meds d'instrucziun (era copias etc.) paja il participant.
6. Il scolast rapporta davart il curs a la LR (lieu, termin, participants, lavur, meds d'instrucziun, pajaments) cun ils formulars respectiv.
7. Il curs en il territori po vegnir dà cun minimal 4 participants; quint per 8 sairas cun 4 participants:
 - daner da curs total fr. 160.-
 - paja scolasts fr. 560.-
 - deficit LR fr. 400.-quint per 10 sairas cun 4 participants:
 - daner da curs total fr. 200.-
 - paja scolasts fr. 700.-
 - deficit LR fr. 500.-

Il curs ordaifer il territori rumantsch, surtut en agglomeraziuns pli grondas sco Cuir, duess en princip purtar sasez, na dastga dentant en mintga cas betg chaschunar gronds deficits, q. v. d. per 8 sairas minimal 8 participants;

quint per 8 sairas cun 8 participants:

– daner da curs total	fr. 512.—
– paja scolasts	fr. 560.—
– deficit LR	fr. 48.—

In curs na duess ensumma betg cumpigliar dapli che 12–15 participants.

8. Ils organisaturs u scolasts sa dattan fadia per la cuntinuitad dals curs.
9. Per cas speziels po il secretari en discussiun cun ils organisaturs, scolasts etc. decider excepziuns da questas normas.
10. Las expensas per ils curs vegnan budgetadas da la LR. Ils collavuraturs regiunals tegnan contact cun ils scolasts per ils curs d'assimilaziun en lur regiuns. Da temp en temp èn reuniuns inditgadas per discutir davart experientschas, meds d'instrucziun etc. Per talas reuniuns paja la LR spesas e viadis a norma da l'urden vertent.

4. Rumantsch Grischun

L'onn 1984 è stà sut l'ensaina d'in progress considerabel tant da la lavur scientifica sco da la lavur pratica vi dal rumantsch grischun. Il pais principal da la lavur scientifica han furmà l'elavuraziun e l'amplificaziun dal pledari rumantsch grischun–tudestg/tudestg–rumantsch grischun e da la grammatica elementara. In pass impurtant en questa lavur è segiramain vegnì fatg tras l'emprova reussida cun l'EED (elavuraziun electronica da datas) per la preparaziun dal pledari. Parallel a la lavur scientifica è dentant era vegnida prestada ina gronda lavur pratica. La dumonda creschenta da translaziuns en rumantsch grischun ha necessità ina estensiuin dal post da traducziuns ed ha cun quai augmentà la lavur da correctura e d'excerpar. In ulteriur pensum è stà er quest onn la lavur publica. L'infurmaziun, surtut dals Rumantschs, è in punct fundamental da la lavur

dal post da rumantsch grischun. L'onn 1984 han gi lieu referats davart il project rumantsch grischun a Laax, Domat, Riom, Rueun, Zernez (ils trais ultims per las autoritads communalas e per ils chanzlists), Vella (Romania), Caira (Uniun da scripturs) ed a Puntraschigna (Conferenza da magisters d'Engiadin'ota). Curs da rumantsch grischun èn vegnids purschids a La Punt-Chamues-ch (scolaziun da creschids), Caira (differents curs), e Turitg (differents curs). L'avust (6-15/8/84) ha gi lieu il segund curs da rumantsch grischun d'ina emna a Mustér (120 participants) e dapi l'atun 1984 vegn fatg per emprova in curs da rumantsch grischun per interessentas da linguatg tudestg a la scola da dunnas a Caira. En connex cun quests curs èn vegnids elavurads meds d'instrucziun provisoris per emprender rumantsch grischun; ils meds per interessents da linguatg tudestg ordaifer il post da rumantsch grischun da Gieri Menzli en incumbensa speziala.

A chaschun da la radunanza dals 23-6-1984 a Falera è vegnida acceptada la sequenta decisiun concernent l'adiever dal rumantsch grischun:

- «1. Ils *idioms* scrits regionalis: puter, surmiran, sursilvan, sutsilvan e valader han il medem dretg concernent diever e tgira. Ils singuls idioms vegnan duvrads mintgamai per texts publics (cudeschs, stampats, etc.) adressads be a la regiun respectiva.
2. Il *rumantsch grischun* sco linguatg da punt e standard vegn duvrà per texts da tut gener che sa drizzan a l'entir territori rumantsch e per tuts cas, nua che sulettamain ina varianta vegn en dumonda.»

5. Servetsch da linguatg e documentaziun

Dapi l'entschatta d'october 1984 exista ina piazza cumplaina da filolog a la Lia rumantscha, ch'è dentant per il mument occupada mo a mez temp da maniera stabla, entant ch'ils meds previs per l'autra mesadad servan a cuvrir incumbensas spezialas currentas en quest champ en ed ordaifer la Lia Rumantscha. Las incumbensas principalas dal u dals filologs a la Lia Rumantscha èn la planisaziun e realisaziun dal program da neologissem e l'infurmaziun da linguatg a tuts interessents. Per pudair satisfar a questas incumbensas basegna il post da linguatg ina *documentaziun linguistica* uschè cumpletta sco pussaivel da tut

ils sforzs e las emprovas da terminologia fatgas fin ussa. La lavur preparatoria per questa documentaziun ha pudì vegnir cumenzada gia durant la stad passada sco incumbensa speziala. L'emprim èsi stà necessari da ponderar in sistem da rimnada, classificaziun e deposit che permetta da trair a niz il material existent davent da l'entschatta per il diever dal mintgadi, che pussibilitescha dentant er ulteriuras lavurs tematicas pli grondas. Questas preparativas han pudì vegnir terminadas per gronda part en il decurs da quest onn, e durant l'atun èn gia las emprimas lavurs d'excerptar vegnidas fatgas da differents students. Quellas ed il diever creschent da las materialias rimnadas per l'infurmaziun dad interessents han cumprovà tant l'impurtanza sco er la qualidad da las lavurs preparatorias, uschia ch'ins astga spetgar ils emprims resultats en furma da publicaziuns en il decurs da l'onn 1985.

6. Teater rumantsch

Il POST DA TEATER ha cun quest onn cuntanschì ina grondezza ed importanza remartgabla sin il champ dal sustegn e da l'infurmaziun dal teater popular rumantsch. Durant l'onn è vegnida introducida en la lavur dal POST DA TEATER dunna Annemieke Buob da La Punt. Ella ha sviluppa in grond interess ed activitad en la lavur da secretariat dal POST ed en il rom dal teater per e cun uffants.

Las singulas lavurs dal POST DA TEATER èn stadas:

Infurmaziun, biblioteca

La biblioteca è vegnida consultada fitg activamain (164 spediziuns cun ca. 1150 tocs teater), er grazia a la publicaziun da la glista nova dals tocs teater. Ca. 40 gruppas han giugà tocs lungs per ina saira entira, pli aut è il dumber da las producziuns accumpagnantas. 30 magisters han empustà tocs per il temp da Nadal. En la biblioteca èn vegnids integrads 82 titels novs, ella cumpiglia ussa ca. 900 titels.

Traducziuns

Gasetta da teater TEATER RUMANTSCH/ROMONTSCH:
Ils trais numers da quest onn (15, 16 e 17) han tractà las activitads e las pussaivladads d'activitads dal teater popular rumantsch, han preschentà ideas criticas sur d'in curs, referats sur da la pussaivladad dal gieù da Nadal, preschentà titels da tocs giugabels per Nadal e preschentà il success e la tematica dals differents tocs da la CONCURRENZA DA TOCS NOVS.

La gasetta da teater vegn tramessa a ca. 370 adressas, ils numers areguard la CONCURRENZA a passa 420 (er a tut ils scripturs).

Ils curs

- 21/22 da schaner a Chapella (S-chanf) DRAMATURGIA ED ELAVURAZIUN DA TOCS TEATER (ladin), G. G.
- 28/29 da schaner a Trun DRAMATURGIA ED ELAVURAZIUN DA TOCS TEATER (sursilvan), G. G.
- 26 d'october a Schlarigna CONTACT TRANTER MAGISTERS E POST DA TEATER, discussiun ed experientschas, giavischs, cun Annamieke Buob.
- 27/28 d'october a Samedan INTRODUCZIUN A «ILS FISIKERS» cun la gruppa da teater da Samedan, G. G.

Divers curs n'han betg pudì vegnir fatgs, pervia da la mancanza d'annunziats. Giavischads èn curs pratics e colliads cun ina lavur directa. Il champ è puspè pront per organisar in curs da SCOLA DA TEATER, cun scolaziun cumplexsiva. L'idea vegn realisada l'avust 85 a Riom.

Accompagnaments e visitas a provas cun discussiun

- Scuol	SUOT LA PANTOFLA	R: A. Parolini
- Andeer	AD ACLA	D: L. Hassler
- Sent	VITÜRIN MUNTATSCH	R: P. Gisep
- Samedan	FISIKERS	R: A. Lazzarini
- Vuorz	TSCHELLA VIA	R: F. Gabriel

Sairadas da contact

21-1: Chapella / 28-1: Trun / 3-3: Vuorz / 4-3: Rabius / 29-4: Rueras
(contact) / 1-5: Glion

Barat da represchentaziun

La grupp da teater da Tschier/Fuldera e Lü ha preschentà il toc MARDI GRASS, Labiche, a Donat. Ina resposta a questa visita n'è betg anc stada pussaivla.

Contacts speziels

- 18-1: cun la grupp da la camiunetta culturala (Kulturmobil)
- 23-1: cun ina delegaziun da la vischnanca da Savognin per dumondas da construcziun da la sala nova per teater
- 7-9: cun la PRO HELVETIA

Projects

Bravuogn ha sviluppà ina gronda activitad cun la grupp per il rumantsch. Diversas discussiuns durant tut l'onn han madirà l'idea da realisar in agen project da la vischnanca cun sia istorgia e situaziun linguistica. La tematica è vegnida surdada a Pol Clo Nicolay per elavurar ina proposta da text. Ina represchentaziun è previda il 86 u 87.

La Punt cun Sina Niggli ha giavischà in studi d'ina realisaziun dal toc ADAM DA CHAMUES-CH. Diversas reuniuns han sustegnì la furmaziun d'in comitè da lavur. La lavur ha ina furma concreta e vegn realisada.

Concurrenza da tocs novs rumantschs

Il POST DA TEATER da la LIA RUMANTSCHA ha scrit ora la fin da l'onn 1983 ina CONCURRENZA DA TOCS NOVVS RU-

MANTSCHS. 14 auturs han chattà l'energia, il temp e la veglia da sa confruntar sin quest champ. Quai po vegnir valità sco grond success. Sa participats èn auturs cun blera rutina ed experientscha ed er auters ch'han vuli sa mesirar per l'emprima giada cun questa furma litterara. Per il POST DA TEATER da la LIA RUMANTSCHA è quai da gronda impurtanza sch'er persunas che n'han anc mai scrit ina furma drammatica demussan cun lur participaziun l'interess per la lavur cun il teater popular rumantsch.

Prendì part han las persunas sequentas:

Ulrich Caflisch	TSCHELLA VIA
Silvio Camenisch	IL FEGL PERDIU
Willy Decurtins	INA FAMIGLIA SPIR VARIAZIUNS
Ursicin G. G. Derungs	SIEMI DA MESA STAD
Conradin Giger	TSCHELS ONNS
Hubert Giger	IGL AUG DELL'AMERICA
Mario Jegher	IGLS DEMOCRATS DA TRANTER- SPONDAS
Bigna Montigel	LA SUMGLIENTSCHA DA LA VART SCHNESTRA
Jon Nuotclà	ÛN PITSCHEN IMPACH
Roc Poltera	IGL OM DA L'AVA
Madlaina Rauch-Stupan	L'INAUGURAZIUN DA L'ATELIER
Gion Peder Thöni	EN ANGHEL D'EN DRAC
Margaritta Uffer	LA FEGLIA DIGL DIAVEL
Roland Vincenz	EMBRIONO

9 premis èn vegnids pajads ora: l'emprim premi (4 000.—francs) ha retschavì il SIEMI DA MESA STAD, il segund (2 000.—francs) IL FEGL PERDIU, il terz (1 000.—francs) EMBRIONO. Auters sis auturs han survegnì anc premis da 500.—francs. La PRO HELVETIA ha sustegnì nossa CONCURRENZA cun 5 000.—francs, L'UNIUN DA SCRIPTURS cun 1 500.—francs.

La planisaziun e programmaziun da las activitads dal POST DA TEATER durant la SCUNTRADA DAL PIEVEL RUMANTSCH a Savognin/Riom (85)) ha era pretendì ina tscherta lavur.

La lavur dal POST DA TEATER è daventada indispensabla.

7. Meds da massa, infurmaziun

Ensemen cun ils editurs/redactors da las gasettas rumantschas è vegnida elavurada il matg 1984 ina proposta per ina amplificaziun da la pressa cun texts en rumantsch grischun. La LR veseva la pussaivladad da metter a disposiziun texts en la dimensiun d'ina pagina ch'avessan pudì vegnir plazzads en las singulas gasettas tenor selecziun e decisiun dal singul redactor. En in'istanza a la regenza grischuna (12-11-1984) è dentant vegnida integrada la proposta da sustegnair la pressa regiunala existenta (Casa Paterna/La Pünt, Fögl Ladin, Gasetta Romontscha, Pagina da Surmeir) cun finanziar sur las societads regiunalas da la LR mintgamai in redactor en uffizi cumplain (4 x 80 000 francs = 320 000 francs) e da dar ina contribuziun per la prestaziun a norma da las paginas stampadas en rumantsch (100 000 francs). – Sper las contribuziuns a la pressa tenor quint (cf. quint agiuntà) ha la LR era sustegnì la pressa rumantscha cun traducziuns d'inserats en rumantsch grischun. Deplorablament n'ha era quest sustegn betg pudì eliminar tut ils inserats tudestgs or da las gasettas rumantschas! – Cun comunicà da pressa, cun rapports en il radio, cun intervistas ed infurmaziuns a schurnalists da l'entira Svizra è la lavur publica restada intensiva ed ha purtà ina ulteriura sensibilisaziun per il rumantsch. Cun l'avertura dals 30-5-1984 en il museum da l'Ancien-Evêché a Lausanne ha l'exposiziun «Le pays Reto-romanche» cumenzà ses itinerari tras la Svizra romanda.

Las exposiziuns ambulantas èn vegnidas preschentadas:

Versiun tudestga

Winterthur (2-1 fin 14-1-84) Negozi ABM; sut patronadi Nova societad helvetica NSH, pres. dr. Roberto Bernhard; vernissascha e conferenza da pressa cun dr. R. Bernhard, dr. Bernard Cathomas e Kurt Kobel.

Bürglen (14-1 fin 28-1-84) Negozi Migros; patronadi Uniun grischuna Uri, pres. Gion Tumasch Cathomen; conferenza da pressa; curs da rumantsch cun 40 participants.

Frauenfeld (3-2 fin 18-2-84) Scola chantunala, rector dr. Munz; conferenza da pressa e referats da Maria Cadruvi e Tista Murk.

Aarau (11-3 fin 15-4-84) Scola chantunala; patronadi NSH, pres. K. Halder; vernissascha e conferenza da pressa cun Romedi Arquint.

Basel (21-4 fin 5-5-84) Negozi Migros Gundelitor; organisaziun e patronadi da Giorgio Gustin, pres. Uniun rumantscha Basel.

Fribourg (14-6 fin 14-7-84) Universitad da Fribourg; patronadi NSH, pres. Roseline Crausaz; vernissascha cun ils trubadurs Alexi Nay e Marcus Hobi e conferenza da pressa cun Roseline Crausaz ed Andrea Semadeni.

Neuchâtel (15-7 fin 17-7-84) Hôtel de Ville; patronadi Uffizi da cultura, André Bühler.

Samedan (25-8 fin 16-9-84) Scola evangelica, rector dr. Heinrich Schmid; vernissascha e conferenza da pressa cun dr. Hch. Schmid e dr. Bernard Cathomas; visitas da classas da la scola evangelica e scolas secundaras d'Engiadin'ota.

Schiers (16-9 fin 15-10-84) Scola evangelica, Stephan Fischer; visitas da classas da la scola evangelica e scola secundaria da Schiers.

Haag (15-10 fin 4-11-84) Negozi Waro; organisaziun directur Waro Daniel Grass; patronadi Uniun grischuna da Buchs e conturns, pres. Not Janett-Peer.

Versiun franzosa

Lausanne (28-5 fin 14-6-84) Musée de l'Ancien-Evêché; patronadi citad da Lausanne; vernissascha e conferenza da pressa cun Chasper Pult.

Fribourg (14-6 fin 14-7-84) Universitad da Fribourg; patronadi NSH, pres. Roseline Crausaz; vernissascha cun ils trubadurs Alexi Nay e Marcus Hobi e conferenza da pressa cun Roseline Crausaz ed Andrea Semadeni.

Neuchâtel (15-7 fin 15-8-84) Hôtel de Ville; patronadi Uffizi da cultura, André Bühler.

8. Ediziuns LR 1984

Vocabularis

- div. auturs «Pled rumantsch III» BIOLOGIA
Cavigelli, P./
Peer, O. Polyglott (restampa)

Grammaticas e manuals linguistics

- Arquint, J. C. Curs auditiv «Vierv ladin»
(cudesch da text e 6 cassetas)
Dazzi, A. A. Grammatica elementara dal rumantsch grischun
(separatum dal «Pledari rg-tud./tud.-rg»)

Meds d'instrucziun

- Bonorand, S. Nus imprendains rumauntsch (meds per las scolinas
puteras)
Kohler, E./
Guidon, S. Rumauntsch in scoula, I.+II. s-chelin (puter)
Kohler, E./
Schaniel, E. Rumantsch an scola, I.+II. scalem (surm.)
Cadalbert, R./
Bonorand, S. Rumauntsch in scoula, IV. s-chelin (puter)
Seeli, G./
Ganzoni, A. Rumaunsch in scoula, V. s-chelin (puter)
Seeli, G./
Ganzoni, A. Rumauntsch in scoula, VI. s-chelin (puter)
Vonmoos, P. Chanzunettas e gös per nossas scoulinas (restampa)

Cudeschs d'uffants e giuvenils

- Bolliger, M. Ina sbrenzla speronza, surs. E. Simeon-Lombriser, (dretgs da Verlag Huber, Frauenfeld)
- Cagienard, F./ Vincenz, V. Grischetta III – si culm, rg G.P. Gregori, (coediziun Desertina, Mustér)
- Cariget, A. Zocla, Zila, Zepla (restampa, dretgs da Orell Füssli Verlag, Zürich)
- div. auturs Enicapeni, surs. M. Lombriser (10 numers, 580 abunents, dretgs A. Eiselé, Prilly)
- Gosciny R./ Uderzo, A. Asterix ed ils Helvets, rg F. Giger (dretgs e films offset Dargaud, Neuilly-sur-Seine)
- Gosciny, F./ Uderzo, A. Asterix – Il foss grond, surs. F. Lutz (dretgs e films offset Albert René, Paris)
- Halter, T./ Isenring, T. Praulas
- Pavoni, V. Nicolo ha ün grond giavüsch, ladin L. Parli
Nicolo ò en grond giaveisch, surm. R. Uffer
Nocolo ha in grond giavisch, surs. R. Cathomas (coediziun Pro Juventute)
- Ritz, M./ Vital, A. L'istorgia da Janaiverin, (restampa Chasa Paterna nr. 66)

OSL

- Daudet, A./ Carigiet, G. La cauretta da mistral Gieri, nr. 801, surs., restampa
- Doyle, A. C./ Cathomas, R. Sherlock Holmes – Ils tachels blaus, nr. 1686, surs.
- Kästner, E./ Tscharner, B. Ghignol, II. part, nr. 1687, suts.
- Valentin, K./ Raynaud, F. Scenettas, nr. 1688, ladin da J. Guidon
- Lehnhard, E./ Jegher, M. Igl asenign Bim, nr. 1689, surm.
- Hendry, V. Sep Mudest Nay, nr. 1690, surs.
- Plouda, R. La bos-cha tuorna a flurir, nr. 1691, ladin
- Thöni, G. P./ Haas, P. Tegn e Tina, nr. 1692, surm.

Diversas

- Catrina, W./ «Le Pays Rheto-romanche», brochura da l'exposiziun
Pichard, A. ambulanta franzosa, en incumbensa dal chantun Vad
Cathomas, B./ Program provisorii da la 'Scuntrada dal pievel ru-
Uffer, R. mantsch', 5-11 d'avust 1985 a Savognin
div. auturs Rapport annual 1983
Kaiser, T. Catalog da publicaziuns rumantschas

Cassetas

- div. pledaders 6 cassetas curs auditiv «Vierv ladin»
div. pledaders 7 cassetas curs audiovisual puter, (reproducziun)

Ediziun da musicalias

Concurrenza da cumposiziuns 83/84

La concurrenza da cumposiziuns rumantschas per chors 1983/84 ha già grond success. Total èn vegnidas inoltradas 99 chanzuns. Da quella èn 45 per chor mixt da 21 cumponists, 43 per chor viril da 18 cumponists e 11 chanzuns per chor d'uffants e dunnas da 7 cumponists. La cumischiun da chant da la LR che sa cumpona dals signurs Ernst Bro-meis, Ardez; Giusep Huonder, Mustér; Ludwig Morell, Samedan; Rudi Netzer, Savognin e Markus Zarn, Landquart, ha repassà las chanzuns e fatg ina selecziun da 10 cumposiziuns per chor mixt, 10 per chor viril e 5 per chor d'uffants. Quellas chanzuns èn vegnidas edidas e tramesas a tut ils dirigents dals chors rumantschs. Sin giavisch vegnan però er messas a disposiziun las chanzuns che n'èn betg vegnidas selecziunadas.

En collavuraziun cun il Radio rumantsch avain nus surdà las 25 chanzuns selecziunadas als suandants chors:

10 chanzuns per chor viril: Chor dals Larischs, M. Zarn

10 chanzuns per chor mixt: Rudé da chant, J. Janett

5 chanzuns per chor d'uffants: Chor d'affons Trun, Chr. Nay

Quests chors da num e da pum han emprendì las novas chanzuns, ch'èn alura vegnidas registradas dal radio en il decurs da la primavai-ra/stad 84.

Il «Festival da la chanzun rumantscha» e vegnì emess al radio rumantsch. Giusep G. Decurtins ha organisà e preschentà las emissiuns dals 19 e 26 da settember da las 20.15–22.00. La tracziun da la successiun da las chanzuns ha surveglià notar Schimun Vonmoos. Quatter giurias da chantadurs, ina en Engadina, ina en Surmeir, in’altra en Surselva e la quarta a Cuir han dà lur puncts per la chanzun (na per l’interpretaziun dal chor). Quests èn ils resultats:

Rangaziun tenor giuria en connex cun l’emmissiun da radio

Chor viril

titel	cumponist/poet	idiom
1. Meditaziun	Alvin P. Muoth/S. A. Muoth	rg.
2. Ina sera el far brin	Conrad Bertogg/G. Fontana	surs.
3. Alla glisch	Gion A. Derungs/D. Cadruvi	surs.
4. Il badugn	Giusep Huonder/V. Durschei	surs.
5. Cant digl univers	Conrad Bertogg/P. Cadotsch	surs.
6. Supplicas	Gion D. Simeon/J. Bella	surm.
7. Taimp da matg	Gion A. Derungs/P. Cadotsch	surm.
8. Ti das a nus las uras	Eduard Lombriser/G. Deplazes	surs.
9. Il paur	Oreste Zanetti/Ch. A. Grass	lad.
10. Ils trais larschs	Oreste Zanetti/Ch. A. Grass	lad.

Chor mixt

1. La nona	Curò Mani/J. Guidon	lad.
1. D’ingionder	Jachen Janett/L. Famos	lad.
3. November	Gion A. Derungs/I. Klainguti	lad.
4. Ave Maria	Conrad Bertogg/A. Bertogg	surs.
5. Tumasch da la pasch	Jachen Janett/N. U. Spigna	lad.
6. Lirili	Curo Mani/J. Vonmoos	lad.
7. Canzun da sault	Conrad Bertogg/A. Bertogg	surs.
8. Clam da l’ura	Oreste Zanetti/A. Caflisch	lad.
9. Buna sera biala	G. A. Derungs, arr., chanz. pop.	surs.

Chor d'uffants

1. Glüminas süel pra	Jachen Janett/A. Clalüna	lad.
2. Ei plova	Armin Caduff/verset pop.	surs.
3. Sin viadi	Eduard Lombriser/F. Camathias	surs.
4. Mes skis	Armin Caduff/V. Durschei	surs.
5. La neiv vign	Urs Simeon/text Fibla	surm.

Per il emprims rangs ha la LR dà in bel pocal da zinn per ils cumponists ed als poets in bon da 100.— fr. per cumprar cudeschs. Per ils segunds rangs in bon da 100.— fr. e per ils terzs rangs in bon da 50.— fr. a cumponists e poets. Ils chantadurs dals trais cors han survegnì ina clavina rumantscha.

En la «Svizra rumantscha» ha la televisiun terminà la concorrenza 83/84 preschentond ils victurs e lur cumposiziuns.

Concurrenza da cumposiziuns 1984/85

La concorrenza 84/85 è deditgada al giubileum «2000 onns Retoromania». En primavaira 1984 è vegnida convotgada la concorrenza da lirica per rimnar texts e poesias che sa refereschan a quest tema. Il resun è stà bun, uschia ch'ins ha pudì trametter in bel dumber da poesias als cumponists rumantschs. Ils cumponists han già temp d'inoltrar lur ovras enfin ils 15 da december. Cun 33 chanzuns è la racolta stada remartgablamain pli pitschna che quella da l'onn avant. La cumissiun da chant da la LR ha surpiglià quella collecziun per dar il giudicat e selecziunar las meglras lavurs. La cuntauaziun da la concorrenza croda en il rapport 1985.

Sin istanza da la LR ha il Comité naziunal per l'onn europeic da la musica 1985 decidì ina contribuziun da 40 000.— fr. per diversas activitads musicalas en la Rumantschia (Festival da musica a Mustér; occurrenzas en connex cun la 'Scuntrada dal pievel rumantsch', l'avust 1985 a Savognin).

Ulteriurs projects

Sper questas ediziuns realisadas èn plirs projects en preparaziun, per part progredida: L'emprima redacziun dal «Vocabulari administrativ-giuridic» è pli u main terminada. Ella vegn repassada da

filologs e d'in um dal fatg (giurist) e duess cumenzar a cumparair il 1985. – Per la «Correspondenza privata e da fatschenta» existan in concept e numerusas traducziuns, l'ediziun cumpara en in ordinatur avert en il decurs da l'onn 1985. – Per la redacziun da la «Bibliografia retoromantscha» lavura Norbert Berther en uffizi cumplain en incumbensa da la LR a partir dal 1. d'october 1984; la redacziun duess esser terminada e la bibliografia pronta per l'ediziun ca. il settember 1985. – L'ediziun da las «Praulas surmiranas» n'è betg stada pussaivla, damai che ils ertavels da dr. Leza Uffer na pon betg acceptar las cundiziuns d'ediziun da la LR (e varianta idiom!). – Per l'ediziun d'ovras ecclesiasticas ha la LR dà in sustegn sur las regions regionalas Romania e Renania.

Sustegn per ediziuns

Cadotsch Peder	Gleich avonda
Chardun	A l'ur dal di (C. D. Bezzola)
Desertina	La porta dalla libertad? (D. Capeder)
Desertina	Grischetta si culm (coediziun)(Cagienard/ Vincenz)
Fundaziun Retoromana	Hades, opiniuns
Peer Andri	Insainas
Romania	Tschespet 49 (restampa)
Terra Grischuna	Il giavin dalla siringia (H. Spescha)
Uniun dals Grischs	Max e Murezzan (W. Busch)
Uniun dals Grischs	Cowboy Jim
Uniun Verlags AG	Dialog (Revista)

9. Contacts

Ils contacts cun ils uffizis federals e chantunals, cun l'industria privata, cun organisaziuns ed instituziuns svizras portan buns fritgs cun l'ediziun da numerusas scrittiras en rumantsch (broschuras, formulars, fegls d'infurmaziun, placats etc.). – Deplorablain n'èn nagins progress da registrar en la dumonda d'ina lescha per la promoziun dals

linguatgs en il Grischun. – Cun collavurar en il comité d'acziun e cun in appel a las uniuns affiliadas da s'engaschar ha la LR era sustegnì la campagna da votaziun per l'Institut retic da perscrutaziun (matg 1984). – Ensemen cun la Pro Grigioni Italiano, la Walservereinigung ed ulteriurs exponents da cultura grischuna è vegnida elavurada ina proposta per in bulletin da cultura triling. La Lia rumantscha vul discutir quest project en il rom pli vast da la pressa rumantscha. – Novs contacts ed infurmaziuns pli intensivass èn vegnidas introducidas cun uniuns rumantschas en la Bassa, uschia Berna, Turitg, Lachen/Sviz; e. a. – La informaziun da la Nova Societad Helvetica da Schaffusa en collavuraziun cun la LR ha già grond success. – En la suprastanza da la Quarta Lingua daventa Cristian Joos successur da Romedi Arquint; en la suprastanza da la Societad svizra per minoritads represchenta dunna Heidi Derungs-Brücker la LR. – Al seminari da Pasca da la UFCE ha la LR delegà ina gruppa da giuvens/giuvnas cun Ruedi Bruderer. – A las occurrenz dal Forum Helveticum, da la Nova Societad Helvetica ed il Stapferhaus è la LR stada represchentada ed engaschada. – La LR è daventada commembra da la SAB (Gruppa da lavur svizra per la populaziun da muntogna. – En connex cun la planisaziun cun l'onn dals Ladins han il parsura Romedi Arquint e Jacques Guidon sa participà a discussiuns en las Dolomitas ed il secretari ha fatg in referat a Bulsan. – Toni Kaiser ha represchentà la LR tar la reuniun dals Fogulars Furlans a l'ester a Nossadunnaun ed al congress da minoritads a Rovinj/Rovigno JU. – A chaschun da la radunanza generala dal cussegl da fundaziun da la Pro Helvetia ha la LR organisà ensemen cun la Pro Helvetia ina sairada da discussiun e contact a Trin cun exponents da Trin e conturn. – Referats davart il rumantsch en il pli vast senn ha il secretari fatg a Samedan (scolaziun da creschids), Wetzikon (scola media), Domat (rumantsch grischun), Vella (Romania, rg), Domat (scola rumantscha), Scuol (camiunetta culturala), Laax (emna da studis), Mustér (rg), Flem (Kiwanis), universitad Fribourg (scolas autas e rumantsch), Glion (giuventetgna), Laax (presentaziun cudisch da praulas) e. a.. – La LR collavura er en ils comités d'organisaziun per 'Il Grischun a l'Olma 1985' e per il 'Tir federal 1985 a Cuir'. Il secretari è commember da la gruppa d'experts per il project naziunal da retschertga 21: Pluralissem cultural ed identitad regionala.

10. Administraziun ed organisaziun

General

Ina gronda part da la lavur en il secretariat cumpiglia l'execuziun da la correspundenza, da rapports, protocols, invitaziuns e communicaziuns da pressa. Bain savens surpasa il dumber da brevs e stampats che sortan durant in'emna da la LR la cifra da 400.

Adina dapli glied fa adiever dal servetsch da telefon, saja quai per empustaziuns, dumondas generalas sur dal rumantsch, translaziuns e. a. I dat dis ch'ins po quintar cun ca. 100 cloms da telefon.

La butia da cudeschs da la LR vegn frequentada durant l'onn surtut da scolasts che tschertgan lectura per lur lecziuns. Adina dapli chattan però era ulteriurs Rumantschs la via tar nossa butietta e surtut il temp avant Nadal avain nus «stagiun auta». Savens vegnan era entiras classas en visita en chasa rumantscha ed ils davos onns adina dapli personas da la Bassa e da l'exteriur che sa fatschantan u s'interessan dal rumantsch.

Administraziuns «Litteratura» da l'USR

Per levgiar l'USR ha la LR surprindì l'administraziun da la «Litteratura». I sa tracta qua surtut da lavurs da contabilitad e da la preparaziun per la spediun da quella periodica che cumpara 2 giadas l'onn e che vegn tramessa a ca. 500 abunents.

Biblioteca/archiv

La biblioteca – sulettamaint per diever intern – vegn amplifitgada cuntinuadamain cun tut las ediziuns rumantschas, publicaziuns sur dal rumantsch, periodicas, gasettas, brochuras e. a. v.

L'archiv stuess vegnir reorganisà. Dentant mancan fin ussa las forzas da lavur u meglier ditg ils meds finansials.

Documentaziun

Ils artitgels sur dal rumantsch, cumparids l'onn 1984 en las pli differentas gasettas, empleneschan 6 ordinaturs. Ina gronda part dals auturs da quests artitgels passan natiralmain a la LR per las infurmaziuns necessarias u dumondan da vegnir documentads adequatamain. Damai era quai acziuns che pretendan bler temp dal personal da la LR.

Post da translaziun

Durant l'onn 1984 ha il post da translaziuns da la Lia rumantscha survegnì 513 incumbensas da translaziuns, da quellas 72 en ils differents idioms e 441 giavischs per translaziuns en rumantsch grischun. En quellas cifras n'èn betg cuntgnidas las dumondas da translaziun per nums da fatschentas e d'uffizis, dumondas che vegnan fatgas e respundidas directamain al telefon – e quai di per di.

Tranter quellas 513 translaziuns chattain nus blers texts curts per fatschendas privatas e per las pli differentas instituziuns, però era lavurs pli grondas, sco p. ex. l'emprim cudesch da Silva che cumpara il 1985 en rumantsch grischun; brochuras per uffizis federali; reglaments per diversas segiranzas; texts per la PTT; la proposta per la nova constituziun federala; il questunari per ils recruts 1985 e. a. v..

Las tariffas per translaziuns muntan a fr. 1.50 per lingia (en cas spezial po era vegnir martgadà!). Schebain che la gronda part da las translaziuns (surtut en rg) vegnan pajadas dals clients, è il post da translaziun rg dependent da la contribuziun dal chantun da Genevra. Quai surtut or dal motiv ch'ans mancava l'onn 1984 il pledari tudestg-rumantsch grischun / rumantsch grischun-tudestg. Translaturs e correcturs perdan bler temp, damai ch'els ston tschertgar e crear ina gronda part dals plects necessaris, surtut perquai ch'i sa tracta savens d'ina terminologia fin ussa mai duvrada en ils idioms rumantschs. Gronda fadia ans fan er ils texts da propaganda e da slogans – in linguatg tut spezial ed ester per il rumantsch. Per talas translaziuns essan nus savens dependents da formulaziuns da noss scripturs. Grazia fitg ad els!

La gronda derasaziun da texts rumantschs – surtut en rumantsch grischun – na fiss betg pussaivla senza l'agid da blers collavuraturs temporars, era ordaifer da la LR, e surtut dals students da romanistica.

Cun lur engaschament demussan els adina puspè d'esser prontos da cum-batter per il mantegniment da noss linguatg.

Persunal

Il grond augment en il moviment rumantsch ha necessità differentas midadas ed adattaziuns surtut en il sectur dal persunal. Sin pag. 7 da quest rapport annual chattais Vus la repartiziun dals singuls ressorts ed ils numms dals collavuratur. I n'è damai betg necessari da numnar da-novamain ils pertutgads. Menziun speziala merita dentant Lydia Lombris, che ha terminà il mais da zercladur l'empredissadi da biro cun grond success (cun la meglra nota da sia partiziun). Cordiala gratulaziun!

Temporarmain lavuran adina puspè students e scolars en il ravugl da la LR, saja quai en il post da linguatg, post da translaziuns u per autras incumbensas. Durant l'onn 1984 èn quai stads: Dumenic Andry, Jon Peder Arquint, Lucrezia Augustin, Curdin Caveng, Eva Caviezel, Peder Clalüna, Justina Derungs, Beat Durschei, Annetta Ganzoni, Jürg Gauschi, Cristina Itin, Anita Mazzetta, Ursina Saluz, Annatina Secchi, Anton Simonett, Miriam Sossay, Otto Valaulta, Fortunat Walther.

Ad els sco era a l'entir persunal da la LIA RUMANTSCHA in cordial engraziament per l'engaschament.

Diversas

Gronda stenta chaschunan las discussiuns per cuntanscher dal chantun Grischun ils meds federals disponibels ed indispensabels per la realisaziun integrala dals postulats en l'istanza LR 1980. Discussiuns cun parlamentariss, cun represchentants dal cussegl grond e cun delegaziuns da la regenza han gì lieu. La finala ha la suprastanza en discussiun cun il cussegl LR inoltrà ils 12-11-84 ina istanza al chantun Grischun cun las dumondas da pussibilitar ina promoziun da pressa e d'installar il center da documentaziun tenor ina proposta da la Societad retorumantscha. Las dumondas d'in post da traducziun ed ina gulivaziun da la charischia èn be vegnidas allegadas, dentant na suttamessas sco postulats. La regenza grischuna interpretescha la lescha federala dals

24-6-1983 concernent la promoziun dal rumantsch ed il talian en il Grischun da maniera, ch'il chantun Grischun na possa betg dar a la LR dapli che 400 000.—agens meds ed anc 100 000.—ord la summa restada da la Confederaziun, senza far, a partir da la summa da 500 000.—fr., ina votaziun dal pievel. La Lia rumantscha è – a basa d'ina expertisa fatga da dr. Pierluigi Schaad per incumbensa da la LR – da l'opiniun che la Regenza grischuna stoppia differenziar tranter agens meds (400 000.—fr.) e la summa restada al chantun Grischun da la contribuziun federala (1 050 000.—fr.). Tenor lescha federala sto il chantun Grischun dar a la LR minimal 1,5 milliuns da la contribuziun federala. Dr. Pierluigi Schaad argumentescha en sia expertisa, che la noziun «minimal» muntia, che il chantun possa era dar dapli a la LR che la summa minimala da 1,5 milliuns francs, senza votaziun dal pievel. La LR resenta l'adiever dals meds federalis previs da la Regenza sco ina discriminaziun da la grupp da linguatg rumantsch en il chantun Grischun, per la quala las leschas chantunalas vertentas ston valair cun la medema rigur sco per las ulteriuras gruppas da linguatg chantunalas. Cun pajar l'instruiziun da rumantsch en las scolas chantunalas (seminari, scola da dunnas, gimnasis), il servetsch chantunal da translaziun, ils custs da publicaziuns uffizialas chantunalas e l'ediziun dals cudeschs da dretg en rumantsch e talian instituzionalisescha il Chantun in tractament inegal da las gruppas da linguatg en il chantun Grischun. La suprastanza da la LR è da l'avis che la Regenza avess a basa da la lescha federala pussaivladads da dar in sustegn supplementar a favur dal rumantsch e talian, senza suttametter in tal sustegn al referendum obligatori.

A chaschun da la radunanza da delegads dal december ha la LR preschentà in program provisorius cumplexiv per la «Scuntrada dal pievel rumantsch» a Savognin. – Cun ina istanza speziala a la Regenza en connex cun la revisiun totala da l'ordinaziun chantunala davart il stadi civil è l'integraziun dal rumantsch en art. 9 da questa ordinaziun vegnida postulada cun success.

11. Rapport dals collavuratur regionalas

(en uffizi a partir dals 1.-9-1984)

1. *Intschess da la Romania (Carli Scherrer)*

Visitau suandontas Suprastonzas communalas: Tujetsch, Medel, Mustér, Sumvitg, Trun, Breil, Rueun, Vella, Lumbrein, Vignogn, Vrin, Cumbel, Morissen, Degen, Glion, Laax, Schluein, Sagogn.

Referiu en caussa

Assimilaziun dils immigrants – muntada dil teater e dils usits ch'ei i en emblidanza – romontschar la fatscha dils vitgs – romontschar en general.

Fatscha dil vitg

Mia lavur ha entschiet a Sumvitg. Dumandau las lubientschas da trer en offertas per romontschar las inscripziuns tudestgas. Procurau per offertas. Discussiunau ils detagls culs privats. La planisaziun dalla finanziaziun ei ussa (miez fevrer) fetg actuala. Ei tucca haver pazienza e puder spitgar entochen che mintgin surpren sia part. La vischnaunca da Sumvitg supren sia part ed ei vidlunder da romontschar ils nums «Somvix, St. Benedikt, Surrhein».

Breil: Aunc ein buca tuttas offertas ensemen. L'acziun ei meins avanzada che a Sumvitg. Breil, q. v. d. la vischnaunca, surpren medemamein sia part.

Tujetsch: Cun mistral Teofil Schmid ensemen hai jeu visitau gleiti tuts vischins che fan reclamas tudestgas. Las lubientschas per offertas ein avon maun e las offertas era per part. L'acziun ei meins avanzada che a Sumvitg.

Acciun regiunala

Tablas per «Habitaziun da vacanzas» e «combras» ein repartidas en plirs vitgs e vegnan vendidas. aschia a Se-drun, Mustér, Breil, Glion e Laax.

En preparaziun ein tablas per «Post samaritan», «Tener liber la sortida» e «parcadi privat». Quellas vegnan repartidas els medems loghens per la vendita.

Scolaziun da carschi

La scolaziun dils miradurs ei sin rucca e vegn scrett'ora. Organisau cuors d'assimilaziun ualti dapertut ed a Trun in cuors d'entagliar che ha giu grond success.

2. Intschess da l'UdG (Jacques Guidon)

La lavur dal collavuratur regional es zuond variada e creativa, per cunter eir ün zich agitanta. Ils problems culs quals el vain confruntà sun fich variats e sun insè tuots prioritats. El stuves dimena s'occupar d'els al listess mumaint. In quist cas exista il privel da transcurar üna o tschella pendenza. Ün oter ris-ch es quel ch'el craja da star suot squitsch da prestaziun.

I's tratta il prüm da metter ad ir ün büro organisà – scha mez e pusibel – efficaciamaing.

Meis prüm intent es stat quel da propuoner a la suprastanza da l'UdG ün sistem da decasteris, per ch'eu possa trattar il prüm ün problem be cun ün singul suprastant e lura pür suottametter il problem, tantinavant elavurà, a l'intera suprastanza. Uschè as poja economisar temp. Eu pigl part a tuot las radunanzas da suprastanza (üna jada al mais) e parderdsch per part las fatschendas, suottamet propostas per accziuns, ediziuns, trattativas e. u. i. Schi vegnan sancziunadas, schi prova da tillas realisar.

Cur ch'eu sun entrà in uffizi n'haja preschantà publicamaing mia lavur aint illa pressa ed in referats.

In üna tschantada extraordinaria culs cuvis n'haja provà da sclerir l'importanza da quist elemaint da l'infrastructura da l'UdG.

- Davo am n'haja occupà da las seguaintas fatschendas:
- vendita da cudeschs (l'acziun «libraria ambulanta» ha gnü ün bun esit)
 - «Scuntrada e Fuormaziun» (tschantada culs organisatuors da la scoulaziun da creschüts da las subregiuns EB, EO, VM e Bravuogn)
 - inscunter cun la gruppa per rumantschar la fatscha dals cumüns
 - tschantada culs manaders da las bibliotecas popularas; tut incunter giavüschs per ediziuns da cudeschs
 - partecipaziun a la dieta da lavur da la «Gruppa rum. da Bravuogn»
 - trattativas per ün ev. center cultural «Rablüzza» a Scuol
 - trattativas e cumanzà l'installaziun dal center da documentaziun, d'inscunter e da scoulaziun a Zernez
 - prüms contacts cun autoritats cumünalas
 - trattativas cul Fögl Ladin regard publicaziuns da l'UdG
 - invià las prümas ediziuns previssas pel 85.

3. Intschess dalla Renania (B. Tscharner)

Project per neologissems agricols

Il settember, suenter il cuors d'introducziun dall'emprem'jamna, hai jeu continuau ina lavur che steva gia in temps sin rucca: l'elaboraziun da neologissems per tablas davart la technica agricola.

Quei project vegn elavuraus vinavon dil Post da lungatg da la LR e duei esser terminaus el decuors da 1985.

Biblioteca a Donat

Mia lavur d'animaziun culturala hai jeu entschiet cugl instradament dil project per ina biblioteca populara e scolara a Donat en Sutselva. La lavur vi da quei project ei progredida tondanavon ch'ils plans e las calculaziuns ein elaborai, da maniera che la societad purtadra, l'Uniùn da scola Muntogna da Schons, vegn proximamein a prender las decisiuns necessarias.

Statistica

Ina premissa per la lavur dil CR ei l'enconuschientscha exacta dalla situaziun statistica e la structura demografica da siu intschess. Per quei intent ei vegnius elaboraus in questiuari che vegn repartius allas vischnauncas e fuorma aschia ina basa da contact denter il CR e las autoritads communalas.

Fiastas regionalas da commemoraziun: 2000 onns Retoromania

Gia el decuors digl atun hai jeu saviu gudignar las uniuns culturalas dalla Sutselva, oravontut quellas da Schons, per l'organisaziun d'ina fiasta populara romontscha. Quella vegn ad haver liug ils 9-6-85 a Donat en Val Schons. Ei exista gia in program provisorio da quella festivitad. El decuors dil fevrer vegn constituiu in comité d'organisaziun, consistent da delegai da tuttas uniuns participontas e la Renania.

In'otra festivitad sin territori dalla Renania vegn actualmeins mess a strada a Flem. Quella vegn ad haver ina dubla commemoraziun: ins se regorda dil billenari dil romontsch ed inaugurescha in monument dedicau al pli grond poet e scribent renani, Gian Fontana.

L'intenziun d'omisduas festivitads ei da schaffir in ambient romontsch, possibilitar alla populaziun romontscha ch'ei minoritara en quellas regions da sepronunziar, da documentar la preschientscha savens ignorada dil romontsch e finalmeins da schaffir structuras romontschas entras la fundaziun d'uniuns che s'occupeschan dil romontsch e cultiveschan el.

Scolettas / Scolas

A Sched e Veulden setract'ei d'introducir ina scoletta romontscha sut circumstanzas disfavoreivlas. Ad Andeer vuless ins empruar da mantener la scoletta romontscha sut circumstanzas buca pli favoreivlas.

Scolaziun da carschi

Entras las pusseivladads d'organisar dil post regional dalla LR/Renania eisi reussiu d'augmentar ils cuors d'assimilaziun egl intschess dalla Renania.

Enta Schons dat ei per l'emprema ga in cuors da perfecziunament per romontschs.

Auters cuors da carschi ch'ei era vegni purschi, han buc anflau accoglientscha.

4. Intschess da l'URS (Reto Capeder)

- Translaziun: Sarvetsch da pumpiers an Rumantsch grischun.
- Organisaziun e realisaziun digls curs d'assimilaziun, an differentas vischnancas surmiranas, per principiants ed avanzos.
- Scretg novas lecziuns per igl curs d'assimilaziun (curs 3).
- Frequento en curs per barats interregiunals a Locarno.
- Tarmess glistas da teater a tots presidents dallas uniungs.
- Vendita da codeschs an tottas vischnancas surmiranas.
- Vendita da cartas da Nadal, Bumang e gratulaziuns an las buteias localas.
- Contacto tots affars a Savognin per la rumantschaziun dallas inscripziuns.
- Contacto differentas suprastanzas/canzlists/presidents circuitals/presidents d'uniungs/uniung turistica.
- Scretg adressas a firmas dalla Bassa per en sustign finanziel dallas inscripziuns rumantschas.
- Paragea temas per la scolaziun da carschias.
- Dumando varsaquantas persungas per surpiglier curs dalla scolaziun da carschias.
- Procuo differentas translaziuns per l'uniung turistica, schurmetg civil, cassa da malsangs, program da concert.
- Sesia a tottas radunanzas dall'URS.
- Fatg part allas sedutas dalla cumischung da redacziun per la Pagina da Surmeir.
- Scretg tots protocols per l'organisaziun comite 2000 onns Retoromania.
- Contacto igl decan digl Tgapetel da Surmeir, ser Duri Loza ed oters plevants.
- Retschertgas digls teaters giuias ainten la regiung.

Noss defuncts

En il decurs da l'onn da rapport ans han pliras prominentas personalitads dal moviment rumantsch bandunà per adina. Nus ans regurdain en pia memorgia da quellas dunnas e quels umens ch'èn s'engaschads cun persvasiun ed anim, ch'han enritgnì noss stgazi cultural cun lur ovras e ch'han dà impuls decisivs per la lavur rumantscha.

Ch'els repaussian en pasch.

Chatrina Filli	(1915–1984)
Corina e Babigna Frizzoni	(1891 e 1895–1984)
Antonia Messmer	(1935–1984)
Pierin Ratti	(1904–1984)
Victor Sialm	(1901–1984)
Pieder Antoni Willi	(1906–1984)

Organs da la LR

1. Radunanza da delegads

secumpona da delegadas e delegads da las uniuns affiliadas a
la LIA RUMANTSCHA (60 del.) e da
12 persunas da cussegl/suprastanza LR (total: 72 vuschs)

Societad Retorumantscha (5 del.)

Jachen Curdin Arquint, Cuira
Alexi Decurtins, Cuira
Cristian Joos, Cuira
Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
+ 1 mandat

suppleants:
Gion Arthur Manetsch
Chasper Pult

Romania (18 del.)

Norbert Berther, Cuira/Rueras
Toni Berther, Cuira/Sedrun
Rest Martin Cabalzar, Cumbel
Nicolaus Caduff, Vella
Silvio Camenisch, Domat
Ignaz Cathomen, Falera
Richard Cavigelli, Cuira/Glion
Giusep Decurtins I, Cuira/Trun
Giusep Decurtins II, Cuira/Trun
Gion Tumaisch Deplazes, Domat
Norbert Deplazes, Surrein
Claudia Gienal, Glion
Ervin Gienal, Sumvitg
Alexi Manetsch, Rabiun
Toni Muoth, Razén
Duri Pelican, Lumbrein
Pieder Simeon, Trun
Otto Valaulta, Rueun

suppleants:
Aluis Caduff, Falera
Pieder Caduff, Valgronda
Gion Dietrich, Danis/Tavanasa
Marcus Flury, Danis
Adolf Hosang, Curaglia
Gion Battista Spescha, Danis
Duri Sulser, Domat
Mariano Tschuor, Laax
Gion Antoni Derungs, Cuira

Uniun dals Grischs (14 del.)

Romedi Arquint, Chapella (2. sem.)	suppleants:
Jon Depeder, Sa. Maria/Val Müstair	Daniela Dazzi, San Murezzan
Gion Filli, Zernez	Ines Gartmann, Zuoz
Anita Gordon, Silvaplana	Andri Gritti, Sent
Jacques Guidon, Zernez (1. semester)	
Irma Klainguti, Zuoz	
Jon Manatschal, Samedan	
Ernesta Mayer, Ardez	
Valentin Pitsch, Müstair	
Armon Planta, Sent	
Clot Pult, Guarda	
Josef Th. Stecher, Tarasp	
Clara Stupan, Samedan	
Ulrica Vital, Sent	
Philipp Walther, Champfer	

Renania (7 del.)

Plasch Barandun, Veulden	suppleants:
Oscar Candrian, Ziràn	Barla Candrian-Janki, Cuira/Vuorz
Martin Cantieni, Donat	Christ Casper Dolf, Vargistagn
Gion Item, Panaduz	Peter Janki, Vuorz
Gion Kunfermann, Cuira	Margreta Jemmi-Cavigilli,
Jacob Pfister, Pitasch	Castrisch
Gieri Risch, Vuorz	Anna Nicca, Donat

*Uniung rumantscha da Surmeir
(6 del.)*

Remi Capeder, Casti/Alvra
Tona Collet, Riom
Stefan Demarmels, Salouf
Rudi Netzer, Savognin
Giatgen Schmid, Riom
Violanta Spinass, Tinizong

*Uniun da scripturs rumantschs
(5 del.)*

Dumeni Capeder, Lucerna
Flurin Caviezel, Cuira/Luven
Toni Halter, Vella
Tista Murk, Trun
Andri Peer, Winterthur/Lavin

Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (5 del.)

Fidel Caviezel, Cuira/Sumvitg	suppleants:
Christian Fanzun, Cuira	Barbla Buchli, Cuira/Sent
Clemens Pally, Cuira/Curaglia	Renata Deplazes, Cuira/Rabius
Peider Ratti, Cuira/Malögia	Willy Dolf, Cuira
+ 1 mandat	

2. Presidents da las societads affiliadas

Romania	Giusep Capaul, Mustér
UdG	Ottavio Clavuot, Samedan
Renania	Luzi Battaglia, Trin
URS	Gion Pöñ Simeon, Cuira
SRR	Gion Deplazes, Cuira
USR	Toni Berther, Cuira
CRR	Stefan Sonder, Cuira

3. Suprastanza

Parsura	Romedi Arquint, Chapella (fin 1-7-84)
	Toni Cantieni, Lai (a partir 1-7-84)
Viceparsura	Sep Item, Cuira/Flem
Assessurs	Flurin Bischoff, Cuira/Sent
	Faust Signorell, Valbella/Sur
	Isidor Winzap, Cuira/Falera
Suppleants	Giovannina Brunold, Samedan
	Cristian Joos, Cuira
	Remi Capeder, Casti
	Arnold Spescha, Cuira

Il president da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il *Cussegl* da la LIA RUMANTSCHA.

4. Revisurat

Revisurs	Augustin Cathomen, Breil Paul Michael, Cuira Romano Plaz, Savognin
Suppleants	Valentin Derungs, Glion Otto Vital, Cuira

5. Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis spezials

<i>Cumissiun da neologissem</i>	<i>Cumissiun da chant</i>
Alexi Decurtins, Cuira	Ernst Bromeis, Ardez
Jon Clopath, Trin	Giusep Huonder, Mustér
Felix Giger, Cuira	Ludwig Morell, Samedan
Oscar Peer, Cuira	Rudi Netzer, Savognin
Faust Signorell, Valbella	Marcus Zarn, Landquart

Cumissiun d'ediziun carnets OSL

Surselva	Augustin Manetsch, president, Mustér
Surmeir	Sep Guetg, Savognin
Sutselva	Cristian Joos, Cuira
Engiadina	Ruth Plouda-Stecher, Ftan
LR	Rita Uffer

Cumissiun da redacziun «Bibliografia retorumantscha»

Jachen Curdin Arquint, parsura, Cuira
Norbert Berther, Cuira
Ines Gartmann, Zuoz
Christoph Jörg, Domat
Sur Giusep Pelican, Cuira
Gieri Ragaz, Cuira
Isidor Winzap, Cuira
Bernard Cathomas, LR

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

Presidenta	Myrtha Hartmann, Silvaplauna
Vicepresidenta	Heidi Myrsep, Zuoz
Actuara	Antonia Casutt, Falera
Cassiera	Babigna Netzer, Savognin
Revisuras	Daniela Farrer, Stierva Marcellina Manetsch, Donath
Assessura	Helena Michael, Ziràn

Redacziun «Scoletta/Scoulina»

Chauredactura	Dorina Item, Cuirà
Conredacturas	Dorli Biert, Scuol Dora Cavelti, Schluein Gabi Erni, Trin Daniela Farrer, Stierva Myrtha Hartmann, Silvaplauna Babigna Netzer, Savognin

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

Manader:	Chasper Pult, Cuirà
----------	---------------------

Cussegl da la Fundaziun Chasa Rumantscha

Parsura	Bernard Cathomas, repr. LR, Cuirà
Viceparsura	Toni Halter, repr. Legat Cadonau, Vella
Actuar	Toni Berther, repr. Romania, Cuirà
Cassier	Vinzenz Bossi, repr. URS, Cuirà
	Romedi Arquint, repr. LR, Chapella
	Cristian Caduff, repr. Renania, Castrisch
	Reto Florin, repr. SRR, Cuirà
	Pierin Ratti, repr. LR, Malögia
	Padruot Signorell, repr. UdG, Cuirà

Revisurs
Rodo Bivetti, Cuira
Robert Capaul, Cuira

Incumbensads per la scolaziun da creschids

LR Romedi Arquint, Chapella (fin 1-7-84)

URS Valentin Bearth, Casti
Pina Iseppi, Savognin

Romania Rest Martin Cabalzar, Cumbel
Maria Cadruvi, Cuira

Renania Jacob Pfister, Pitasch

UdG Ladina Campell, Lavin
Men Janett, Ardez
Ida Depeder, Sa. Maria
Niculin Bezzola, Bever
Annina Pinggera, La Punt

*Gruppa d'accompagnament
«Istorgia da la litteratura rumantscha» da Gion Deplazes*

Jachen Curdin Arquint, Cuira
Faust Signorell, Valbella
Arnold Spescha, Cuira
Bernard Cathomas, LR

Societad retorumantscha

Cun cuntentientscha ed in smiul luschezia mirein nus anavos egl onn che passa quels dis tier il vargau.

1. Il Dicziunari rumantsch grischun

Malgrad che nus vein piars in redactur qualificau da miez avrel, eisi tuttina reussiu da publicar 4 faszichels, il 99, 100, 101 e 102 avel. Capeivel che nus essan selubi da far ina mudesta fiasta per s. Gion cun ina excursiun sill'Alp Grüm. Il bustab G ei finius el manuscret e nos redactors ein gia in bien toc el H. Pils 85 vegn la fin dil G publicada e cun quei la terminaziun dil tom 7.

2. Las Annalas

Il tom 97 dallas Annalas ha bandunau la stampa igl atun vargau; el ha anflau in bien eco ella pressa, cuntegn el gie interessants artechels sur lungatg, historia culturala e historia da nossa tiara e concluda cun l'usitada cronica, il rapport dalla Ligia Romontscha, sco era ina tscherna bibliografica dils 1983.

3. Register dalla Crestomazia da Caspar Decurtins

Demai che l'officina Octopus a Cuera ha publicau ils davos onns l'entira Crestomazia daditg exausta, ei la damonda sepresentada, schebein ei fussi uras dad arver quei arcun da tradiziun romontscha tras in register. Grazia agl agid dil cantun Grischun e dalla Ligia Romontscha vein nus ughegiau da surdar questa lavur a dus perits: lic. fil. Peter Egloff e dr. Jon Mathieu. Dapi calonda matg 84 ein els ferm alla lavur en nos biros. L'ovra fa buns progress e nus sperein da saver presentar il manuscret sin d'atun.

4. Nies institut

Tgi che stat eri va a digren. Quei vala era per nies institut. El vegn denton tgiraus, rinforzaus e cumpletaus onn per onn. Nies lungatg semida e sesvilupescha cul mund en rocla.

Il lungatg romontsch, oz en discuors forsa sco mai, buc il davos tras las activitads dalla Ligia Romontscha, carmala interessai da lunsch e da maneivel. Tgi giavischa informaziuns, auters speran agid e sustegn en da tuttas damondas linguisticas. Schi bugen sco nossa redacziun stat a disposiziun, ston ins tuttina remarcar che nossas pusseivladads ein limitadas, essend ch'ils mieds pil DRG astgan buca vegnir duvrai per autras caussas, schi motivadas sco ellas pon esser d'auter pugn da vesta. Sche nus survegnin buc agid eifer temps nizeivel, essan nus obligai da restrenscher quei survetsch d'informaziun per tiarzas persunas, ton personalas sco giuridicas, ed era pils uffecis cantunals, quei che nus deplorassen, essend che la pusseivladad fuss avon maun davart dil material. Ina istanza tier il Cantun intenda ina piazza per in documentalist/informant stabel.

Per far il pass plaunet viers il temps dil computer vein nus acquistau ina maschina RANK XEROX 630 cun ina capaciad d'accumulaziun. Era sche mintga disquetta tschaffa 158 000 enzennas ni 80 paginas manuscret, eisi tuttavia buca aunc aschi lunsch ch'il dicziunari vegness scalfius cul computer. La damonda dils vocabularis cun agid dalla informatica duei vegnir studegiada dil Fondo naziunal.

In mument stevan nus avon la greva damonda, co preservar il «Questiunari fundamental» d'ina memia gronda strapazzada. Ina copia da lavur vess custau ca. 40 000 francs. Denton vein nus cattaun ina soluziun tras la cumpra d'in apparat da reproducziun dalla copia dil film, fatgs pli baul per segirar il material da fundament. Per nus ina sligiazion ordvart favoreivla.

5. Damondas persunalas

Da miez avrel ha nies redactor dr. Hans Stricker bandunau la redacziun dil DRG per surprendre ina professura alla Universitad da Turitg sco successur da prof. dr. Heinrich Schmid. Schi legreivels ch'il fatg

ei, ch'ei reussescha ad in giuven scienziat da nies intitut da far il pass alla scola aulta, sche munta questa partenza per nus la sperdita d'ina persuna zun qualificada. Dr. H. Stricker ei entraus tier nus 1970 ed ei seluvraus bein spert ella materia e lavur redacziunala, era sch'el veva empriu romontsch, essend da lungatg matern tudestg. Ses artechels precis e concis secattan els toms 5-7 dil DRG. Nus engraziein ad el per sia buna lavur e giavischein bien success, savend ch'el resta era a Turitg unius cun la caussa romontscha.

La piazza d'in redactur, resp. collaboratur scientific ei stada scretta ora. L'elecziun ei aunc pendent.

Per 4 semesters ha nossa suprastanza concediu ina lubientscha da leger alla Universitad da Friburg a nies redactur, dr. Felix Giger, quei mintga 15 dis. Entgins studens han puspei giu la pusseivladad da luvrar per cuort temps en nies institut ed aschia da prender investa ed enconuschientscha dalla lavur lexicologica.

Nossa suprastanza ei stada occupada en pliras sesidas cullas fatschentas dalla societad e siu menaschi, denter auter era cul «giubileum da 100 onns SRR». Quel croda sin la fin october 1985. Ina revista sonora, Annalas festivas e la finiziun dil tom 7 dil DRG vegnan a tschentar certs tiarms.

Per la fin less jeu engraziar da cor allas redacziuns dil DRG sco era dallas Annalas, a nies persunal sco als commembers dalla suprastanza per lur lavur e conlavur ton emperneivla sco fritgeivla.

Gion Deplazes, parsura

Suprastanza SRR 1984

President	Gion Deplazes, Cuira
Vicepresident	Jachen Curdin Arquint, Cuira
Cassiera	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
Actuar	Cristian Joos, Cuira

Giachen G. Casaulta, Cuira
Cristian Collenberg, Cuira/Cumbel
Flurin Darms, Domat
Jost Falett, Bever
Gion Gaudenz, Puntraschigna
Gion Arthur Manetsch, Domat
Jon Mathieu, Cuira
Chasper Pult, Cuira
Stefan Sonder, Cuira
Victor Stupan, Cuira

Revisurs da quint

Robert Capaul, Cuira
Chasper Stupan, Cuira

Redacziun DRG

Chauredactur
Redactur
Assistent

Alexi Decurtins, Cuira
Felix Giger, Cuira
Kuno Widmer, Cuira

Redacziun Annalas

Redacturs

Jachen Curdin Arquint, Cuira
Cristian Collenberg, Cuira/Cumbel

Romania

I. Novaziun

Gl'emprem collaboratur stabel – elegius ed en acziun

Era 1983/84 stat ell'enzenna da sensibilisaziun generala per la tgira e cultura da nies lungatg-mumma ed ei characterisau da zacontas novaziuns, sedadas muort mieds financials augmentai che stattan ussa a disposiziun alla Romontschia. Il principal per la Romania: ella ha ussa siu empren collaboratur stabel. In vegl desiderat e postulat urgent ei finalmein ius en vigur. Siu vast pensum ei vegnius fixaus da cuminonza denter la Ligia Romontscha (LR) e las uniuns cun tgira da territori.

Igl atun 1983 ei la piazza dil collaboratur vegnida scretta ora. Plirs ein s'annunziai pil post dalla Romania. La suprastonza ha buca giu lev da far la proposta per mauns dalla LR. Nus vein fatg preparativas en pliras sesidas. L'elecziun ei curdada sin Carli Scherrer, Trun, secumprovaus sco scolast, dirigent e cumponist spir ideal. Mo oravontut eis el s'engaschus cun grond success per romontschar la fatscha dil vitg da Trun ed il cudisch da telefon. Quei ei reussiu. Premissas ch'han predestinau el sco collaboratur regional dalla Romania. Era la suprastonza dalla LR ha sancziunau nossa elecziun cun perschuasiun.

Dapi la tscharna, il fevrer vargau, ha Carli Scherrer priu part dallas sesidas da suprastonza. Cun l'entschatta settember 1984 eis el entraus en uffeci. Ensemen cun ils ulteriurs collaboratur regionals eis el vegnius introducitus duront ina jamna sut la egida dalla LR e semess da miervi alla lavur. Tras ses stretgs contacts cun privats, representants da vischnauncas ed instituziuns ha el gia instradau enqual caussa e mess en moviment projects pli gronds. El ei il dretg um sin quei post e vegn a sustener e propagar en nossa regiun la finamira dalla Romania cun plaid, cussegl ed oravontut tras l'ovra.

II. Acziuns

Novs statuts en vigur

Plirs onns eis ei iu tochen ch'ils novs statuts dalla Romania ein stai elaborai, purificai ed approbai. In empren rapport ha indicau la direczion. Il sboz dalla cumissiun ei vegnius sancziunaus igl onn vargau senza pli grondas midadas ton dils delegai sco suenter dalla surpastonza dalla Ligia Romontscha. Ils statuts ein entrai immediat en vigur. Las finamiras ein fixadas claramein. La basa ussa representada ei vegnida slargada considerablamein. Inaga ch'ils statuts ein stai stampai ein ils novs delegai (da vischnaucas ed uniuns) vegni informai. Il resun da cooperar ei staus dètg positivs. Il diember dils mess dalla Romania s'augmenta pulitamein. Quei ei stau vuliu.

Sera litterara a Sagogn

Igl atun 1983 han la Casa editura Desertina e la Romania ediu da cuminonza «Ovras» dil poet da Sagogn: Sur Gion Cadieli. La redacziun ha dr. Lothar Deplazes procurau. Ils 13 da december 1983 ha giu liug el vitg patern dil poet ina sera litterara. La populaziun da Sagogn, ses representants, uniuns, scolas, vischinas e vischins dil contuorn han fatg stediamein part. Ina occurrenza reussida. Igl omagi al grond poet romontsch ei staus pli che meritaus.

Orientaziun davart il romontsch grischun a Vella

Dapi entgins onns promovava la LR il romontsch grischun (RG) (lungatg unificau). Perquei han ils delegai dalla Romania decidiu igl onn vargau da seschar orientar dils iniziants e realisaders. La suprapastonza ha fixau la sera d'orientaziun e discussiun sils 9 da matg a Vella. 30 persunas han dau suantientscha. L'orientaziun cumpetenta ha sligiau ina liunga discussiun. Quella fa resortir ina vasta paletta da meinis. La scuntrada ha contonschiu sia finamira: Mussar co il RG vegn formaus e nua ch'el duei vegnir applicaus.

Undrientscha el Curtgin d'honor a Trun

1984 ei in giavisch che plirs han giu dapi onns finalmein vegnius realisaus. Ils numns da 12 Romontschs meriteivels ein vegni perpetnisai el Curtgin d'honor a Trun. Onns ora han las preparativas cuzzau. Inaga che las uniuns proponentas – Romania e Renania – han giu fixau ils numns dils undrai, ein ils tierparents e delegai vegni informai. Il comite d'undrientscha – sut l'egida da cuss. gov. dr. Donat Cadruvi sco parsura dalla Fundaziun Cuort Ligia Grischa a Trun e cun representants dalla suprastanza dalla Romania e Renania – vegn en acziun. Quei gremi ha giu da s'occupar – ensemen cun representants dalla vischnaunca e dalle uniuns da Trun – cun in'entira retscha da detagls. La redacziun dalla scartira commemorativa pils honorai ei vegnida surdada a prof. dr. Gion Deplazes (per la Romania) ed a ser Jakob Michael (per la Renania). Ils numns ein vegni engravai dalla firma Angel Caliezi da Razén.

Ils 17 da zercladur 1984 – ina bellezza dumengia suentermeizdi -- eisi stau aschi lunsch. Suenter la honoraziun tras cuss. gov. dr. Donat Cadruvi ein las duas tablas culs numns dils undrai vegnidas scuvretgas el Curtgin d'honor a Trun/S. Onna. Sil plaz da scola ha silsuenter giu liug – enramada da producziuns dalle uniuns culturalas da Trun – ina biala fiasta romontscha cun plaids dils parsuras dalla Romania e Renania. L'undrientscha ha cattau in resun fetg positiv, ei stada pli ch'indicada ed era dètg bein frequentada.

Collaboraziun: Romania–Renania

L'undrientscha dils Romontschs meriteivels el Curtgin d'honor a Trun ha in aspect ordvart legreivel. Ella ei sedada dalla collaboraziun stretga denter la Romania e la Renania. Insumma ein las relaziuns denter quellas duas uniuns bunas – ed era buca restadas igl onn vargau senza ulteriurs fretgs. Nus alleghein la lavur reconuschida dalla cumissiun cumineivla per la «Fatscha da nos vitgs» – che ha extendiu da num siu radius d'acziun. Success vein nus era giu – susteni dalla LR – tier la Regenza cun nossa istanza dad edir ina nova grammatica romontscha sursilvana ed il cudisch da verbs (sut l'egida da prof. Arnold Spescha e prof. Isidor Winzap). Plinavon ei previu da dar ora da cuminonza la «Monografia da Anton Steinhauser», da Sagogn, procurada da cuss. naz. dr. Martin Bundi.

Ensemen han Romania e Renania cumbattiu «Il Mundaun», ina gassetta locala, edida dalla Gasser SA a Cuera. En in communicau ella pressa romontscha e tudestga ei vegniu rendiu attents al prighel dad introducir sin intschess sursilvan ina gassetta preponderontamein tudestga e supplicau la casa editura da renunziar. Aunc avon che l'emprema numera cumpari han Romania e Renani era suttastrihau en ina brev a tuts presidents communalis e mistrals dil territori romontsch pertuccaus dad «Il Mundaun» ils disavantatgs per la regiun, sedonts da quella gassetta che vegn derasada ella Foppa, Lumnezia e giudem la Cadi. Il fatg che «Il Mundaun» cumpara pil pli en lungatg tudestg ei ina slaffada en fatscha a nossas uniuns che sestentan da sminuir il prighel per lungatg e cultura romontscha. Plinavon periclitescha ella las gassetas existentas: Gassetta Romontscha e la Casa Paterna. Cun nossas intervenziuns vein nus buca saviu impedir «Il Mundaun». Nus essan denton sedustai per nossa causa, quei che ei stau nuot auter che necessari e legitim.

Ediziuns

Reguladamein ein las ediziuns nr. 21 e 22 digl Ischi Semestril cumparidas. Medemamein il Tschespet 55 («Carstgauns e ratuns») da dr. Toni Berther – sut la redacziun dalla suprastonza. Il Tschespet 56 – cun ovras dil giuven scribent Silvio Camenisch – ei sin buna via. Plinavon ha la Romania susteniu finanziamein zacontas ovras litteraras (d. a. «Il giavin dalla siringia», da Hendri Spescha d. p. m.; «La porta dalla libertad?», da Dumeni Capeder; la platta «Ina Canzun», dad Alexi Nay e Marcus Hobi; la platta dalla gruppa da rock Hades) ed empermess agid ad ovras en preparaziun. La Romania s'engascha sezza era per vender cudischs. D'allegar specialmein ei l'acziun d'informaziun e vendita ellas scolas dalla Lumnezia e dapresent en quellas dalla Foppa, ch'ei vegnida realisada digl administratur Giusep Decurtins.

Era uonn havein nus retschiert damondas da sustener ediziuns ecclesiasticas. La Romania ha adina fatg quei tenor sias pusseivladads. Silla istanza alla uniun tetgala romontscha – tenor in conclus dils delegai dalla Romania – ch'era la LR sustegni finanziamein directamein ediziuns ecclesiasticas pil diever liturgic, vein nus la finfinala survegniu ina risposta negativa (la LR ha denton mess per uonn a disposiziun ina certa summa allas uniuns cun tgira da territori per quei intent). La suprastonza

dalla Romania ha dilucidau da rudien igl eco negativ dalla LR ed incaricau in giurist romontsch da sclarir la damonda, schebein la LR sappi snegar sustegn finanziel per ediziuns ecclesiasticas suenter ch'ella (LR) fixescha en sia intenziun era da promover il romontsch en baselgia. Tenor l'expertisa retscharta eisi da pugn da vesta purmein giuridic buca pusseivel alla LR da conceder subsidis directs per sustener ediziuns ecclesiasticas. Igl expert taxescha denton quella sligiazion per sventireivla. Il dretg statuius lubeschi buca ina midada dalla practica vertenta. Mo ins savessi eliminar cun ina pintga revisiun parziala dils tschenta-ments dalla LR la restricziun che la Romania cumbatta. – La suprastonza dalla Romania ei dall'opiniun da desister – silmeins ad interim – da perseguitar vinavon quella caussa suenter ils resultats pauc encura-schonts sin nosa intervenziun bein documentada alla LR, motivada avon ils delegai e defendida el Cussegl dalla LR. Nus vein fatg il pusseivel per che l'emprova reusseschi e deplerein fetg da buca haver con-tonschiu pli bia.

Il camp dallas ediziuns s'extenda. Quei ei legreivel, mo porta era dabia lavur alla suprastonza, pertgei denter mintga decisiun d'edir u sustener in'ovra – entochen ch'ella cumpara – dat ei dabia d'interpren-der. Vitier vegn che nus vein en general augmentau igl importo per da-mondas inoltradas. Ei ha num tener bein casa cun las finanzas, pertgei la Romania survegn ussa per siu grond intschess la medema summa da basa (frs. 60 000.–) sco tut las ulteriuras uniuns cun tgira da bia pli pigns territoris.

III. Administraziun ed organisaziun

Nies niev collaboratur, Carli Scherrer, ha da saver sededicar entira-mein a sia incarica impurtonta. El duei pia buca stuer s'occupar da caussas administrativas ed organisatoricas dalla Romania. Quei ei e resta duer dils 7 suprastonts (naven da 1986 sereparta la lavur mo pli sin 5 dels). Muort il necessari contact denter la suprastonza (oravontut il par-sura) ed il collaboratur regional ei la lavur organisatorica, da planisaziun e coordinaziun carschida fetg, pertgei ei basegna sentupadas regularas cul collaboratur per s'informar ed esser sil current. Ils contacts vicever-sa han funcziunau excellentamein dall'entschatta enneu. Vidlunder

essan nus era d'endrizzar el Museum sursilvan Cuort Ligia Grischa a Trun localitads per in center da sentupada ed informaziun. La suprastonza ha fatg all'entschatta d'october ina uatga. Igl emprem vegn il biro dil collaboratur endrizzaus. Suenter la stanza da sesidas, biblioteca e center d'informaziun e documentaziun. Il tempo da quellas realisaziuns dependa dils mieds finansials a disposiziun.

En tut ha la suprastonza salvau 1983/84 7 sesidas (Glion, Cuera, Glion, Rabiús, Laax, Vella e Trun). Vitier vegnan – per zacons suprastonts – aunc diversas sedutas en connex cun l'undrientscha el Curtign d'honor a Trun. Il parsura ha priu part dallas sesidas dil Cussegl dalla LR ed ad ina tala en connex cun l'introducziun dils collaboraturs regiunals. Plinavon eisi stau da representar la Romania a diversas occurrenzas. Per la corrispondenza ei d'impunder adina pli bia temps. Ils suprastonts ei sedistingui tras in fetg bien spért da collaboraziun e responsablidad. Autramein füss ei buca pli da dar damogn al pensum carschent. L'entira lavur vegn prestada bugen, ord ideal ed unfrend dabia temps. La suprastonza ha denton cattau ch'ei seigi indicau dad adattar il reglament da finanzas – ch'ei prest in decenni en vigur – allas relaziuns dad ozildi. Ella ha statui las normas. Quei effectuescha mudestas pliexpensas che figureschan el niev preventiv. Nus quintein fermamein cun Vossa capientscha.

La suprastonza ei leda e cuntenta ch'aunc autras organisaziuns ed instituziuns s'engaschan tenor nossas finamiras egl intschess dalla Romania. Nus menziunein l'avertura dalla Biblioteca per scola e populaziun a Trun (17-12-1983). La Romania ha mess bugen gratuitamein a disposiziun da ses cudischs e surschau als iniziants il recav dalla vendita arandschada a quella caschun. Ils 27 d'october 1984 ei era la Biblioteca populara a Mustér vegnida aviarta. Plinavon alleghein nus cun plascher la 38. Fiasta da cant sursilvana 1984 a Laax. Ina demonstraziun impresiunonta dalla canzun romontscha. Medemamein registrein nus era bugen il cuors da RG a Mustér, organisaus cun grond success dalla LR, il cuors da lungatg e cultura romontscha dalla Fundaziun Retoromana a Laax sco era igl 1. Festival dalla canzun romontscha a Mustér. La LR ha elegiu – cun grond sustegn dalla Romania – igl emprem Surmiran ella persuna da cuss. naz. Toni Cantieni, Lai, sco niev parsura dalla LR e priu – concernent il diever dil RG – in conclus ch'era la Romania sustegn. A Laax ha la CRR – che vegn presidiada naven da 1985 per l'emprema ga d'in romanian: dr. Fidel Caviezel – salvau dacuort ina sera

d'orientaziun e discussiun. A Domat sestenta la Acziun romontscha d'introducir classas romontschas parallelas ella scola primara. Ton il Cerchel cultural da Laax sco l'Acziun romontscha 70 a Domat lavuran exemplaricamein pil romontsch. La damonda dalla recepziun dil Cerchel cultural da Laax sco secziun dalla Romania a caschun dalla proxima radunonza da delegai ei mo ina pura caussa formala.

Nus registrein cun grond plascher che las stentas da tgirar e romontschar adina dapli nies ambient cattan pli e pli fetg resun era ella basa (in exempel persuerter ei il niev cudisch da telefon cun numerusas inscripziuns romontscha e las biaras signalisaziuns stradalas e da vitgs, schegie ch'ins engarta aunc tscheu e leu en tiara romontscha [memia] biars muossavias el falliu lungatg). Sil camp veseivel sefa dètg bia. Mo sil sectur constituziunal-giuridic resta aunc enqual caussa necessaria d'interpreter (schurmetg legal dil romontsch). Oravontut va la Romania totalmein d'accord cun la LR che *tut ils mieds* da Berna alla Romontschia stoppien vegnir applicai per nossa caussa tenor las prioritads fixadas dall'uniun tetgala dils Romontschs.

Da reconuscher

Nus constatein dabia interess general per la Romontschia (era Papa Gion Paul II – bein zatgei unic – ha plidau duront siu viadi en Svizra il zercladur 1984 pliras gadas romontsch ed appellau da mantener nossa tradiziun e tgirar la cultura). Quei ei bi – denton era obligont. Per dabia buca tuts ein aunc cunscients da quei. Denton – e quei ei legreivel – adina pli biars. Denter quels s'audan era numerus Romanians. Jeu numnel en special mes consuprastonts, il collaboratur regiunal, il representant dalla Romania alla LR, ils redactors da nos organs, ils commembers da nossas cumissiuns, tuts delegai ed interessai al romontsch ton sco privats ed era sin lur camp da lavur. Ad els s'auda in Dieus paghi per quei ch'els han fatg e per quei ch'els intendan vinavon en quei grau. Ch'els daventien adina pli numerus, pertgei alla vigelgia da 2000 onns romontsch basignein nus fetg biars che dattan caparra e speranza ch'ei mondi cun nossa caussa romontsch aunc ditg ed adina pli segiramein ed efficaciamain vinavon.

dr. Giusep Capaul, parsura

Suprastonza

Parsura:	Giusep Capaul, Mustér
Viceparsura:	Gion T. Deplazes, Domat
Actuar:	Duri Pelican, Lumbrein
Administratur:	Giusep Decurtins, Trun
Assessurs:	Claudia Gienal, Glion sur Alexi Manetsch, Rabius Otto Valaulta, Rueun
Revisurs da quen:	Augustin Cathomen, Breil Valentin Derungs, Glion

Publicaziuns

Tschespet	(red. Rest Martin Cabalzar, Cumbel)
Ischi semestril	(red. Ursus Brunold, Zir/Zizers, sr. Florentina Camartin, Turitg, Conradin Cathomas, Glion, Giusep Decurtins, Cuera e Beatrix Pally, Curaglia)

Uniun dals Grischs

Pream istoric

Nus Ladins avessans insè occasiun avuonda per festager mincha maint qualche giubileum: A's trattess nempe da festager uossa p. ex. l'80avel anniversari da l'Uniun dals Grischs e l'ediziun dal 75avel Chalendar Ladin. Scha'ns retgnains glistess, es que d'attribuir a que cha l'an 1985 ans algurdaronsa pü cu üna vouta dal fat, cha l'an 15 a. C. l'imperatur romaun Augustus Octavianus incumbenzet als duos giuven frers Drusus e Tiberius da suottametter quel terribel pövel dals Rets. Stüdis pü rezaints suppuonan in noss antenats Rets però pütöst ün pövel pa-

schaivel chi vivaiva da l'allevamaint da muaglia, da l'agricultura e chi cugnuschaiva ün commerzi da barat. Neir l'andamaint da l'expediziun militera nun es dal tuot cler. Pü prubabel ans varo Tiberius, il successur melvis da l'imperatur Augustus suottamiss, gnand sü da la Bergiaglia. Sch'el es lura passo sur il pass dal Set u sur il Gügla, nun es neir cler. In cas dal Gügla as pudess identificher ils abitants da l'Engiadina scu RUGUSCI. L'an 1985 stuvaronsa dimena ans algruder da la sconfitta da noss antenats Rets e da la conquista romauna chi ruvinet bainschi üna cultura reta (pü ota cu quella germana) mo chi ans purtet ün inrichamaint tres l'adattaziun a la cultura greco-latina ed al cristianissem.

L'an scuors

ans ho mno bgera lavur, agitaziun, mo eir satisfacziun. La suprastanza cun duos novs commembers s'ho reunida och voutas per evader sias incumbenzas. Il president es sto diversas voutas a las tschantedas da la *Lia Rumauntscha* our a Cuira. Our dal mantun da que cha vains tratto ed effettuo, vulessi be numner las seguaintas acziuns:

Nus avains s-chaffieu novs placats per cha las societeds possan preschanter lur programs sün ün bel fuonz rumauntsch. Quists placats vegnan miss a dispusiziun gratuitamaing.

Ün böt da l'Uniun dals Grischs, insembel cun la *Lia*, es d'organiser cuors linguistics d'assimilaziun chi funcziunan a plaina satisfacziun. Eir ils cuors «Scolaziun per creschieus rumauntschs» haun darcho attrat bgers interessos.

Ediziun da cudeschs

Il *Sturniccal* dad Ursina Stohler ho gieu buna accoglientscha tar noss lectuors pü giuvens. Granda lavur ans ho do la reediziun da Max & Moritz, il *Jon e Din* da Chasper Sarott, cun que cha vains procuro la ristampa eir pels trais oters idioms rumauntschs, üna lavur chi vess insè tucho a la *Lia* e chi nu'ns ho purto l'eco vulieu, d'arcugnuschen-tscha u ingrazchamaint na da discuorrer! Quist'ouvra gnit sustgnida da la *Lia* e da la *Quarta Lingua*. Dal rest m'he miss avaunt dad ir a batlager uschè poch cu pussibel, siand cha las finanzas culan uossa discretamaing

e cha buns cudeschs nu's pejan be giò, ma portan perfin ün bel profit. Uschè es que p. ex. eir il cas cun la reediziun da l'incumparabla *Teulletta/ Tabletta* d'Artur Caflisch, sortida sainza sustegn finanziel ester e chi'd es steda ün grand success da vendita.

L'Uniun ho eir surpiglio l'ediziun dal *Cucu cun las pantoflas* da Sina Semadeni-Bezzola e *La bouda dal Corvatsch* da Paul Zuan. A vains eir lascho fer üna cassetta *Cowboy Jim*, ed otras cun parevlas sun in preparaziun. *Instrumaints da musica* e *Surnoms da nossas vschinaunchas* sun sortieus in seguonda ediziun.

Ovras sustgnidas

Sfessas albas da Tina Nolfi
Traducziuns per chanzuns da Chasper Sarott
Publicaziuns rumauntschas (catalog da la LIA)
Ovras da Reto Caratsch
Chartas per la Scoula commerciela
La prouva, periodic da la Ladinia
Quist chantunet am surria da Duri Gaudenz
Insainas, poesias dad Andri Peer
A l'ur dal di, Diari da C. D. Bezzola

Impü avains nus sustgnieu scu üsito l'ediziun da l'*Aviöl*, la *Scoula da paur a Lavin*, la *Fundaziun Planta* a Samedan, intaunt cha'l *Cumün da Müstair*, la cumischiun *Fatscha rumauntscha* e la *Secziun UdG da Tavò* haun survgnieu subsidis per acziuns specielas.

Eventuel sustegn avainsa impromiss a T. Murk per la traducziun *L'homluf* da G. Linde ed a M. Loi-Roner per la traducziun *La Perla* da J. Steinbeck.

L'important sustegn da las vschinaunchas invers l'UdG es ca. sto scu l'an passo.

Ün fat d'importanza

es sgür steda la tscherna dal *Collavuratur regiunel*. Our da 5 annunzchas ho la suprastanza tschernieu a Jacques Guidon, fin cò magister secundar a Zérnez. Grazcha a sia granda experienza sül champ linguistic

e cugnuschand a fuonz relaziuns e problems da nossa rumantschia, es el l'hom predestino per quel post ch'el ho surpiglio. Nus essans plain aspettativas!

La perdita

Sgür per bgers Ladins saro sto il fat da perder «nos» president da la *Lia* ün puonch negativ da l'an rumauntsch scuors. Scha s'alorda però a la decisiun steda sustgnida e tratta eir da l'UdG in seguit als scumpigls intuorn la tscherna dal secretari Hans Caprez (chi prevzaiva cha be la qualificaziun e na pü resentimaints regiunels u confessiunels vessan da decider tschernas in avegnir), nun as po uossa fer imbüttamaints cha'ls da Surmeir haun survgnieu our a Falera illa persuna da sar *Toni Cantieni* il nouv president da la *Lia*. Nos candidat, *Chasper Pult*, ün giuven filolog qualificho e plain ingaschamaint ho quista vouta trat la cuorta. Sieu adversari, ün politiker pü vegl qualificho, chi'd es grazcha a sia experienza pü precaut, ho cul sustegn confessiunel e da partieu guadagno. Nus avains accepto quista tscherna democratica e vains gratulo al successur da nos president da fin cò, *Romedi Arquint* chi ziev'üna activited incumparabla s'ho retrat per ir a surpiglier ün post culturel giò tar la Confederaziun a Berna. Ad el saja eir cò ingrazcho per tuot sias fadias, specielmaing per avoir güdo ad introdür il *Rumantsch Grischun* chi pera da survgnir viepü aderents. Eau nu vögl cò però entrer in materia, mo be fer darcho üna vouta attent da nu crajer da pudair ir memm'ina-vaut per nu fer pü dan cu ütil.

Üna dunaziun

Giunfra Gerda à Porta, Riehen/Ftan, ans ho regalo our dal relasch da sia sour, giunfra Mengia à Porta tuot ils 100 fasciculs dal DRG sortieus fin uossa. Grazcha per quista spüerta generusa!

A nu'm resta pü oter cu d'ingrazcher a tuot chi chi'ns ho güdo a sustgnair e promover la chosa rumauntscha: a mieus collavuratuors in suprastanza, numnedamaing als duos scadents Jon Depeder e Philipp

Walther, a nos rapreschantant illa *Lia*, Flurin Bischoff, a tuot ils cuvihs, surtuot als scadents chi sun: per Ardez Silvia Steiner-Filli, a Segl Silvia Niggli, a Müstair Ida Fasser.

Ûn grazcha fich vo a nossa futura, giunfra Bernina v. Guaita, a nos-sas vendredas in butia a Schlarigna: Clara Stupan, Rita Clalüna e Claudia Moser. (A partir da l'utuon 1984 avainsa augmanto nossa preschentscha in butia a Schlarigna da duos mezs dis sün quatter mezs dis l'eivna.)

A la fin ingrazchainsa auncha als redactuors e collavuratuors vi da nossas publicaziuns, pel *Chalender Ladin* a Töna Schmidt, Duri Gaudenz, Constant Könz e Domenica Messmer, pel *Dun da Nadêl* ad Anita Gordon, Anna P. Grob ed a Jacques Guidon.

Ottavio Clavuot, president UdG

Suprastanza

President:	Ottavio Clavuot, Samedan
Vicepresident:	Josef Th. Stecher, Tarasp
Actuara:	Anita Gordon-Steinrisser, Silvaplauna
Chaschiers:	Valentin Pitsch, Müstair Clara Stupan, Samedan
Assessura:	Ulrica Vital, Sent
Suppleants:	Renata Bott-Pitsch, Tschier Göri Klainguti, S-chanf

Publicaziuns

Il Chalender Ladin	Duri Gaudenz, Scuol Töna Schmid, Sent
Il Dun da Nadêl	Anita Gordon-Steinrisser, Silvaplauna Annapitschna Grob-Ganzoni, Wetzikon/ZH

Administraziun

Chesin Manella Schlarigna	Clara Stupan-Keller, Samedan
------------------------------	------------------------------

Renania

Collaboratur regiunal

La situaziun precara da nies romontsch ei pli ch'enconuschenta. Ch'igl ei uras d'agir schi spert sco pusseivel en favur dil manteniment da nies lungatg quei sa mintgin. Il susteniment finanziel decidius dal parlament federal lubescha ussa alla LR ed allas uniuns cun tgira da territori da prender mesiras pli decisivas che tochen ussa. In project da gronda muntada che ha saviu vegnir realisau igl onn 1984 ei quel dils collaboratur regiunals. Ils 25 da schaner 1984 ha la supratonza dalla Renania elegiu Bartolome Tscharner da Traun sco collaboratur regiunal. El ei entaus en uffeci cun l'entschatta da settember.

Radunonza da delegai

La radunonza da delegai ha giu liug ils 19 da matg a Traun. Igl ei stau l'emprema gada ch'ils delegai renanians ein sentupai a Traun. Suent las tractandas statutaricas ha il niev collaboratur regiunal, Bartolome Tscharner, discurreu davart sia lavur futura. La sera han ils scolars dalla scola reala e secundara da Ziraun presentau il teater «Ghignol», in toc ch'ei vegnius elaboraus dad els sezs.

Periodics/Gasetta

Cun satisfacziun e plascher astgein nus menziunar ch'il diember d'abonnents dalla *Casa Paterna/La Punt* ei restaus sil medem scalem, schegie che la stamparia Gasser SA ha caschunau a nus gronds quitaus cul project dils fepls locals en nies territori da tschep. Sch'igl ei reussiu da mantener la posiziun dalla Casa Paterna/La Punt, sch'ei quei mo stau pusseivel entras il grond engaschament supplementar da nies redactur Johann Clopath. La Casa Paterna ei cumparida uonn mintgamai en ina grondezia da 12 tochen 24 paginas pro numra. Gronda e buna lavur ha era il redactur da La Punt, ser Jacob Michael, prestau. Suent sia midada da domicil da Ziraun a Sagogn ha ser Jacob exprimiu il giavisch

da vegnir descargaus dalla lavur e responsablidad da redactur. La Renania engrazia resentidamein per la fideivla lavur che ser Jacob ha prestau sco redactur da La Punt duront 11 onns. Cun l'entschatta da 1985 ha ina cumissiun surpriu la responsablidad redacziunala da La Punt.

Calender per mintga gi: Era uonn eis ei reussiu als dus redactors, ser Martin Fontana (Favugn) e ser Jacob Michael (Sagogn), da tschentar ensemen ina reha offerta da lectura ed informaziun variada. Nossa populaziun spetga adina puspei vess sil Calender per mintga gi.

Dun da Nadal: Il Dun da Nadal ei cumparius per la 57avla annada. La part sursilvana ei vegnida redegida uonn per l'emprema gada da scolast Johann F. Cavigilli da Castrisch. El ei vegnius sustenius d'ina cumissiun cun Annamengia Bertogg da Castrisch e Luzi Battaglia da Trin. Las illustraziuns ein vegnidas fatgas da Barbara Fontana da Favugn.

Ediziuns

Sil 50avel gi da naschientscha dil poet Flurin Caviezel ha la Renania saviu edir in cudisch cun 9 raquintaziuns cuortas ed in tschupi da biabein 30 poesias liricas da Flurin Caviezel. Il cudisch «... da cuolm» ei staus exhausts enteifer cuort temps, aschia che la Renania ha stuiu schar restampar 200 exemplars.

Sigl atun ei era il cudisch d'affons da Andrietta Ronner-Camenisch «An nossa vischnanca» sortius dalla stmapa. Il cudisch d'affons ei vegnius stampaus per sur- e sutsilvan.

Plinavon ha la Renania decidu in'ediziun dall'ovra cumpleta da ser Flurin Darms. Quest ovra duei cumparer en tschun toms. Igl emprem tom «Sut tetg» che cuntegn raquens originals e meditaziuns ei en stampa.

Cumissiun «Fatscha da nos vitgs»

Christ Casper Dolf da Vargistagn ha demissionau sco commember da questa cumissiun. En siu stagl ha la suprastonza elegiu Michel Melchior, anteriur president communal d'Andeer.

Undrientscha communabla da meriteivels Romontschs a Trun

Il 17 da zercladur 1984 han la Renania e la Romania undrau comunablamein persunalitads meriteivlas ord lur intschess el Curtgin d'honor Cuort Ligia Grischa a Trun. El center digl act d'undrientscha ch'ei vegnius embellius da producziuns dalla societad da musica Trun e dils chors da Trun ei stada ina allocuziun da cusseglier guvernativ dr. Donat Cadruvi. Suenter igl act d'undrientscha ei sesplegada ina fiasta populara sil plaz da scola a Trun.

La Renania e la Romania han ediu ina scartira festiva davart l'undrientscha. La scartira festiva cuntegn ina introducziun da cuss. gov. dr. Donat Cadruvi, dils parsuras dallas uniuns purtadras e las biografias dils undrai, screttas per la part renaniana da ser Jacob Michael e per la part romaniana da prof. dr. Gion Deplazes.

Renania – Romania

Era 1984 han las duas suprastonzas documentau la buna veglia da collaborar sin divers camps. La Renania e la Romania han fatg gronds quitaus pervia dalla expansiun dalla Stamparia Gasser SA cun gasettas localas che cumparan preponderontamein en lungatg tudestg amiez il territori romontsch (Arena Alva, Novitads, Mundaun etc.).

En ina resoluziun communabla han las duas suprastonzas priu posiziun encunter quei svilup da prighel per la pressa romontscha.

Communablamein vulan las duas suprastonzas edir ina lavur historica da cusseglier naziunal dr. Martin Bundi davart Anton Steinhauser da Sagogn.

Cuors d'assimilaziun

La Renania renda viva atenziun als cuors d'assimilaziun. Cun bien success ein tals cuors vegni realisai a Trin, Flem, Glion, Vuorz e Ziraun.

Ei fuss aunc da menziunar bia lavur en detagls ch'ei vegnida prestada davos las culissas. Ils fretgs dalla lavur per nies romontsch dependan denton buca dalla lunghezia dil rapport annual, denton digl engaschi da

mintgin en siu plaz. Jeu less perquei finir miu munclus rapport cun ad-
metter in bien engraziament a tuts che han giu quita e che han luvrau
per nies romontsch era igl onn 1984.

Luzi Battaglia, parsura

Suprastonza

Parsura:	Luzi Battaglia, Trin
Viceparsura:	Gion Kunfermann, Cuera/Lon
Cassier:	Gion Item, Panaduz
Actuara:	Vreni Caprez-Spreiter, Trin
Assessurs:	Oscar Candrian, Ziràn Martin Cantieni, Donat Gieri Risch, Vuorz Gieri Seeli, Flem
Suppleants:	Plasch Barandun, Veulden Hans Caprez, Dielsdorf Christ Casper Dolf, Vargistagn Magdalena Gartmann, Castrisch Peter Janki, Luven Margreta Jemmi-Cavigilli, Flem Cristian Joos, Cuera/Andeer Anna Nicca-Dolf, Donat Jakob Pfister, Pitasch
Revisurs da quen:	Carl Hassler, Trimmis/Donat Gieri Pfister iguv., Vuorz
Administratura:	Barla Candrian-Janki, Cuera

Publicaziuns

Casa Paterna/La Pünt:	Johann Clopath ser Jacob Michael
Calender per mintga gi:	ser Martin Fontana ser Jacob Michael

Dun da Nadal	ser Jacob Michael (suts.) Luzi Battaglia (surs.) Annamengia Bertogg (surs.) J. F. Cavigilli (surs.)
Cumissiun Casa Paterna	Alice Candrian Hans Caprez Flurin Caviezel Gion Item Sep Item

Uniung Rumantscha da Surmeir

Introducziun

Collaboratour regiunal

Igl onn 1984 vign ad eir an las annalas da tottas uniungs cun tgira da territori. En postulat vigl ed urgent da chellas è ia an vigour: numnamaintg l'installaziun digl collaboratour regiunal. L'URS ò eligia sies collaboratour regiunal an la persunga da scolast Reto Capeder, igl cal è antro an uffeci l'antschatta da settember. Igl ampren d'otgover ò el pudia rattrer sies post da lavour an la tgesa Schletg a Savognin. Davart intent, organisaziun e las incumbensas digl collaboratour on igl president dall'URS scu er igl collaboratour sez oriento an detagl a caschung dalla radunanza generala digls 24-11-1984 a Sur.

Nov president dalla LR

Per l'amprema geda an l'istorgia dall'Uniung Rumantscha da Surmeir ègl reuschia ad ella da metter igl president dalla Leia Rumantscha. Sen proposta dall'URS ò la radunanza da delegos dalla LR eligia igls 23 da zarcladour a Falera, cunseglieir naziunal Toni Cantieni scu nov president dalla Leia Rumantscha.

Acziuns

Sforzs per migliurar la situaziun digl rumantsch an Val d'Alvra

La suprastanza è sa fatschantada an diversas sedutas dalla situaziun digl rumantsch an val d'Alvra tgi è an diversas vischnancas precara. Ansemèn cun represchantants dalla LR ò ella organiso dus scuntradas cun represchantants dallas autoritads communalas, cugl inspecter da scola, cugls cunsegls da scola, cugls scolasts e plevants, an special dallas vischnancas d'Alvagni, Brinzouls e Surava per discutir la situaziun. Igl discurs on musso tgi la bunaviglia e la prontadad èn avantmang per far sforzs specials per rinforzar la preschientscha rumantscha an chellas vischnancas, chegl schibagn an scoletta, an scola scu er an la veta publica. Las discussiungs duessan neir continuadas ed estendeidas sen tottas vischnancas dalla val d'Alvra, ma er da Surses.

Fatscha da nossas vischnancas

La cumischung per rumantscher igl maletg exterior da nossas vischnancas ò er continuo chest onn cun sia labour. Siva l'inventarisiun digl status quo, igl appel agls possessours per midar igls texts tudestgs, ò ella gia da s'occupar chest onn dalla finanziaziun da chellas midadas. Per chel scopo ò ella splunto tar affars, firmas ed instituziuns privatas dalla bassa dumandond en sustign finanziel. Cun chels daners – piglia igl cass tgi detta ensatge – less l'URS finanztgier ena part digls costs tgi las midadas caschungan.

Curs d'assimilaziun

L'URS ò slargea chest aton grondamaintg la purscheida da curs per amprender rumantsch. Sen fundamaint dallas annunztgas – an tot 90 – ò ella organiso curs a Lai/Vaz, Lantsch (er per Brinzouls ed Alvagni), Casti (per Alvaschagn e Surava), Savognin, Salouf, Mulegns e Beiva, cun participants da quasi tottas vischnancas. A Savognin vignan dos dus curs. Igl collaboratour Reto Capeder ò stgaffia en nov curs (u è vedlonder da terminar) per chella instrucziun an rumantsch surmiran.

Scolaziun da carschias

Partutgond la scolaziun da carschias è l'URS da preschaint fatschantada da tschartger en'otra furma per far chels pi attractivs cun slarger la tematica e midar la furma sperond cotras da cuntanscher en public pi vast. Igls 10 da november ò gia li a Savognin en referat da prof. dr. Martin Bundi davart la colonisaziun medievals da noss cantun Grischun cun risguard special da Surmeir.

Vendita da codeschs

Gl'è betg sufficiaint d'edeir blers codeschs rumantschs, ins stò er procurar tgi chels vignan cumpros e ligias. Per chel scopo ò noss collaboratur visito tranter igls 29 d'otgover ed igls 8 da november tottas vischnancas da noss intschess, faschond vanal an en li publitgia igls codeschs dall'URS e dalla LR. L'acziun ò gia en grond success. Nous vagn vandia circa 500 codeschs per la somma da 5 600 frs. Per gronda part codeschs ord noss magazin, vot deir ediziuns digls davons onns.

Ediziuns

Agl decurs digl onn 1984 èn cumpareidas las suandontas ediziuns surmiranas:

Periodicas

- *La Pagina da Surmeir*, 38avla annada, 1380 abunents, redacziun: Rina Steier

An connex cun la Pagina da Surmeir ò l'URS mano tras en'acziun a favour dalla val d'Alvra. Davent digl ampren da settember 1984 anfignen la fegn da mars 1985 vign la PdS derasada gratuitamaintg an tottas tgesas dalla val d'Alvra (territori da tgira dall'URS cun excepziun da Mon e Stierva). Igl muteiv è tgi la derasaziun dalla gasetta an chest territori (agl manc an tschertas vischnancas) è pitost maira.

L'URS vot cotras dar la pussebladad agls «betg-abunents» d'amprender a canoscher la gassetta, da pudeir sa familiarisar cun chella durant en taimp per alloura lascher decider igl singul schi el la vot abunar u betg. Per pudeir spitgier en success da chell'acziun ègl er sto necessari da slarger la purscheida redacziunala, vot deir da publitgier daples artetgels e publicaziuns tgi partotgan chella regiung. Siva lungas tschertgas ègl alloura sto pussebel d'angascher donna Rita Ulber da Lantsch an taimp da lavour parzial per chella incumbensa. Sen fundamaint dalla indemnissaziun fitg modesta tgi l'URS so paer, n'ègl betg lev da cattar gliout tgi sa metta a disposiziun per tals pensums. I fò pero adegna plascheir da cattar er giovens tgi lavouran anc ord idealissem per ena tgossa e parsiva è l'URS angraztgevla.

- *Igl noss Sulom*, 63avla annada, 1300 exemplars
redacziun: dr. Cristoffel Spinass
 - *Igl Calender Surmiran*, 34avla annada, ediziun: 900 exemplars
redacziun: Faust Signorell
- Er chels dus organs èn cumparias an furma usitada.

Ulteriouras ediziuns

- La LR ò edia scu usito igls davos onns en carnet digl PLED RUMANTSCH/PLAID ROMONTSCH tgi tracta an 4 idioms las expressiungs dalla biologia tenor igl Duden illustro.
- L'URS ò edia ansemen cun l'Uniun dal Grischs, la Romania e la Renania igl codesch per unfants NOT E CLO tenor Max e Murezzi da Wilhelm Busch. Gion Peder Thöni ò procuro la versiung surmirana.
- La Pro Juventute e la LR on edia comunablamaintg en codeschet per unfants an 3 idioms cugl tetel: NICOLO, da Verena Pavoni. Rita Uffer ò procuro la versiung surmirana.

L'ovra svizra da lectura per la giuventetna ò er edia chest onn dus carnets surmirans:

- TEGN E TINA, igls smatgamisteris, original-surmiran da G. P. Thöni, pigl ampren e sagond scalem ed
- IGL ASENIGN BIM, da Elisabeth Lenhardt, translato da Moscha Jegher-Camen. I sa tracta cò d'ena seria litterara pigl scalem masang.

L'URS ò pianavant er sustignia finanzialmaintg l'ediziun da poesias GLEISCH AVONDA da Peder Cadotsch.

Normas surmiranas

Igl sboz per las normas fundamentalas per l'ortografia, la grammatica, la sintaxa e l'interpunziun digl rumantsch da Surmeir è pront per la stampa. La suprastanza dall'URS ò surdo alla redacziun dallas Normas la cumpetenza da decider igls singuls cass ortografics tgi eran betg anc sclarias. La redacziun ò fatg chegl sen fundamaint digls resultats d'ena procedura da consultaziun tarmessa a 70 persungas e siva aveir consulto en gremi consultativ. Igl sboz è nia sottamess a 2 filologs cumpetents tgi on inoltro mintgin en giudicat detaglea. Las remarcas, propostas e correcturas proponeidas da chellas persungas èn neidas risguardadas ed integradas aint igl sboz.

Placats e cartas rumantschas

L'URS è er augmento l'offerta da cartas da gratulaziun, da condolientscha, da Nadal e da Bumang an rumantsch per la vendita e metta er a disposiziun gratuitamaintg placats rumantschs.

Onorificaziuns

Cun plascheir dastga menziunar er cò tgi igls dus fidevels scribents e collaboratours dall'URS, *Peer Cadotsch* e *Gion Peder Thöni* on ratschet en premi da rancunaschientscha dalla Fundaziun Schiller. Las distincziuns èn neidas surdadas rancunaschond l'ovra litterara e poetica digls dus scribents e lour angaschamaint a favour digl lungatg rumantsch. L'URS gratulescha per chellas undrientschas agls dus scribents tgi pon a madem taimp festivar igl giubileum da 40 onns activitad a favour da lungatg e cultura rumantscha, an special a favour digl surmiran.

Conclusiung

Per concluder lessa angraztger a tots chels tgi on gido e pussibilito an l'egna u an l'otra maniera da realisar chel program da lavour. En special paiadia maretan igls autours, translataiders, redacters, collaboratours e contribuents digls organs e dallas ulteriouras ediziuns, igls comembers digls gremis dall'URS, dalla LR e dallas differentas cumischiungs, igls vendaders e betg alla fegn er igls cumpraders dallas ediziuns ed igls abunents digls organs.

La suprastanza dall'URS è sa radunada igl onn 1984 a 16 sedutas u a discussiungs cun differentes gremis. Igl parsoura a bagn varsacantas duple. Tiers chegl vignan anc mintg'onn 2 radunanzas da delegos dalla LR, 2 sedutas digl Cunsegl dalla LR e 2 rapports orals digls presidents dallas societads regiunalas cun la suprastanza LR.

La cumischung da redacziun per la PdS ò salvo 9 sedutas, la cumischung per la fatscha da nossas vischnancas 2. Anc stuainsa betg aveir schleta cunsienztga da far bleras sedutas, causa tgi l'URS paia nigns honoraris per sedutas. Chellas èn pero necessarias per preparar e realisar igl pensum. Ena gronda lavour vign prestada onn per onn er davos las culissas. Tots chels tgi èn s'angascheas maretan noss angraztgamaint.

Gion Pol Simeon, parsoura

Suprastanza

Parsours:	Gion Pol Simeon, Coira
Viceparsoura:	Remi Capeder, Casti
Actuar:	Stefan Demarmels, Salouf
Cassier:	Giatgen Schmid, Riom
Assessour:	Tona Collet, Riom
Delegos dalla Meirana:	Silvia Candreia, Stierva Violanta Spinaz, Tinizong

Publicaziuns

Pagina da Surmeir	(red. Rina Steier, Savognin)
Igl noss sulom	(red. Christoffel Spinaz, Schwyz)
Calender surmiran	(red. Faust Signorell, Valbella)

Administraziun

Giatgen Schmid, Riom

Uniun da scripturs rumantschs (USR)

Urdens necessaris

Cun l'approvaziun dals statuts novs ils 4 da settember 1983 ha la suprastanza già la basa per preparar definitivamain ils reglaments necessaris. Ella ha, ensemen cun ina delegaziun da la cumissiun litterara, fatg il sboz per il «Reglament per la giuria litterara», ed in'otra cumissiun ha elavurà il «Reglament per la redacziun da la 'Litteratura'». Omadus sbozs èn vegnids preschentads a la radunanza generala dals 30 da settember a Lantsch ed èn vegnids approvads unanimamain. Quests reglaments muntan bunas directivas per il proceder tant da la giuria litterara sco er da la redacziun da la «Litteratura». L'USR ha sapientivamain laschà grond spazi als responsabels per garantir uschia la libertad d'expressiun gist en quests gremis, savend qua tras resguardar il spectrum d'ideas e furmas dals commembers da l'USR. A la radunanza generala ha la suprastanza medemamain pudì preschentar il reglament provisoriu da finanzas ch'è vegnì acceptà cun pitschnas midadas. Uss po l'URS sa basar en tuts resguards sin instruments legals novs.

Concurrenza da teater

La Lia rumantscha ha scrit or l'enviern ina concurrenza da teater ch'è stada cumbinada cun lavur organisatoria e considerabels custs.

Essend che la LR ha arranschà questa concorrenza è l'URS sa participada finanzialmain, damai ch'ina tala concorrenza tanghescha essenzialmain finamira ed incumbensa da l'uniun e siond che la contribuziun globala annuala da la LR a l'USR dat meglras pussaivladads d'impunder ils daners avant maun.

Dieta da lavur

Questa ha già lieu ils 26 da matg a Cuira ed è stada deditgada al tema: rumantsch grischun e la litteratura rumantscha. Deplorablmain è la seduta da lavur stada influenzada organisatoriamain da la radunanza da la CRR che ha durà fin en il suentermezdi, uschia che differents commembers n'han betg pudì sa participar a quel zunt actual problem da l'USR e dals rumantschs insumma. A basa da texts transponids en rumantsch grischun han ils preschents discussiunà vivamain las pussaivladads da scriver ovras litteraras en rumantsch grischun ed els èn vegnids infurmads en dumondas nuncleras tant da dr. Georges Darms da la LR sco er da dr. Felix Giger dal Dicziunari rumantsch grischun. Ils scripturs vesan la schanza dal rumantsch grischun en mintga cas sco linguatg da punt e standard per texts da tut gener en il senn stipulà da la LR.

Radunanza generala

Per la radunanza generala èn ils commembers s'entupads ils 29 e 30 da settember a Lantsch. A questa chaschun ha l'USR arranschà prelecziuns en scola e vulì resguardar prelecturs e scripturs da la regiun. Ins aveva exprimì il giavisch da resguardar tals per las scolas, damai ch'ils uffants na chapeschian betg avunda ils auters idioms. Quest experiment è gartegià be per part. A la sairada comunabla han differents scripturs dal conturn prelegì ord ovras da scrivents da pli baud e dad oz. Ina tala saira è pauc adattada per prelecziuns. A quella saira han coopeirà las uniuns culturalas dal vitg da Lantsch: l'uniun da musica, il chor viril e la musica da saut «Vasternos». Davart dals scripturs èsi vegnì intimà d'impunder pli bler temp per rinforzar il contact e da sa deditgar ad agens problems, siond ch'ils commembers da l'USR hajan darar chaschun da s'entupar. Ils scripturs èn sparpagliads per l'entir pajais enturn

e perfin en l'exteriur. Quest giavisch sa sprova la suprastanza da resguardar fitg en il futur. Gronda impressiun ha fatg la visita a la baselgia veglia da Lantsch cun ses enconuschent santeri. Ella è vegnida guidada da segner pader Felicissimo Thalparpan e dal redactur da la tv Gion Pol Simeon, president da l'URS. La vischnanca è vegnida preschentada fitg bain da mastral Gaudenz Willi.

Suprastanza ed auters organs

Ina lavur stentusa per la suprastanza è stada quella da francar la basa finanziaria. Igl è i per segirar ina contribuziun commensurada da la LR a l'USR ch'era apparentamain apaina vegnida resguardada en l'istanza dal 1980. L'USR vul esser activa en il moviment rumantsch e perquai basegna ella era in fundament finanziel segirà cunvegnentamain. Senza ina tscherta segirezza finanziaria patescha l'acziun ed uschia l'uniun. Igl è legraivel che la LR ha dà suatientscha al clom mumentan da l'USR, uschia che quella vegn ad intensiviar sia lavur sin ils differents secturs ed a coordinar ses agir tant sco pussaivel cun la LR, per ch'ins procedia amicablamain e tiria a niz las forzas d'ina minoritad culturala.

La suprastanza è sa radunada tschintg giadas ed ha tractà en sedutas da mintgamai pliras uras tuttas dumondas pendentas da l'USR.

A chaschun da la radunanza generala ha l'USR gi d'eleger per ina perioda da dus onns la redacziun da la «Litteratura» e la giuria litterara. La «Litteratura» vegn redigida cun chapientscha dals commembers: Clo Duri Bezzola, Felix Giger ed Iso Camartin. L'USR è cuntenta che tuts trais redactors èn stads a disposiziun e vegnan vinavant a procurar per interessants numers da quella revista. Midadas hai dà tar la giuria litterara. Sa retratg èn Clo Duri Bezzola e Gion Pol Simeon. Ad omadus il meglier engraziament per lur engaschi durant onns en questa sparta zunt delicata. Uss fan part da la giuria litterara: Baseli Collenberg, president, Flurin Darms, Chasper Pult e da nov Urs Baltermia ed Arnold Rauch. La giuria litterara ha pudì dar premis il 1984 a: Dumeni Capeder per «Il crest dalla glisch», Duri Gaudenz per «Quist chantunet am surria», A. Pitschna Grob-Ganzoni per «La gia misteriusa ed otras parvlas» ed Oscar Peer per «Viadi sur cunfin». Als premiads cordiala gratulaziun. Represchentant da l'USR en l'Uniun da scripturs svizra è uss Iso Camartin. El remplazza la commembra A. Pitschna Grob-Ganzoni.

Danovamain ha il sutsegnà dà in curt rapport en la revista «Welt im Wort» davart quai ch'è curri e passà il 1983/84 en l'USR.

Commembers

A chaschun da la radunanza generala a Lantsch èn tschintg interessads vegnids recepids en las retschas da l'USR, numnadamain: Tina Nolfi, Turitg, Tresa Rùthers-Seeli, Bottighofen, Antona Sonder, Salouf, Rudolf Bezzola, Ardez e Roc Poltera, Lüchingen. Possian els sa sentir bain en il ravugl da l'USR.

Da l'USR cun ses 50 commembers astga il pievel rumantsch spetgar ovras da las pli differentas spezias. Quai è impurtant. Ils gusts èn zunt differentes. Er quest onn appellesch'jau ad interessads d'entrar en contact cun la USR. Ella retschaiva gugent en ses mez personas ch'adempleschan las premissas tenor art. 3 dals statuts.

Per finir

Areguard las festivitads dals «2000 onns rumantsch» sa prepara l'USR en stretga collavuraziun cun la LR. Ils scripturs èn vegnids intimads da scrire poesias per dar uschia als cumponists texts per cumposiziuns sin la scuntrada da l'avust 1985 a Savognin. La idea da l'USR è oravant tut da – sunter las festivitads da Savognin – adina puspè sa preschentar a la publicitad, siond che l'existenza da l'USR è pauc enconuschida. Il tema principal dal proxim futur vegn ad esser la preschientscha da l'USR en il moviment rumantsch.

A la fin da quest rapport hai jau sco parsura l'empernaivla missiun d'engraziar grondamain a tut tgi ch'è s'engaschè per l'USR per ch'ella sappia ademplir adina meglier ses pensum per la Rumantschia.

Toni Berther, parsura

Suprastanza

President:	Toni Berther, Cuoir
Actuar e vicepresidente:	Dumeni Capeder, Lucerna
Cassiera:	Giovannina Brunold, Samedan

Assessurs: Irma Klainguti, Zuoz
Gion Peder Thöni, Riehen
Revisurs: Annamengia Bertogg, Castrisch
Mariano Tschuor, Laax

Auters organs

Giuria litterara Urs Baltermia, Turitg
Baseli Collenberg, Mollis
Flurin Darms, Domat
Chasper Pult, Cuira
Arnold Rauch, Cuira

Redacziun Litteratura Clo Duri Bezzola, Oetwil a. S.
Iso Camartin, Heidelberg
Felix Giger, Cuira

Represchentant en l'USS Iso Camartin, Heidelberg

Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (CRR)

1. Radunonza generala

La radunonza generala dalla CRR ha giu liug ils 26 da matg 1984 a Cuera. Quella radunonza bein frequentada ha oravontut giu d'eleger per la perioda d'uffeci da 1985–1988 ils organs dalla CRR, ils delegai dalla CRR ella regiun DRS ed ella SSR sco era la cumissiun da programmes dalla CRR. Arisguard il resultat da quellas tscharnas dat il protocol dalla radunonza – publicaus el rapport annual 1984 dalla CRR – sclariment detagliau. Il premi da radio e televisiun CRR per igl onn 1984 ei vegnius surdaus ad Eduard Lombriser, componist e dirigent, Trun/Laufen, ed Andri Peer, scribent e linguist, Lavin/Winterthur.

2. Cussegl

Il cussegl ha salvau el decuors digl onn da gestiun quater sedutas. El ha en emprema lingia preparau las fatschentas per mauns dalla radunonza generala 1984 (quen 1983, preventiv 1985, rapport annual 1983, tscharnas per la perioda d'uffeci 1985–1988). Pliras ga ha il cussegl discu-tau differentas damondas partenent il post da programs e las emissiuns romontschas per il proxim futur. En quei connex ha il cussegl era priu enconuschientscha affirmativa dil concept arisguard las finamiras a liunga vesta e partenent la proxima etappa d'in slargiament dallas emis-siuns romontschas da radio e televisiun.

Plinavon ha il cussegl approbau il project dalla suprastonza concer-nent l'ediziun dils 101 carnets dil «Radioscola» en tschun toms. Quels carnets cumpeglian in grond scazi cultural e litterar duront passa 25 onns enteifer igl intschess romontsch. Ord quei motiv fuss ei veramein donn, sche quei material d'ina valeta considerabla mass ella fuorma da carnets singuls cul temps empau alla gada a piarder. Quei selai impedir il meglier cun ina ediziun dils carnets en tschun toms. Ils registers pro-cura la LR. Per realisar quella ediziun che possibilitescha da conservar e d'utilisar quei material el futur, concluda il cussegl ina contribuziun da frs. 15 000.–. La CRR che edescha quels carnets finanziarii dalla SSR, segna sco editura e salva vinavon ils dretgs vid quella ovra. Cun agid dalla contribuziun dalla CRR e d'ina contribuziun dalla AGRAP da frs. 5 000.– procura la stamparia sin agen quen per la stampa e la ven-dita dalla ediziun; ella surpren era il eventual deficit, aschia che la CRR ha – sper la contribuziun allegada – neginas obligaziuns e neginas rescas. Ils tschun toms cumparan el decuors digl atun 1985.

Il cussegl ha lu era fatg per la perioda dil 1985–1988 las tscharnas che crodan tenor ils statuts dalla CRR en sia cumpetenzza. Ei setracta dils commembers dalla giunta dalla cumissiun da programs (president, vice-president, actuar e 2 ulteriurs commembers) che vegnan mintgamai elegi ord miez ils commembers dalla cumissiun elegida dalla radunonza ge-nerala, sco era dalla cumissiun da radioscola dalla CRR. Plinavon ha il cussegl seschau orientar davart las preparativas per ina istanza concer-nent in ulteriur slargiament dallas emissiuns romontschas.

3. *Suprastonza*

La suprastonza ha el decuors digl onn da gestiun tractau in grond diember fatschentas da differenta natira. Per ina buna part setracta ei da fatschentas che pertuccan damondas da finanzas, d'indrezs tecnicos, da localitads, da structuradas organisatorias e da coordinaziun sco era da collaboraziun cun autras societads commembras e cun ils organs administrativs e professionals dalla regiun DRS e dalla SSR. Ina outra part dallas fatschentas dalla suprastonza cumpeggia damondas en connex cun il program e las emissiuns romontschas, sco per exempel il plan da structura, il temps d'emissiun ed il slargiamet dallas emissiuns romontschas. El rom dil rapport annual eis ei buca pusseivel d'enumerar detagliadamein quellas fatschentas. Ord quei motiv serestrenscha il rapport sin entginas tractandas impurtontas che han duront igl onn da gestiun adina puspei occupau la suprastonza.

a) *Atgna cadeina da radio per las emissiuns romontschas*

Gia dapi entgins onns han suprastonza e cussegl dalla CRR postulau ensemen cun il post da programs ina atgna cadeina per las emissiuns romontschas da radio cun igl intent da cheutras contonscher dapli independenza e flexibilitad. Discussiuns e contacts cun ils responsabels han repetidamein dau caschun a commembers dalla suprastonza da far valer interess e muntada d'ina atgna cadeina per las emissiuns romontschas da radio.

El senn d'ina decisiun da principi ha il Cussegl federal concludiu il december 1983 la realisaziun d'ina 4. cadeina da radio per las emissiuns romontschas. El medem temps ha el incumbensau la direcziun dalla PTT cun la construcziun da quella cadeina, cun la quala ils Romontschs duein obtenir per las emissiuns da radio dapli spazi da disponer. Quei ei ina premissa impurtonta per realisar ulteriurs slargiaments dallas emissiuns romontschas da radio el cumbat per il manteniment dil romontsch. Ina atgna cadeina da radio possibilitescha lu era da migliurar in u l'auter temps d'emissiun. Quella cadeina lubescha plinavon da dismetter respectiv d'evitar enteifer igl emittur DRS-2 collisiuns d'emissiuns romontschas da radio cun quellas per la populaziun dil Grischun tudestg e dalla regiun vischinonta da Sargans e contuorn. Muort emis-

siuns romon̄tschas sa quella populaziun dapi onns buca retscheiver respectiv tedlar ina part dallas emissiuns en lungatg tudestg che vegnan emessas sur igl emittur DRS-2. Sin fundament d'ina cunvegnientscha denter las suprastonzas dalla ORG e la CRR ei quei disavantatg per la populaziun pertuccada vegnius toleraus per in temps limitau. Ei setracta cheu da regiuns cun grondas maioritads da lungatg tudestg. Alla liunga fuss ei ord quei motiv buca pusseivel da mantener en quellas regiuns ina situaziun che favorisescha las emissiuns romon̄tschas. Cun la construcziun dalla 4. cadeina obtegnan las regiuns grischunas da lungatg tudestg sco era la regiun vischinonta da Sargans e contuorn puspei in emittur DRS-2 che survecha sulettamein allas emissiuns en lungatg tudestg.

Quei ei denton p r il cass el mument che la 4. cadeina ei construida ed en funcziun. Dapi il settember 1984 ei igl emprem emittur dalla 4. cadeina el grischun en funcziun a Valzeina. Quel derasa las emissiuns ella regiun denter Reichenau – Cuera – Segneradi – Sargans e Walenstadt. Quei emittur munta ina buna entschatta dalla 4. cadeina en favur dallas emissiuns romon̄tschas da radio. Impurtont eis ei ussa che la construcziun da quella cadeina fa vinavon buns progress. Per ils proxims onns eis ei previu da metter ulteriuras staziuns d'emitturs dalla 4. cadeina en funcziun. Ei fuss giavischeivel sche las lavurs da construcziun savessen vegnir intensivadas ed acceleradas en nies Cantun. En quei senn ei gia vegniu intervegniu tier ils organs cumpetents. Leu vegn fatg attent che la 3. e la 4. cadeina vegnan construidas el medem temps. Quei proceder lubescha in considerabel spargn da cuosts. Enconuschentamein ein ils mieds finansials che stattan a disposiziun per la construcziun dalla 3. e 4. cadeina da radio limitai. Ils organs cumpetents quantan che las lavurs per la 4. cadeina da radio el Grischun vegnien terminadas el decuors da 1987/88. Sco gia menziunau, fuss ei giavischeivel, sche quei fuss gia avon il cass. La suprastonza vegn a perseguitar vinavon quei svilup e promover la realisaziun dalla 4. cadeina en nies Cantun cun sutlingiar el medem temps commensuradamein la muntada e la necessitad d'ina atgna cadeina da radio per las emissiuns romon̄tschas.

b) Slargiament dallas emissiuns romon̄tschas da radio e televisiun

Il november 1982 ha il comite central dalla SSR concludiu in slargiament dallas emissiuns romon̄tschas che vegn ussa realisaus naven

dalla entschatta digl onn 1984. Tras quei slargiament che riguarda denton mo ina part dils postulats dalla CRR e dil post da programs el senn dalla istanza digl october 1981, ei il temps dallas emissiuns romontschas da radio s'augmentaus da ca. 30 minutas sin 2½ uras per di. Malgrad che nos giavischs ein vegni risguardai mo parzialmein setracta ei tuttina d'in considerabel augment.

Il conclus dil comite central dalla SSR lubescha en principi in ulteriur slargiament dallas emissiuns romontschas. Premissa ei denton che las emissiuns dil slargiament tenor il conclus dil november 1982 ein consolidadas ed ils mieds finansials per in ulteriur slargiament avon maun. Las emissiuns novas che vegnan realisadas naven dalla entschatta schaner 1984 han anflau buna accoglientscha. Ellas ein oz integradas dètg bein el program romontsch. Cuntenteivla ei era la situaziun finansiala dalla SSR. En las lingias essenzialas ein las premissas per in ulteriur slargiament consequentamein per ina buna part ademplitas. Ord quei motiv preveda la suprastonza d'inoltrar ina istanza alla SSR per in ulteriur slargiament dallas emissiuns romontschas che duess vegnir realisaus el decuors digl onn 1987.

La finamira dalla suprastonza e dil post da programs ei da contonscher a liunga vesta emissiuns romontschas da radio da ca. 10 uras per di. Arisguard las emissiuns romontschas da televisiun ei la finamira a liunga vesta ina preschientscha quotidiana cun il «Telesguard» (oz ina emissiun per jamna) ed ina preschientscha jamnila cun «La Svizra Romontscha» (oz ina emissiun per meins). Quellas finamiras san ord differents motivs buca vegnir contonschidas ni realisadas en ina gada. L'experiencescha muossa ch'igl ei opportun da far mintgamai il pass suenter la comba. En quei senn ein quellas finamiras a liunga vesta da contonscher en etappas. Tenor il meini dalla suprastonza fuss ei giavischeivel da realisar ina emprema etappa da slargiament dallas emissiuns romontschas da radio sche pusseivel el decuors digl onn 1987.

Il concept avon maun cumpeggia ina emprema etappa cun in augment dil temps dallas emissiuns da radio da ca. 2½ uras sin ca. 4 uras per di. Enteifer quei rom vegn la suprastonza a discutir cun ils representants dallas direcziuns da radio e tv DRS e dalla direcziun generala dalla SSR ils detagls dil slargiament e lu inoltrar ina istanza alla direcziun generala per mauns dil comite central dalla SSR. Tier la televisiun vegn postulada en ina proxima etappa ina dublaziun dalla emissiun «La Svizra romontscha».

c) Informaziun dalla CRR

Suprastonza e cussegl dattan gronda peisa ad ina informaziun regulara dalla publicitad davart la lavur dils organs dalla CRR e dil studio regional a Cuera. En quei senn ha la cumissiun per la lavur publica dalla CRR organisau en differents loghens ellas regiuns romontschas seras d'informaziun. Intent da quell'as scuntradas d'informaziun ei era da scaffir contacts e discussiuns denter las gruppas dalla publicitad e l'organisaziun da programs. All'informaziun survecha lu era il «Fegl d'informaziun dalla CRR» ch'ei cumparius 4 gadas en las gasettas romontschas.

d) Decentralisaziun dalla televisiun

El decuors dalla stad 1984 ei la discussiun davart ina decentralisaziun dalla televisiun dalla regiun DRS en sias differentas subregiuns sefatga valer pli ferm ch'antruras. Quei fatg ei oravontut d'attribuir a duas interpellaziuns inoltradas l'entschatta zercladur 1984 ellas duas combras federalas. Quell'as intervenziuns parlamentaras postuleschan buca mo in augment ni slargiamet dalla purschida dallas emissiuns da televisiun existentas, mobein l'installaziun da studios decentralisai da produenziun en differents centers subregiunals, e quei en emprema lingia per il sector dalla politica ed economia, dil sport e divertiment sco era dalla cultura e dallas minoritads culturalas. Tier quell'as audan era il romontsch e consequentamein las emissiuns romontschas da televisiun.

Ord la risposta dil Cussegl federal sin quell'as duas interpellaziuns seresultan direct ni indirect resalvas viers il proceder respectiv andament postulaus en quell'as intervenziuns. Encunter ina decentralisaziun vasta el senn dallas interpellaziuns fa la SSR ed oravontut la direcziun da televisiun regionala DRS valer motivs finanzials e disavantatgs da produenziun e menaschi. Cheutras piteschi la qualitat dils programs che seigien exponi grondamein alla concorrenza dalla televisiun digl'exteriur. Ord quels motivs stat momentan en discussiun ina sligiazion che preveda oravontut in rinforzament dils correspundents da televisiun ellas subregiuns cun igl'intent d'augmentar l'informaziun ord ils cantuns respectiv las subregiuns.

La suprastanza ha tractau quella damonda pliras gadas. Ella ei dil meini ch'ei seigi ord motivs finanzials e da menaschi ad interim buca pusseivel d'installar en las subregiuns studios da televisiun cumplets en tuts graus. Da l'otra vart san ins buca surveser ch'ina gronda part dil potenzial d'emissiuns da televisiun sesanfla ellas subregiuns. La fideivladad ed igl interess dil publicum dependa buca il pli davos dallas pusseivladads da s'identificar cun il program. Quei plaida per ina sligiazion che preveda buca mo in rinforzament dils correspondents da televisiun ella subregiuns, mobein per la necessitad d'ina certa decentralisaziun dalla producziun d'emissiuns da televisiun ella subregiuns, sco quei ei per part gia il cass ella regiun dalla Svizra franzosa. Ord quels motivs fuss ei giavischeivel e giustificau da migliurar e rinforzar era el cantun Grischun igl equipament tecnic. Quei fuss per exempel pusseivel cun installar a Cuera indrezs da visiunar, cun procurar per indrezs electronics stabels (ENG) e cun metter a disposiziun in carr da recepziun. En quei senn vegn la suprastanza a discutir vinavon cun atenziun il svilup davart la damonda dalla decentralisaziun dalla televisiun.

e) Ulteriurs problems en discussiun

Ils Romontschs che habiteschan buca el Grischun, mobein en auters Cantuns svizzers, retscheivan ord motivs tecnicos mo ina part dallas emissiuns romontschas da radio. Igl ei tuttavia capeivel che biars da nos Romontschs ella Bassa ein buca cuntents cun quella situaziun. Sco gia allegau, setracta ei d'in problem tecnic che pertucca en principi pli u meins tuttas regiuns dalla SSR. La suprastanza ha, ensemen cun il post da programs, suttamess alla partiziun tecnica dalla direcziun generala dalla SSR la damonda d'ina miglior risguard las emissiuns romontschas da radio per ils romontschs ordeifer il cantun Grischun. La discussiun vegn cuntinuada cun la speranza ch'ei reusseschi d'anflar ton pli gleiti ina sligiazion. Igl onn 1987 va ina nova repartiziun internaziunala dallas «undas e cadeinas» en vigur. El rom da quella repartiziun duess ina sligiazion svizra da quei problem esser pusseivla.

En discussiun stat plinavon la damonda concernent ina decentralisaziun da collaboratur stabels da radio ellas valladas romontschas, pia leu, nua ch'ina buna part dallas fontaunas d'informaziun e d'emissiuns romontschas ein. La suprastanza sustegn quei postulat che vul en em-

prema lingua contonscher in meglier risguard dils interess dallas valladas allontanadas da nies Cantun. Premissa per ina decentralisaziun ei ch'in collaboratur staziunaus en ina vallada ei prompts ed el cass da far emissiuns romontschas en differentas spartas. La suprastonza dat alla damonda d'ina decentralisaziun da collaboraturs da radio – che vegn actuala oravontut cun la realisaziun d'in ulteriur slargiamet dil program – tutta atenziun. En quei senn ha la suprastonza tractau quella damonda detagliadamein cun il directur da radio DRS. Enteifer in εμπrem pass ei previu da plazzar a caschun dalla realisaziun d'in ulteriur slargiamet dallas emissiuns da radio 3 collaboraturs stabels ellas regions romontschas. En damonda vegnan oravontut l'Engiadina, la Surselva ed il Grischun central. Davart igl equipament tecnic da quels collaboraturs ei la discussiun aunc aviarta. Quella sligiazion, che lubescha da rimnar experientschas, arva la via per ulteriurs pass en quella direcziun. Ina decentralisaziun da collaboraturs stabels ellas valladas sclauda dil reminent buca igl engaschament da collaboraturs libers.

Legreivlamein eis ei ussa era reussiu da midar il num dil post da programs a Cuera en «Studio regional rumantsch». Quella midada ei ina expressiun veseivla per la posiziun da region che la CRR ha arisguard las emissiuns romontschas da radio e televisiun.

Fidel Caviezel, president dalla CRR

Suprastonza dalla CRR per 1984

President:	Stefan Sonder, Cuira
Vicepresident:	Willy Dolf, Cuira
Actuar:	Fidel Caviezel, Cuira
Assessurs:	Cristian Fanzun, Cuira Peider Ratti, Cuira

Subsidis a scolinas rumantschas 1984

Alvagni	2 500.--
Bever	1 000.--
Castrisch	1 500.--
Chastè	1 000.--
Donat	1 500.--
Ftan	1 000.--
Guarda	800.--
Lumbrein-Vrin	1 500.--
Müstair	1 500.--
Mustér	1 000.--
Ramosch-Vnà	1 000.--
Ruschein	1 500.--
Sagogn	1 500.--
Samedan (3 scolinas)	1 500.--
Sent	1 500.--
Sumvitg	1 500.--
Susch-Lavin	1 500.--
Trin	500.--
Tschierv-Fuldera	1 000.--
Uors-Peiden-Tersnaus-Surcasti	1 500.--
Vella	1 500.--
	<hr/>
	27 800.--
	<hr/>

Rendaquint da la Lia Rumantscha 1984

3 SORTIDAS GENERALAS

30	CONTRIBUZIUNS DIRECTAS	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
30.10	<i>Uniuns regiunalas</i>			
	ROMANIA	60 000.--	60 000.--	4 000.--
	UNIUN DALS GRISCHS	60 000.--	60 000.--	4 000.--
	RENANIA	60 000.--	60 000.--	4 000.--
	UNIUNG RUMA. DA SURMEIR	60 000.--	60 000.--	4 000.--
	SOCIETAD RETORUMANTSCHA	-.--	-.--	2 500.--
	CUMINANZA RUM. DA RADIO E TELEVISIUN	-.--	-.--	500.--
	UNIUN DA SCRIPTURS RUM.	-.--	-.--	4 000.--
30.20	<i>Uniuns surregiunalas</i>			
	SOCIETAD RETORUMANTSCHA	20 000.--	20 000.--	-.--
	CUMINANZA RUM. DA RADIO E TELEVISIUN	500.--	500.--	-.--
	UNIUN DA SCRIPTURS RUM.	25 000.--	25 000.--	-.--
	ROMANIA	-.--	-.--	10 000.--
	UNIUN DALS GRISCHS	-.--	-.--	8 000.--
	RENANIA	-.--	-.--	4 500.--
	UNIUNG RUM. DA SURMEIR	-.--	-.--	4 500.--
30.21	<i>Contribuziuns a societads regiun. per activitads urgentas</i>			
	ROMANIA	-.--	-.--	20 000.--
	UNIUN DALS GRISCHS	-.--	-.--	20 000.--
	RENANIA	-.--	-.--	20 000.--
	UNIUNG RUM. DA SURMEIR	-.--	-.--	20 000.--
30.30	<i>Subsidis per organs</i>			
	SOCIETAD RETORUMANTSCHA	-.--	-.--	10 000.--
	ROMANIA	-.--	-.--	15 000.--
	UNIUN DALS GRISCHS	-.--	-.--	10 000.--
	RENANIA	-.--	-.--	10 000.--
	UNIUNG RUM. DA SURMEIR	-.--	-.--	12 000.--
	UNIUN DA SCRIPTURS RUM.	-.--	-.--	4 000.--

	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
30.40 <i>Subsidis pressa rumantscha</i>			
GASSETTA ROMONTSCHA	22 500.--	22 500.--	15 000.--
FÖGL LADIN	22 500.--	22 500.--	15 000.--
CASA PATERNA / LA PUNT	50 000.--	50 000.--	32 200.--
PAGINA DA SURMEIR	50 000.--	50 000.--	32 200.--
IL CHARDUN	5 000.--	5 000.--	2 000.--
30.50 <i>Subsidis a scripturs</i>			
30.51 Cumissiun litterara	-.--	-.--	1 820.--
30.52 Premis a scripturs	-.--	-.--	4 800.--
30.53 Sairadas e prelecziuns	-.--	-.--	6 329.60
30.60 <i>Divers contribuziuns</i>			
30.61 Acziuns spezialas da las uniuns regiunalas	10 000.--	60 000.--	-.--
30.62 Ediziuns ordeifer la LR	24 000.--	20 000.--	-.--
30.63 Uniuns culturalas	8 700.--	5 000.--	17 650.--
30.64 Fundaziun Planta (curs rum.)	1 000.--	1 000.--	1 000.--
30.65 Fundaziun Retoromana (curs rum.)	1 000.--	1 000.--	-.--
30.66 Fundaziun Dialog	5 000.--	5 000.--	-.--
30.67 Reservas per contribuziuns nunprevidas	8 494.50	5 000.--	8 300.--
Contribuziuns instituziuns	-.--	-.--	6 000.--
<i>Total contribuziuns</i>	<u>493 694.50</u>	<u>532 500.--</u>	<u>333 299.60</u>
31 ACZIUNS SPEZIALAS			
31.01 Program d'assimilaziun	53 561.60	65 000.--	47 093.85
31.02 Teater (cf. 64.06)	31 129.--	25 000.--	17 171.10
31.03 curs rumantschs en scolas da Cuir (cf. 62.02)	11 601.40	12 000.--	11 926.60
31.04 Scolaziun da creschids	12 257.55	20 000.--	13 281.35
31.05 Scolas medias	4 373.40	15 000.--	2 135.40
31.06 Scolas professiunalas	3 309.30	10 000.--	39 306.80
31.07 Meds didactics per scolas fundamentalas tudestgas	949.--	5 000.--	1 972.85
31.08 Meds audiovisuals (cf. 62.07)	18 464.25	10 000.--	10 257.50
31.09 Documentaziun, PR	3 403.50	10 000.--	49 287.50
31.10 Exposiziun ambulanta (cf. 62.18)	25 012.50	25 000.--	-.--
31.11 «Rumantsch 2000», preparaziun 1985	9 712.90	10 000.--	-.--
31.12 Barat da classas rumantschas	-.--	5 000.--	-.--
31.13 Promoziun chant rumantsch	5 818.--	5 000.--	1 755.--
31.14 Acziuns na ficadas	24 165.60	20 000.--	8 293.--
Neologissem	-.--	-.--	2 016.85
Incumbensas circumscriittas	-.--	-.--	4 313.80

	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
Servetsch da translaziuns	-.---	-.---	1 330.05
RUMANTSCH GRISCHUN	-.---	-.---	87 707.15

<i>Total accziuns spezialas</i>	203 758.--	237 000.--	297 848.80
---------------------------------	------------	------------	------------

32 SCOLINAS

32.01 Pajas mussadras	77 319.--	78 000.--	74 469.--
32.02 Nettegiar scolinas	2 804.90	3 300.--	4 386.10
32.03 Pajas cussegliadras	917.60	10 000.--	6 110.10
32.04 AVS/SI/CCF/CD	6 854.70	7 700.--	7 770.40
32.05 Segiranzas d'accidents (UVG)	931.20	1 400.--	985.45
32.06 Cassa da pensiun	2 768.30	2 900.--	2 682.50
32.07 Segiranza WINTERTHUR	3 942.20	2 700.--	2 386.80
32.08 Premias da fidaivladad	4 181.15	4 200.--	3 374.55
32.09 Transports uffants	10 306.--	9 500.--	9 302.--
32.10 Spesas bus	6 680.15	7 500.--	5 217.80
32.11 Divers custs	213.60	800.--	156.55
32.12 Reparaturas	546.80	650.--	714.70
32.13 Curs perfecz. mussadras	192.--	500.--	-.---
32.14 Fits chasa	12 000.--	12 000.--	8 985.--
32.15 Stgaudent	1 427.10	3 000.--	2 000.--
32.16 Forz'electric/a/a	365.25	350.--	570.80
32.17 CMR	500.--	500.--	450.--
32.18 Subsidis a scolinas	27 800.--	55 000.--	54 000.--

<i>Total scolinas</i>	159 749.95	200 000.--	183 561.75
-----------------------	------------	------------	------------

SEMINARI DA MUSSADRAS RUM.

<i>Total expensas</i>	-.---	-.---	133 945.30
-----------------------	-------	-------	------------

33 COLLAVURATURS REGIONALS (4 pers.)

	(4 mais)	(³ / ₄ onn)	
33.01 Pajas	82 347.--	165 000.--	-.---
33.02 Supplement famiglia ed uffants	4 015.--	5 300.--	-.---
33.03 AVS/SI/CCF/CD	6 683.45	12 500.--	-.---
33.04 Segiranzas accidents	223.15	3 000.--	-.---
33.05 Cassa da pensiun	6 077.85	11 700.--	-.---
33.06 Premia da fidaivladad	6 058.35	4 000.--	-.---
33.07 Custs da viadi	7 184.15	7 500.--	-.---

	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
33.08 Material da biro cun maschinas	17 327.10	20 000.--	--
33.09 Fits biros	1 600.--	3 000.--	--
33.10 Divers custs	3 953.30	5 000.--	--
<i>Total collavuraturs regiunals</i>	135 469.35	237 000.--	--
34 POST DA LINGUATG			
34.01 Pajas (¾ onn)	63 371.80	60 000.--	--
34.02 Nettegiar biros	515.--	500.--	--
34.03 Supplement famiglia ed uffants	--	2 400.--	--
34.04 AVS/SI/CCF/CD	5 300.55	5 000.--	--
34.05 Segiranza accidents	910.65	1 000.--	--
34.06 Cassa da pensiun	--	4 600.--	--
34.07 Premia da fidaivladad	1 226.45	1 500.--	--
34.08 Divers custs	1 065.70	1 000.--	--
34.09 Material da biro, cun maschinas	7 749.--	5 000.--	--
34.10 Elavuraziun electronica da datas linguisticas	20 000.--	20 000.--	--
34.11 Fits chasa	4 800.--	4 800.--	--
34.12 Stgaudent	1 628.--	1 250.--	--
34.13 Forz'electric/a/a	399.15	400.--	--
<i>Total post da linguatg</i>	106 966.30	107 450.--	--
35 RUMANTSCH GRISCHUN			
35.01 Pajas (cf. 62.15; 62.19)	54 561.95	46 800.--	--
35.02 Nettegiar biros	417.80	500.--	--
35.03 Diversas	619.70	750.--	--
35.04 Custs da biro	2 320.70	2 500.--	--
35.05 Fits chasa	4 800.--	4 800.--	--
35.06 Stgaudent	1 628.35	1 250.--	--
35.07 Forz'electric/a/a	399.60	400.--	--
35.08 Publicaziuns	40 651.95	25 000.--	--
35.09 Incumbensas circumscriittas	18 319.55	10 000.--	--
35.10 Elavuraziun electronica da datas linguisticas	20 086.40	15 000.--	--
<i>Total Rumantsch Grischun</i>	143 806.--	107 000.--	--
36 EDIZIUNS (cf. ctos. 64)			
36.01 Carnets OSL	22 023.15	25 000.--	21 485.35
36.02 Musicalias	12 390.--	5 000.--	6 573.30

	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
36.03 Meds didactics per scolas fundamentalas tudestgas	40 499.05	20 000.--	32 533.25
36.04 Bibliografia retorumantscha	21 790.85	35 000.--	2 670.50
36.05 Correspuendenza rumantscha	12 618.35	30 000.--	5 397.25
36.06 Voc. fundamental p.scolinas	2 897.20	15 000.--	174.--
36.07 Cassetas assim. uffants	1 000.--	5 000.--	--
36.08 Pled rumantsch BIOLOGIA	24 505.--	25 000.--	--
36.09 Bien di, bien onn, reediziun	9 614.--	9 200.--	--
36.10 Polyglott, reed.	2 093.80	4 800.--	--
36.11 Historia da la litteratura per scolas medias	--	20 000.--	--
36.12 Comics rumantschs	6 759.90	20 000.--	--
36.13 Pignoc, sm.	--	1 500.--	--
36.14 Nossas praulas, sm.	--	25 000.--	2 246.70
36.15 Nossas praulas, surs.	94 168.55	50 000.--	--
36.16 ENICAPENI	30 623.10	20 000.--	16 520.--
36.17 La scoletta	1 735.--	2 000.--	357.--
36.18 Reservas projects na fixads	7 290.--	20 000.--	143 347.35
36.25 Cumpura cudeschs	82 275.85	65 000.--	55 308.20
Glossari administrativ	--	--	35 400.--
Cassetas Vierv Ladin	--	--	1 812.50
Preparaziun «Normas surmiranas»	--	--	4 854.20
<i>Total ediziuns</i>	372 283.80	397 500.--	328 679.60

37 CUSTS SECUNDARS PER EDIZIUNS

37.01 Scuntraziun	74 124.25	60 000.--	75 627.55
37.02 Francatura e vitgira	1 450.05	1 000.--	712.40
37.03 Propaganda	29 703.30	8 000.--	22 911.35
37.04 Material per ediziuns	11 028.30	6 000.--	4 921.05
37.05 Spediziun	16 002.65	12 500.--	14 983.10
37.06 Fits per magazins cudeschs	2 400.--	2 400.--	--
37.09 Sminuaziun debiturs	25 346.55	--	--
Sminuiziun cudeschs avant man	--	--	5 815.85
<i>Total custs secundars</i>	160 055.10	89 900.--	124 971.30

4 Organs, persunal, administraziun

40 ORGANS

40.01 Radunanza da delegads	2 986.60	4 000.--	1 164.10
-----------------------------	----------	----------	----------

	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
40.02 Cussegl	1 386.60	2 000.--	1 918.30
40.03 Suprastanza	6 506.50	10 000.--	6 344.--
40.04 Revisorat	120.--	150.--	137.50
40.05 President	10 000.--	10 000.--	10 000.--
40.06 Organs da rapport	363.--	2 000.--	581.70
40.07 Represchentaziuns	6 989.90	9 500.--	6 845.--
40.08 Diversas cumissiuns	16.70	5 000.--	4 158.--
40.09 Fits per locals da tschentadas	-.--	-.--	4 800.--
Viadis e spesas	-.--	-.--	2 733.90
<i>Total organs</i>	<u>33 169.30</u>	<u>47 450.--</u>	<u>33 882.50</u>

41	PERSUNAL		
41.01 Secretariat	224 408.50	220 000.--	210 342.10
41.02 Nettegiar biros	4 688.90	5 700.--	4 530.--
41.03 Supplement da famiglia	3 822.45	3 700.--	3 601.20
41.04 AVS/SI/CCF/CD	33 345.05	28 000.--	36 262.20
41.05 Segiranzas d'accident (UVG)	415.10	4 000.--	1 896.10
41.06 Cassa da pensiun	10 466.45	11 500.--	9 926.50
41.07 Segiranza WINTERTHUR	1 504.25	4 600.--	4 242.20
41.08 Premias da fidaivladad	17 507.70	16 000.--	16 425.30
<i>Total persunal</i>	<u>296 158.40</u>	<u>293 500.--</u>	<u>287 225.60</u>

42	CUSTS DA BIRO		
42.01 Material e maschinas	10 705.80	8 000.--	9 352.30
42.02 Francatura e vitgira	8 245.40	5 000.--	5 094.35
42.03 Telefon	7 438.40	6 000.--	5 562.95
42.04 Spesas banca e pc	2 553.80	4 000.--	2 160.85
42.05 Reparaturas, installaziuns	13 027.05	2 500.--	5 680.15
42.06 Material per nettegiar	278.45	300.--	405.90
42.07 Fits-chasa / parcadis	23 720.--	21 200.--	19 239.--
42.08 Stgaudent	2 979.70	4 900.--	1 974.75
42.09 Forz'electricca / aua	1 300.05	1 000.--	975.10
42.10 Amortisaziun maschinas e mobiglias	26 124.--	22 000.--	13 436.--
<i>Total custs da biro</i>	<u>96 372.65</u>	<u>74 900.--</u>	<u>63 881.35</u>

43	DIVERS CUSTS DA BIRO	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
43.01	Biblioteca	5 998.--	4 000.--	4 235.--
43.02	Gasettas/Revistas	711.70	600.--	380.70
43.03	Rapport annual	5 651.65	6 200.--	6 134.--
43.04	Inserats	525.--	1 500.--	5 455.65
43.05	Contribuziuns annualas	2 646.--	1 800.--	2 053.--
43.06	Lavurs da 3. persunas	10 849.95	10 000.--	6 101.35
43.07	Divers custs secretariat	2 161.85	700.--	3 115.40
43.08	Segiranzas (mobiglias, magazins)	1 003.20	1 000.--	1 042.80
43.09	Fits passivs	6 044.15	2 000.--	7 242.05
43.10	Sminuaziun daivets	299 071.50	114 000.--	28 016.60
	<i>Total divers custs da biro</i>	<u>334 663.--</u>	<u>141 800.--</u>	<u>63 776.55</u>

6 Entradas

60	SUBSIDIS E CONTRIBUZIUNS			
60.01	Confederaziun	1 500 000.--	1 500 000.--	450 000.--
	Dun 1. avuost	--	--	300 000.--
	Donaziun taler	--	--	50 000.--
60.02	Chantun	400 000.--	400 000.--	300 000.--
	<i>Total subsidis</i>	<u>1 900 000.--</u>	<u>1 900 000.--</u>	<u>1 100 000.--</u>

61	ENTRADAS OR D'INVESTIZIUNS			
61.01	Fits	937.70	800.--	87.90
61.02	Fits da legats	680.--	700.--	701.25
	<i>Total fits d'investiziuns</i>	<u>1 617.70</u>	<u>1 500.--</u>	<u>789.15</u>

63	ENTRADAS SEMINARI DA MUSSADRAS			
63.01	Chantun	--	--	104 000.--
63.02	Contribuziuns seminaristas	--	--	4 860.--
	<i>Total seminari mussadras</i>	<u>--</u>	<u>--</u>	<u>108 860.--</u>

62	ENTRADAS SPECIFICAS	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
62.01	Citad da Cuira (scolinas)	60 000.--	60 000.--	60 000.--
62.02	Citad da Cuira (instrucziun rumantscha en scolas)	2 000.--	2 000.--	2 000.--
62.03	Citad da Turitg	5 000.--	5 000.--	5 000.--
62.04	Contribuziun USC	3 000.--	4 000.--	3 000.--
62.05	Acziuns spezialas	9 488.25	5 000.--	11 307.30
62.06	Program d'assimilaziun	37 761.50	30 000.--	26 677.50
62.07	Cassetas curs audiovisuals	8 261.10	7 000.--	6 333.30
62.08	BIGA (scolas professiunalas)	-.--	5 000.--	11 650.--
62.09	Fondo Lottarias (scolas medias)	-.--	5 000.--	-.--
62.10	«La Scoletta»	604.60	650.--	149.--
62.11	Diversas	4 901.55	16 000.--	15 932.75
62.12	Scuntraziun custs	74 124.25	60 000.--	83 264.55
62.13	Assegns d'uffants	5 877.45	9 800.--	2 641.20
62.14	Servetsch da translaziuns (idioms)	1 105.60	8 000.--	2 055.60
62.15	Servetsch da translaziuns (RG)	30 333.70	15 000.--	-.--
62.16	Fits parcadis	810.--	850.--	765.--
62.17	Curs RG	3 795.--	-.--	-.--
62.18	Chantun Vad, Exposiziun ambulanta	20 000.--	20 000.--	-.--
62.19*	Chantun da Genevra RG	32 000.--	87 000.--	86 677.85
62.20	Gasetta da teater	-.--	-.--	805.50
62.21	Chantun, per scolinas d'exercizi	4 000.--	4 000.--	-.--
62.22	Donaziuns «En pia memoria»	-.--	-.--	5 550.--
62.23	ZYMA, contribuziun per «Vo- cabulari adm.-giuridic»	25 000.--	-.--	-.--
62.24	Segiranza VITA per RG	10 000.--	-.--	-.--
62.25	USR, concorrenza da teater	1 500.--	-.--	-.--
62.26	N. O. K.-fatscha dals vitgs Citad da Genevra	2 000.--	-.--	40 000.--
	Chantun Solothurn	-.--	-.--	20 000.--
	Relasch empr. FN «Ovras P.L.»	-.--	-.--	1 938.--
	<i>Total entradas specificas</i>	<u>341 563.--</u>	<u>344 300.--</u>	<u>385 747.55</u>

* Il chantun Genevra ha contribuì 87 000.-- fr. La differenza è vegnida scuntrada internamain cun il quint 1983 (en cunvegna cun la controlla chantunala da finanzas).

64	ENTRADAS EDIZIUNS			
64.01	FONDO CADONAU per			
	- ENICAPENI	3 000.--	5 000.--	3 000.--
	- Corr. romontscha	-.--	-.--	3 000.--

	<i>Quint 1984</i>	<i>Prev. 1984</i>	<i>Quint 1983</i>
64.06 PRO HELVETIA	--	20 000.--	15 000.--
- Concorrenza teater	5 000.--	--	--
- Praulas surs.	15 000.--	--	--
64.10 Divers sustegns	12 532.--	10 000.--	12 000.--
64.13 Vocabulari fundamental per scolinas	--	5 000.--	--
64.14 Abunament ENICAPENI	5 503.50	--	2 080.50
64.15 Ediziuns RG	3 257.50	5 000.--	--
64.16 Vendita	232 635.55	175 000.--	176 638.70
64.17 Augment debiturs	--	--	43 956.45
64.25 Augment cudeschs avant man	16 037.10	--	--
<i>Total entradas ediziuns</i>	<u>292 965.65</u>	<u>220 000.--</u>	<u>255 675.65</u>

Quint final 1984

ENTRADAS	2 536 146.35	2 465 800.--	1 851 072.35
SORTIDAS	2 536 146.35	2 466 000.--	1 823 055.75
AVANZAMENT / DAIVET	--	- 200.--	+ 28 016.60

Bilantscha

<i>ACTIVAS</i>	1983	1984
CASSA	1 375.20	2 856.40
SCHEC POSTAL	8 410.23	15 564.73
BANCA CHANT., cto. corr.	--	94 522.95
CASSA DA SPARGN PERSUNAL LR	8 000.--	8 762.50
CREDIT SVIZZER FN/RG	116 646.80	8 268.90
CREDIT SVIZZER FN/RG cto. a temp limità	--	100 000.--

	1983	1984
LEGAT DR. PIEDER TUOR	2 000.--	2 000.--
LEGAT DR. FELIX CALONDER	15 000.--	15 000.--
DEBITURS DIVERS	59 351.--	13 134.85
DEBITURS EDIZIUNS	60 873.45	35 526.90
PART. RADIO TURITG	200.--	200.--
CUDESCHS AVANT MAUN	101 452.55	117 489.65
ACTIVAS TRANSITORIAS	55 000.--	40 767.45
MASCHINAS DA BIRO	1.--	1.--
BIBLIOTECAS LR E CAVIEZEL	1.--	1.--
MOBIGLIAS DA BIRO	1.--	1.--
MOBIGLIAS DA SCOLINAS	1.--	1.--
DAIVET	202 572.17	--
	<hr/>	<hr/>
	630 885.40	454 098.33
	<hr/>	<hr/>

PASSIVAS

DIVERS CREDITURS	93 888.25	94 094.35
BANCA CHANT, cto. corr.	342 905.30	--
EMPREST FN «LITTERATURA DALS RUMANTSCHS E LADINS»	5 829.--	4 632.--
EMPREST CASSA DA SPARGN PERSUNAL LR	38 556.40	42 401.--
CREDIT SVIZZER, FN/RG	117 278.45	108 895.10
LEGAT DR. PIEDER TUOR	2 000.--	2 000.--
LEGAT DR. FELIX CALONDER	15 000.--	15 000.--
RES. EDIZIUNS LINGUISTICAS	10 000.--	10 000.--
RES. EDIZIUNS COMMEMORATIVAS	2 953.--	2 953.--
PASSIVAS TRANSITORIAS	2 475.--	77 623.55
CHAPITAL	--	96 499.33
	<hr/>	<hr/>
	630 885.40	454 098.33
	<hr/>	<hr/>

Publicaziuns 1984

Tscherna bibliografica

Cun la seguainta glista vules l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun preschantar üna tscherna plü vasta da publicaziuns rumantschas cumparüdas l'on passà.

La Tscherna bibliografica cumpiglia in prüma lingua cudeschs ed artichels scrits in lingua rumantscha sco eir publicaziuns sur dal rumantsch, implü tituls chi han dachefar in ün o tschel möd cul Grischun rumantsch e sia vaschinanza.

I po gnir resguardà be excepziunalmaing publicaziuns periodicas rumantschas e reediziuns sainza müdamaints, cumprais sun percenter divers tituls chi nun han pudü gnir adüts aint illa Tscherna dal numer precedaint da las Annalas.

Linguach, linguistica

BARGETZI, F.: *Minderheitenprobleme | . . . | Problems da minoritads.* - In: *Graubünden/Grigioni/Grischun*. Standeskanzlei Graubünden, [Chur] 1984, 37-40.

BERTHER, N.: *Bibliographie der rätoromanischen Vokalmusik (Einführung)*. Diplomarbeit, der Vereinigung schweizerischer Bibliothekare vorgelegt von B', N. Chur 1984.

CAMARTIN, I.: *Standards – gudogn e sperdita.* - In: *Ann.* 97 (1984), 7-20.

CATRINA, W.: *Geglückter Start, Rumantsch Grischun – die neue Schriftsprache der Rätoromanen.* - In: *Coop-Zeitung*, 1-11-1984, Nr. 44.

CATRINA, W.: *Die bedrohte Vielfalt der Sprachen.* - In: MITTLER, M. [ed.]: *Graubünden, Land der Täler und Pässe*. Zürich 1984, 13-53.

CLARA, F.A. DELLA: *Poschiavo: da Postlacum o da Pos(t)clave?* - In: *Quad. Gr. It.* 53 (1984), 237-240.

DECURTINS, A.: *Die Erforschung des Bündnerromanischen: Stand, Entwicklung, Sprachplanung (1950-1983). Eine Übersicht.* - In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen [. . .]*. Wien 1984, 257-288.

DECURTINS, A.: *Die bündnerromanischen Idiome | . . . | Ils idioms retoromantschs.* - In: *Graubünden/Grigioni/Grischun*. Standeskanzlei Graubünden [Chur] 1984, 61-71.

DECURTINS, A.: *Perspectives romanches: Retour aux sources.* - In: *alliance culturelle romande, Cahier n° 30 – Octobre 1984, 45 ans plus tard: la seconde guerre mondiale en Suisse et ses conséquences vues par diverses générations.* [s.l.] 1984, 187-190.

Dicziunari Rumantsch Grischun. Publichà da la Società Retorumantscha [. . .]. Redacziun: DECURTINS, A. + STRICKER, H. + GIGER, F. 100., 101., 102. faschicul. [Cuoira 1938 ss.]

DIEKMANN, E.: *Ergebnisse einer Umfrage bei 77 Gemeinden des Kantons Graubünden zur Sprachverwendungspraxis von Deutsch und Bündnerromanisch*. Forschungsbericht an die Gesellschaft der Freunde der Universität Mannheim E.V. Mannheim 1983.

DIEKMANN, E.: *Zu lexikalischen Problemen des Bündnerromanischen*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [. . .]. Wien 1984, 309–328.

DIEKMANN, E.: *Italienisches Wortgut im Engadinischen, vermittelt durch sozio-ökonomische Wanderbewegungen*. – In: WINKELMANN, O. + BRAISCH, M. [ed.]: *Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag, Beiträge zur allgemeinen, indogermanischen und romanischen Sprachwissenschaft*. Bern 1982, 535–549.

EBNETER, T.: *Die Adverbien und Präpositionen des Ortes und der Richtung im Romanischen von Vaz/Obervaz*. – In: ZRPh. 100 (1984), 387–407.

EBNETER, T.: *Bündnerdeutsch unter der Lupe*. – In: Jber. Walservereinigung Graubünden, 1983, 56–58.

EBNETER, T.: *Über Grundlagen und Aufgaben der Dialektologie*. – In: ZRPh. 100 (1984), 151–160.

EBNETER, T.: *Das Romanische von Obervaz, Lenzerheide, Valbella*. – In: Bündn. Schulbl. 44 (1984), Nr. 1, 12–18.

EBNETER, T.: *Die Verbpartikel aint im Romanischen des Bündnerlandes*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [. . .]. Wien 1984, 289–308.

ERNI, C.: *Germanisierung in Rätien*. – In: BM 1984, 197–231.

OEBL, H.: *Sprachklassifikationen im Spannungsfeld zwischen Politik und Wissenschaft*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [. . .]. Wien 1984, 207–244.

GOEBL, H.: *Dialektometrische Studien, Anband italo-romanischer, rätoromanischer und galloromanischer Sprachmaterialien aus AIS und ALF*. – ZRPh. Beih. 191/192/193. Tübingen 1984.

HAARMANN, H. [ed.]: *Joseph Planta, Geschichte der romanschen Sprache. Aus dem Englischen übersetzt, Chur 1776*. Herausgegeben und mit einem Vorwort versehen von H., H. Linguarum Minorum Documenta Historiographica, Band 5. Hamburg 1983.

HILTY, G.: *Der Bergname «Speer» im Kanton St. Gallen*. – In: WINKELMANN, O. + BRAISCH, M. [ed.]: *Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag*. Bern, München 1982, 551–563.

HUBER, K.: *Die Personennamen Graubündens*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [. . .]. Wien 1984, 403–412.

- ILIESCU, M.: *La typologie du verbe frioulan*. – In: *Romanica Gandensia* 20 (1983). Gent 1983, 193–204.
- ILIESCU, M.: «Weinen» und Verwandtes im Rätoromanischen. – In: WINKELMANN, O. + BRAISCH, M. [ed.]: *Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag*. Bern 1982, 523–534.
- KRAMER, J.: *Voci tedesche nel dialetto di Cortina d'Ampezzo*. Parte prima (A–M). – In: *AAA* 78 (1984), 7–28.
- KRISTOL, A.M.: *Sprachkontakt und Mehrsprachigkeit in Bivio (Graubünden), Linguistische Bestandesaufnahme in einer siebenschprachigen Dorfgemeinschaft*. *Romanica Helvetica*, Vol. 99, Bern 1984.
- LINDER, K.P.: *Flexionslosigkeit attributiver Adjektive im Bündnerromanischen*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [...]. Wien 1984, 351–389.
- LIVER, R.: *Sprichwortstrukturen im Surselvischen*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [...]. Wien 1984, 391–402.
- MÄDER, M.: *Die Brücke der Romanen fiel ins deutsche Meer, Tiefencastel oder der Verlust der Mitte: Die Kultur der Räter verlor eine wichtige Bastion*. – In: *Die Weltwoche*, 13-9-1984, Nr. 37, 33, 35.
- McRAE, K.D.: *Conflict and Compromise in Multilingual Societies, Switzerland*. Wilfrid Laurier University Press, Waterloo, Ontario, Canada, 1983. *Southern Switzerland: The Case of Graubünden*, 216–227.
- MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen, Vorträge und Aufsätze der gleichnamigen Tagung am Institut für Romanistik der Universität Salzburg vom 6. bis 10. Oktober 1982*. Wien 1984. (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte, 442. Band, Veröffentlichungen der Kommission für Linguistik und Kommunikationsforschung, [hg.] von WANDRUSZKA, M. + DRESSLER, W.U., Heft 15.)
- MESSNER, D.: *Überlegungen zum Rätoromanischen*. – In: *BRPh.* 22 (1983), 131–137.
- MÜLLER, I.: *Die Landschaftsnamen Desertina und Sursassiala*. – In: *BM* 1984, 162–167.
- PELLEGRINI, G.B.: *Le parti dell'aratro in friulano e nei dialetti alpini*. – In: *AAA*. 78 (1984), 97–126.
- PLANTA, A.: *Romanische und italienische Lehnwörter im Rheinwald*. – In: *Jber. Walservereinigung Graubünden*, 1983, 59–62.
- PLANTA, R. v. + SCHORTA, A.: *Rätisches Namenbuch, Band 2: Etymologien*. *Romanica Helvetica* 63. Bern 1984². [Cumpiglia 2 mezs volüms.]
- PULT, C.: *Romansh – the Chance behind the Challenge*. – In: *Swissair Gazette*, 2/1984, February, Zurich 1984, 18–21.

ROHLFS, G.: *La posiziön originäl des lenghis ladinis*. – In: *Gnovis pagjins furlanis*, 1983 (1), 7–12.

ROHLFS, G.: *Von Rom zur Romania, Aspekte und Probleme romanischer Sprachgeschichte*. Tübinger Beiträge zur Linguistik (TBL) 226. Tübingen 1984. [Cf. principalmaing ils chapitels:] VII. *Autour de l'accusatif prépositionnel dans les langues romanes (Concordances et discordances)*, 61–80; XVIII. *Die Sonderstellung des Rätoromanischen*, 154–160; XIX. *Rätoromanisch: Linguach rumantsch tranter taliá e francés*, 161–169.

SPESSCHA, A.: *Muttersprache: romanisch*. – In: Hochalpinen Töchter-Institut Fetan, Bulletin Nr. 1/84, Mai 1984, 1–3.

STIMM, H.: *Eigenheiten der Kausativkonstruktionen im Surselvischen*. – In: MESSNER, D. [ed.]: *Das Romanische in den Ostalpen* [. . .]. Wien 1984, 329–350.

VILETTA, R.: *Die Rätoromanen, Geduldetes Relikt oder gleichberechtigter Teil der Eidgenossenschaft?* – In: CATTANI, A. + HASLER, A. [ed.]: *Minderheiten in der Schweiz, Toleranz auf dem Prüfstand*. Zürich 1984, 95–134, 139–142.

VÖGELI, M.: *Die Bivianer Hexenprozessprotokolle von 1653/54*. [Lavur da seminar, università da Turich], WS 1984/85.

WIDMER, A.: *Quelques réflexions sur le pronom démonstratif dans l'ancienne littérature romanche des Grisons*. – In: *Romanica Gandensia* 20 (1983), 205–216.

ZEHRER, J.: *Die wichtigsten Vorarlberger Flussnamen*. – In: *Montfort* 36 (1984), 301–321.

ZINSLI, P.: *Südwälder Namengut*. Die deutschen Orts- und Flurnamen der ennetbirgischen Walsersiedlungen in Bosco Gurin und im Piemont. Bern 1984.

Litteratura

BEZZOLA, C.D.: *A l'ur dal di*. Ediziun «Il Chardun». Zernez 1984.

BIERT, C.: *Die Wende*. Roman. Aus dem Ladinischen von LIEBERHERR, S. Titel der Originalausgabe: *La müdada*. Zürich, Köln 1984.

CADOTSCH, P.: *Gleisch avonda*. Poesias. Lucerna 1984.

CALUORI-ENDER, G.: *Fretgs e zercl'em en remas e prosa, Verse und Prosa*. 1. Teil: Romanische Gedichte; 2. Teil: Deutsche Gedichte; 3. Teil: Prosa. Domat/Ems 1984.

CAMARTIN, I.: *Die rätoromanische Literatur in Graubünden | . . . | La litteratura rumantscha en il Grischun*. – In: *Graubünden|Grigioni|Grischun*. Standeskanzlei Graubünden, [Chur] 1984, 72–76.

CAMARTIN, I.: *Die rätoromanische Literatur in der Schweiz*. – In: WENGER, B.: *Die vier Literaturen der Schweiz*. Pro Helvetia, Zürich 1983, 73–79.

- CAMENISCH, S.: *Cara Laura*. Roman. Nies Tschespet 56. Ediziun Romania. [s.l.] 1984.
- CAPEDER, D.: *La porta dalla libertad?* Mustér 1984.
- CAVIEZEL, F.: . . . *da cuolm*. Renania, Cuera 1984.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, VII. Band: *Oberengadinisch, Unterengadinisch. Das XVIII. Jahrhundert*. Reprint der Originalausgabe, Chur 1984.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, VIII. Band: *Oberengadinisch, Unterengadinisch. Das XIX. Jahrhundert*. Erlangen 1907. Reprint der Originalausgabe, Chur 1984.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, XI. Band: *Bergellisch, Unterengadinisch*. Erlangen 1917. Reprint der Originalausgabe, Chur 1984.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, XII. Band: *Die modernen Dichter der Surselva*. Erlangen 1919. Reprint der Originalausgabe, Chur 1984.
- DECURTINS, C.: *Rätoromanische Chrestomathie*, Band XIII (Ergänzungsband) [I. Ergänzungsband: *Surselvisch, Subselvisch* . . ., Erlangen 1912]. Reprint der Originalausgabe, Chur 1984.
- DEPLAZES, G.: *Clavs*. Mustér 1985.
- GIANOTTI, G.: *Teater rumantsch/romontsch, glista dals tocs da teater*. Lia Rumantscha, post da teater, Cuira 1984.
- GIR, P.: *La poesia di Irma Klainguti tra miracolo e mistero*. - In: Quad. Gr. It. 53 (1984), 258-259.
- HENDRY, V.: *Brevs passas*. Schaffusa 1984.
- LICHTENTHAL, M.: *La Canzun de Sontga Margriata. Das Epos im Spiegel interdisziplinärer Forschung*. - In: BM 1984, 180-188.
- MUOTH, G.C.: *Poesias - Poems*. Translated and introduced by LEDGERWOOD, M.D. UNC Bilingual Series in Median and Minor Romance Literatures, 3. Romansh Literature, No. 1, Fall 1983.
- NUOTCLÀ, J.: *Il sunteri da nanins, L'öv dal ravarenda*. Chasa Paterna, nr. 103. [Lavin 1984.]
- PEER, A.: *Insainas*. Poesias. [s.l.] 1984.
- SEMADENI-BEZZOLA, S.: *Märchen aus dem Engadin*. Zürich 1984.
- SPESCHA, F.: *Quasi diesch poesias*. [Illustraziuns da SPESCHA, R., Domat 1983.]
- SPESCHA, H.: *Il giavin dalla siringia | Das Locken des Flieders*. Gedichte, literarische Prosa, Texte zum Zeitgeschehen. Herausgegeben von SPESCHA, F. + M., mit einem Nachwort von CAMARTIN, I. Chur 1984.

TUOR, L.: *Il tgaper da Crestliandras, sia levada e mort. Ina scartira pil pievel*. Rabius 1983.

ULRICH, J.: *Rhätoromanische Texte*. I. *Vier nidwaldische Texte*. II. *Oberengadinisch. Bifrun's Übersetzung des Neuen Testaments*. [Reprint] Genève 1978. [Original: Halle 1883.]

ULRICH, J.: *Rhätoromanische Chrestomathie, Texte, Anmerkungen, Glossar*. I. *Oberländische Chrestomathie*, II. *Engadinische Chrestomathie*. [Reprint] Genève 1980. [Original: Halle 1883.]

Istorgia, cultura

Arge Alp, Pressespiegel | Rassegna stampa, 1983/84, nr. 3. Dokumentationsstelle | Centro di documentazione, Bregenz 1984.

BOPPART, R.: *Unterengadin in alten Ansichten*. Zaltbommel/Niederlande 1984.

BOSSARDT, J.A. + GIOVANOLI, D.: *Bergün|Bravuogn*. Kunstgeschichtliches Seminar der Universität Zürich. Schweizerische Kunstführer, Serie 34, Nrn. 336–338. Gesellschaft für Schweizerische Kunstgeschichte, Bern 1983.

BRUNNER, L.: Das rätische Heidentum. – In: BM 1984, 20–26.

BRUNOLD-BIGLER, U.: *Rockenbriefe aus Graubünden*. Schriftenreihe des Rätischen Museums Chur 30, 1984.

BRUNOLD-BIGLER, U.: *Truben und Tröge. Ein Führer durch die Sonderausstellung im Herbst 1984*. Schriftenreihe des Rätischen Museums Chur 31, 1984.

BRUNOLD, U.: *S. Fossa a Sevgein. Novs documents partenent la missiun retica dils caputschins*. – In: Ann. 97 (1984), 103–121.

BÜHLER, L.: *Die Bündner Schwabengänger und die Tessiner Kaminfegerkinder*. – In: Arch. Volksk. 80 (1984), 165–182.

CADRUVI, L.: *Ruschein, fatgs ord l'istoria*. Ruschein 1984.

CADUFF, C.: *Region Flims-Laax. Natur, Geschichte, Häuser, Kirchen, Burgen, Sprache, Sagen, Sport, Wanderungen. Ferien- und Freizeitbuch*. Chur, Bottmingen 1984.

CAMARTIN, I.: *Grosse Männer – Licht und Schatten*. – In: Bündner Jahrb. 27 (1985), 27–31.

CAMARTIN, I.: *Prefaziun|Vorwort|Prefazione*. – In: MEYER, J.: *Die Bergstrassen durch den Canton Graubünden nach dem Langen- und Comer-See*. [Reprint] Genf 1984, 7–22.

CAMARTIN, I.: *Der abbildfähige Teil der Geschichte*. – In: Versants, N° 6/1984, 103–114.

CAMINADA, P.: *Graubünden, Land der Pass-Strassen. Geschichte des Strassenbaus*. Disentis/Mustér 1983.

CANTIENI, A.M.: *Trotz vielen Rückschlägen niemals aufgegeben. Die Geschichte der rätoromanischen Presse in Graubünden.* – In: Bündner Zeitung, 1.9.1984, 18–19.

CATHOMEN, I. + CAMENISCH, A. [red.]: *100 onns Chor viril Laax, 1884–1984.* [Laax 1984.]

CATRINA, W.: *Exposition, Le pays rhétoromanche, Aspects culturels, économiques et politiques de la vie quotidienne des Romanches.* Lia Rumantscha, Cuir 1984.

CLAVADETSCHER, O.P. + MEYER, W.: *Das Burgenbuch von Graubünden.* Zürich und Schwäbisch Hall 1984.

COLLENBERG, A.: *L'entschatta dallas partidas grischunas el spieghel dalla pressa 1830–1860.* – In: Ann. 97 (1984), 150–165.

Concert festiv da beneficenza en favur dalla renovaziun da treis baselgias a Mustér, venderdis, ils 15 da fevver 1985 allas 20 uras ella baselgia claustrala da Mustér. Mustér 1984.

CUONZ, N. + HÄNECKE-MEIER, K.: *Ardezer Geschlechter.* – In: Jahrbuch 1983, Festschrift zum 50jährigen Bestehen der Schweizerischen Gesellschaft für Familienforschung und der Genealogisch-Heraldischen Gesellschaft. Bern 1983, 85–138.

DEMUND, H.: *Die Geschichte der Tuchfabrik Truns. Unter spezieller Berücksichtigung der Bevölkerungsbewegung.* [Lavur da patentia, sem. Cuoir, 1984.]

DEPLAZES, G. + MICHAEL, J. (red.): *Curtin d'honor. Scartira commemorativa a caschun dallas undrientschas dils 17 da zercladur 1984 a Trun.* Romania e Renania [s.l.] 1984.

DOSCH, L.: *Die Bauten der Rhätischen Bahn, Geschichte einer Architektur von 1889–1949.* Chur, Böttlingen 1984.

FANZUN, C. + MÜLLER, I.: *Schloss Tarasp, Engadin.* Schnell, Kunstführer Nr. 888. München/Zürich 1982³.

FREI, B. [e.a.]: *Das Räterproblem in geschichtlicher, sprachlicher und archäologischer Sicht.* Schriftenreihe des Rätischen Museums Chur 28, 1984.

FREI-CANTIENI, W.: *Riom-Reams.* – In: BM 1984, 177–179.

GARTMANN, J.: *Die Pferdepost in Graubünden.* Disentis 1985.

GARTMANN, J.: *Das Postauto in Graubünden.* Disentis 1984.

GAUDENZ, G.: *Il temp da Güerg Jenatsch i'l spievel d'ün cudesch da protocols dal colloqui d'Engadin'Ota dal 1618* (quarta cuntinuaziun). – In: Ann. 97 (1984), 137–149.

GIOVANOLI, D. [e.a.]: *Siedlungsinventar Bergün/Bravuogn.* Kantonale Denkmalpflege, Chur 1983.

GIOVANOLI, D. [e.a.]: *Siedlungsinventar Latsch [. . .].* Kantonale Denkmalpflege, Chur 1983.

GIOVANOLI, D. [e.a.]: *Siedlungsinventar Stugl* [. . .]. Kantonale Denkmalpflege, Chur 1983.

Graubünden/Grigioni/Grischun. Herausgegeben im Auftrag der Regierung des Kantons Graubünden vom Erziehungsdepartement Graubünden. Standeskanzlei Graubünden, [Chur] 1984.

HESS, K. + MÜLLER, P.E.: *Das zweite grosse Bündner Wanderbuch. Fünfzig neue Wandererlebnisse*. Chur, Böttmingen 1984.

75 Jahre Elektrizitätswerk Bündner Oberland | 75 onns Ovra electrica sursilvana. [Ilanz/Glion 1983.]

JEITZINER, K.: *Club da ballapei Mustér, Fussballclub Disentis, 1934–1984. Mustér 1984*.

KAHL, G.: *Plurs, Zur Geschichte der Darstellungen des Fleckens vor und nach dem Bergsturz von 1618*. – In: ZAK 41 (1984), 249–282.

KRUKER, R.: *Jugend im Berggebiet. Berufliche, soziale, kulturelle und räumliche Orientierungen*. Untersuchungen in den Regionen Albulatal/Mittelbünden (GR), Lenk (VS), Diemtigtal (BE). Diessenhofen 1984.

LANGER, B.: *Leb wohl, mein liebes Engadin*. Chur 1984.

LUDESCHER, F.: *Lenzerheide-Valbella, Vom Maiensäss zum Kurort*. Vaz/Obervaz 1984.

MAISSEN, F.: *Die bündnerische Gesandtschaft nach Österreich im Kriegsjahr 1621*. Beiträge zur Bündnergeschichte. – In: BM 1984, 126–148.

MARGADANT, S.: *Land der Pässe. Von Aristokraten und Zuckerbäckern*. – In: *Berge. Das Internationale Magazin der Bergwelt*. Nr. 9, November 1984. Bernina und Oberengadin. Bern 1984, 34–37; 60–63.

MATHIEU, J.: *33 Jahre nach Pfisters Jenatsch-Biographie. Neue Forschungsergebnisse und -perspektiven*. – In: PFISTER, A.: *Jörg Jenatsch. Sein Leben und seine Zeit*. Chur 1984⁴, 491–510.

MATHIEU, J.: *Zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte des Unterengadins von 1650 bis 1800 (Zusammenfassung zweier unveröffentlichter Studien)*. – In: BM 1984, 37–58.

MAURER, E.: *Kunstführer Oberengadin*. Herausgegeben von der Gesellschaft für Schweizer Kunstgeschichte und dem Verkehrsverein Oberengadin. Bern 1984.

MAURER, H. [ed.]: *Churrätisches und st. gallisches Mittelalter. Festschrift für Otto P. Clavadetscher zu seinem fünfundsiebzehnten Geburtstag*. Sigmaringen 1984.

MELCHER, G.: *Descriziun da mieu viedi nella bassa Svizxera in occasiun della festa federala da chaunt nel Lüggl 1866 a Rappersweil, St. Gallen, die Rosenstadt*. – In: Ann. 97 (1984), 62–102.

MITTLER, M. [ed.]: *Graubünden, Land der Täler und Pässe*. Zürich 1984.

- MÜLLER, I.: *Geschichte von Ursern. Von den Anfängen bis zur Helvetik*. Disentis 1984.
- NICOLAY, A.: *Il schler e sias funcziuns*. – In: Ann. 97 (1984), 122–134.
- PAROLINI, J.D.: *La mort dal god – pertocca quai eir a mai?* – In: Zürcher Student/in, Nr. 25, 18. Januar 1985, 7.
- PFISTER, A.: *Jörg Jenatsch. Sein Leben und seine Zeit*. – Vierte, durchgesehene und um ein Zusatzkapitel von MATHIEU, J., erweiterte Auflage. Chur 1984.
- POESCHEL, E.: *Das Bürgerhaus im Kanton Graubünden*. [Reprint] Genf 1984.
- PRIULI, A.: *Felszeichnungen in den Alpen*. Zürich, Köln 1984.
- REGI-SPIESS, M. + C.: *75 Jahre neues Posthotel St. Moritz, 1908–1983*. [s.l.] 1983.
- SCHÖNBÄCHLER, D. [ed.]: *Die Lawinenkatastrophe in Disentis, 9. Februar 1984*. Sonderdruck der Zeitschrift «Disentis», Disentis 1984².
- SENTI, A.: *Gebete aus dem Sarganserland. Volkstümliches Beten zwischen 1850 und 1960*. Mels 1983.
- SIMONETT-GIOVANOLI, E.: *Bivio und das Bergell*. Chur 1984.
- SOLAR, G.: *Ein Nachlass Christoph Simonetts, Salegn-Reischen-Lapidaria*. – In: BM 1984, 241–266.
- SONDER, A. [e.a.]: *Kirchen und Kapellen an der Julieroute*. Chur 1984.
- SPADINI, S. + SIMONETT, C. + BRUNNER, H.: *Viamala*. Verkehrsverein Thusis, 1984⁴.
- STREBEL, H. + SCHMID, G.-R. [red.]: *Bainvgnieu a | Willkommen in Samedan*. Dis da concentraziun dal Preseminar Ladim Scoula Media Evang. Samedan 1983.
- STUPAN, T. + GODLY, G.P. + GIOVANOLI, D.: *Segl in Engiadina | Sils im Engadin*. Publicho in occasiun dal 1000vel giubileum da la societad da cura 1884–1984 / [. . .] Segl/Sils 1984.
- TOMASCHETT, C.: *50 onns Club da ballapei Trun, 1934–1984*. [Trun 1984.]
- TOMASCHETT, P.: *Mulins e rodas-mulin ella Cadi (tiarza part)*. – In: Ann. 97 (1984), 21–61.
- Uniun cristiansociala da luvriers (CHB), Mustér*. [50 onns CHB Mustér.] Red.: CAMARTIN, S. Mustér 1984.
- WEBER, B.: *Graubünden in alten Ansichten. Landschaftsporträts reisender Künstler vom 16. bis zum frühen 19. Jahrhundert*. Mit einem Verzeichnis topographischer Ansichten in der Druckgraphik von den Anfängen bis um 1880. Schriftenreihe des Rätischen Museums Chur 29, 1984.

WEISS, R.: *Alpwirtschaft und Älplerbräuche in einem Bergtal Graubündens.* – In: Schw. Volksk. 74 (1984), 81–90. [Pertocca il Partens.]

WETTEN, G.: *Die Abnen der v. Blumenthal von Morissen.* Winterthur 1984.

WUNDERER, G.: *de Paly, Familiengeschichte – Bilanz über die Herkunft der de Paly.* Augsburg 1983. [Dactiloscrit.]

ZUAN, E.: *Chronik der Gemeinde Flerden.* Flerden 1984.

Religiun, baselgia

CAMINADA, W. [e.a.]: *Alleluja. Urari special.* Devoziuns ed oraziuns – psalms e cants. Decanat sursilvan, [Glion] 1983.

DALBERT, P.: *Bündner Kirchengeschichte.* 1. Teil: *Vom Rätischen Heidentum bis zur Reformation.* Chur 1982.

GASSER, A.: *Die Lucius-Vita. Das älteste grössere Zeugnis christlichen Glaubens in Rätien.* Disentis 1984.

GUIDON, J.: *Ein Weihnachtsspiel.* – In: Bündn. Schulbl. 44 (1984), Nr. 2, 3–19.

HUONDER, G. + CANTIENI, G.: *Cants funerals en viarva sursilvana e surmirana per premcantadur e pievel en ina vusch ed accumpignament d'orgla.* Mustér 1984.

LEIMGRUBER, S.: *Penetienzia, vias alla reconciliaziun.* Fegls da lavur per ils scholars. Ed. dalla Cumissiun catechetica dil Decanat sursilvan en collab. cul Center catehetic. – Cuera, Center catehetic, 1983.

Texts giuridics, statüts

Cudesch da dret grischun. [Ladin; Chancellaria chantunala.] Cuera 1982 ss.

Cudisch da dretg grischun. [Sursilvan; Canzlia cantunala.] Cuera 1981ss.

Organisationsstatut des Abwasserverbandes Oberengadin mit Sitz in Celerina/Schlarigna | Statüt d'organisaziun da la sarinera cumünela d'Engiadin'ota, Residenza a Schlarigna. Celerina/Schlarigna 1984.

Recess dil Cussegl grond dil Grischun per la[s] votaziun[s] cantunala[s] | Recess dal Grand Cussagl dal chantun Grischun per la[s] votaziun[s] chantunala[s] [. . .] Canzlia cantunala, Cuera | Chancellaria chantunala, Cuera.

Statuts dalla Romania, 1983. [s.l.] 1984.

Tschantamaints da la Comunitè dals vschins da Samedan. [Samedan 1983.]

Lectüra per uffants e giuvenils

BUSCH, W.: *Gion a Clo. Egn'istorgia da matets an seat tempas*. An libra spunida sutsilvana da MANI, G. UdG. Samedan 1983.

CAGIENARD, F. + VINCENZ, V.: *Grischetta [3] si culm | auf dem Maiensäss | au mayen | al monte*. Wangs 1984.

DOYLE, A.C.: *Sherlock Holmes. Ils tachels blaus*. Translatau da GREGOR, D.B., adattaziun e versiun sursilvana da CATHOMAS-BEARTH, R. OSL 1686. Seria: Litterara, sursilvan, scalem superiur. Turitg, Cuera 1984.

GOSCINNY, R. + UDERZO, A.: *Astérix. Il foss grond*. Translatau da LUTZ, F. Ligia Romontscha, Cuera 1984.

GOSCINNY + UDERZO: *Asterix ed ils Helvets*. Translatà da GIGER, F. Lia Rumantscha, Cuera 1984. [Rumantsch grischun.]

HALTER, T.: *Praulas*. Tscharna e redacziun: H', T., Illustraziuns: ISENRING-MAISEN, T. Ligia Romontscha, Cuera 1984.

HENDRY, V.: *Sep Mudest Nay*. OSL. 1690 Seria: Litteraria, sursilvan, scalem superiur. Turitg, Cuera 1984.

KÄSTNER, E.: *Ghignol*. Savunda part. OSL 1687. Seria: Literara, sutsilvan, scalem masàn-superiur. Turitg, Cuera 1984.

LEHMANN-GUGOLZ, U.: *Igl cunsegl digl retg dallas rieischs*. Translaziun surmirana da: BALTHERMIA, U. LR. [s.l.e.a.]

LEHMANN-GUGOLZ, U.: *Il raig da las rischs | Der Rat des Wurzelkönigs*. Traducziun libra: BAZZELL, B. Silvaplauna [. . .] 1982.

[LEHMANN-GUGOLZ, U.:] *Il retg dallas ragischs*. Versiun sursilvana da TUOR, L. [Uffeci da provediment Grischun, Cuera 1982.]

LENHARDT, E.: *Igl asenign Bim*. Versiun surmirana da JEGHER-CAMEN, M. OSL 1689. Seria: Litterara, surmiran, scalem masang. Turitg, Coira 1984.

PAVONI, V.: *Nicolo ha ün grond giavüsch | Nicolò o en grond giaveisch | Nicolo ha in grond giavisch*. Versiun ladina: PARLI, L.; versiun surmirana: UFFER, R.; versiun sursilvana: CATHOMAS-BEARTH, R. Pro Juventute / Lia Rumantscha. Turitg 1984.

PLOUDA-STECHER, R.: *La bos-cha tuorna a flurir*. OSL. 1691. Seria: Litterara, ladin, s-chalin mezdan. Turich, Cuera 1984.

RUTSCHMANN, V. [red.]: *Schweizer Bilderbuch-Illustratoren 1900–1980. Lexikon | . . . | Illustraturs svizzers da cudeschs da maletgs 1900–1980. Dicziunari*. Translaziun rumantscha: SEMADENI, A. Disentis/Mustér 1983.

SPESCHA, H.: *Peter und der Wolf | Pieder ed il luf*. Ein musikalisches Märchen von / Ina praula musicala da PROKOFIEFF, S. Romanische Übersetzung von / Versiun romontscha da S', H., 1981. Chur 1983. [Cun cassetta.]

THÖNI, G.P.: *Tegn e Tina igls smatgamisteris*. OSL 1692. Seria: Gislangivigns, surmiran, amprem e sagond scalem. Turitg, Coira 1984.

VALENTIN, K. + RAYNAUD, F.: *Scenettas*. Tradütts ed arrandschadas da GUIDON, J. OSL 1688. Seria: gös, ladin, s-chalin mezdan/superiur. Turich, Cuaira 1984.

Mezs didactics

ARQUINT, J.C.: *Vieru ladin. Exercizis auditivs da rumantsch*. [6 cassetas, 1 quadern cun exercizis a bocca.] Lia Rumantscha, Cuaira 1984.

CADALBERT-DERMONT, R.: *Rumauntsch in scoula*. IV. s-chelin. Preparo da C'-D', R. Miss in puter da BONORAND, S. Mezs accompagnatoris: Didier 1. part (14-26), Cassetta cun lectüra. Clev pel magister. Lia Ruma[u]ntscha, Cuaira 1983 (edieu cul sustegn da la cited da Geneva).

KOHLER, E.: *Rumauntsch in scoula*. I. + II. s-chelin. Preparo da K', E. Lia Ruma[u]ntscha, Cuaira 1984. Edieu cul sustegn da la cited da Geneva.

KOHLER, E.: *Rumantsch an scola*. I. + II. scalem. Preparo da K', E. Leia Rumantscha, Coira 1984. Edia cugl sustign digl martgea da Geneva.

MUOTH, G.C.: *Normas ortograficas tschentadas si per igl idiom sursilvan* [. . .]. Restampa digl original. Fundaziun retoromana, Laax 1983.

Pled rumantsch | Plaid romontsch 3 Biologia, Glistas da plets preparadas tenor Duden «Bildwörterbuch», cun register. Lia Rumantscha, Cuaira 1984.

RUTZ, A. [e.a.]: *Rumantsch, Instrucziun da lingua*. Tradüt ed adattà da PLANTA, A. Lia Rumantscha, Cuaira 1982. [Mez d'instrucziun a las scoulas professiunalas/industrialas.]

SCHALLER, G.: *Mia ufänza*. [Translaziun dala fibla sursilvana agl rumantsch da Schons . . . da . . . S', G.] Casa editura cantunala pigls mieds d'instrucziun, Cuaira 1983.

SEELI, G.: *Rumauntsch in scoula*. V. s-chelin. Preparo da S', G. Miss in puter da GANZONI, A. Mezs accompagnatoris: Didier 2. part. Cassetta cun lectüra. Clev pel magister. Lia Ruma[u]ntscha, Cuaira 1983 (edieu cul sustegn da la cited da Geneva).

SEELI, G.: *Rumauntsch in scoula*. VI. s-chelin. Preparo da S', G. Miss in puter da GANZONI, A. Mezs accompagnatoris: Didier 2. part, Cassetta cun lectüra, Clev pel magister. Lia Ruma[u]ntscha, Cuaira 1983 (edieu cul sustegn da la cited da Geneva).

STILLHARD, I. + BISCUML, W.: *Territoris bletschs | Biotops bletschs* [Biologie-Lehrmittel Feuchtgebiete; trad. Eb.: BIERT, B.; Eo.: MESSMER, D.; Surm.: SIGNORELL, F.; S: BUNDI, L.] Chasa editura chantunala da stampa e mezs d'instrucziun, Cuaira 1984.

Cassetas

HEUCK, S.: *Cowboy Jim e maister Struozch*. 12 istorginas da bunanot, raquintadas da BEZZOLA, BM. LR., Cuoir 1984.

HEUTSCHI, P.: *Istorgias da buna not [. . .]*, tradüttas e raquintadas da GORDON-STEINRISSER, A. UdG. [s.l.] 1985.

Istorgias da Grimm, tradüttas e raquintadas da GORDON-STEINRISSER, A., musica da HÜGI, D. UdG. [s.l.] 1985.

Institut dal
Dicziunari Rumantsch Grischun
p.i. K.Widmer